

Vipavski glas

letnik XXXI | Decembar 2015/št. 115

Ko se nezadovoljstvo preobrazi v srečo

Hodi in začuti stik z zemljo.
Smehljaj se. Ljubi zrak, ki ti boža obraz.
Uredi družinski album fotografij. Odpusti. Štej zvezde.
Poslušaj tiste, ki jih ljubiš. Pokliči prijatelje po telefonu.
Nekomu reci, da ga imaš rad. Zabavaj se. Skači z vrvjo. Smej in deri se.
Ukini besedo »zamera«. Reci da! Drži obljube. Odpusti si! Beri dobro knjigo.
Prosi za pomoč. Spremeni pričesko. Teci in globoko dihaj. Zapoj eno pesem.
Spomni se rojstnih dnevvov. Razmišljaj. Zaključi en načrt. Pomagaj bolnemu. Bodi vesel.
Skači iz veselja in iz čiste zabave. Podari eno dobro penečo kopel. Uživaj. Ponudi pomoč prostovoljno. Ne dokazuj. Sanjaj z odprtimi očmi. Naredi uslugo. Ne bodi preresen. Verjemi, da je mogoče. Odvrzi eno staro obleko. Ugasni televizijo in se pogovarjaj. Podari si svobodno zehanje. Bodi ljubezniv. Poslušaj petje čričkov. Zahvali se za sonce. Pokaži, da si srečen. Podari nekaj. Ne dvomi vase. Dovolj nekemu, da poskrbi zate.
Dotakni se prstov na nogi. Sprejmi pohvalo. Išči tisto, kar ti je všeč, ne tisto, kar je poceni. Uresniči to, kar si že dolgo želiš. Bodi odprt za novo. Reci »zakaj pa ne«. Verjemi. Ne vprašaj za odobravanje, ampak za nasvet, za mnenje, ne za odobritev. Zaupaj si. Ideje se rodijo v igri. Povabi sodelavce k igri. Sreča ni sad napora. Ljubi humor. Globoko dihaj. Glej en cvet z ljubečo pozornostjo. Ne dovoli si reči »ne morem«. Za danes ne skrbi. Prepevaj, ko se tuširaš. Živi vsak trenutek v srcu Življenja. Bodi iskren. Znaj reči ne, če ti kaj ni všeč. Blagoslavlja, kar srečuješ. Zapusti napačne prijatelje. Začni s neko novo družinsko tradicijo. Pripravi en piknik za dušo. Imej pogum za drobne stvari. Pomagaj staremu zancu. Pobožaj enega otroka. Glej stare fotografije. Poslušaj prijatelja. Predstavljalj si valove morja. Igraj se s tvojo najljubšo igračo. Bodi simpatičen in prisrčen. Potrepljal nekoga po rami. Navijaj za svoje moštvo. Prestavi en posel. Nariši eno sliko. Pozdravi novega soseda. Naredi eno majhno zamenjavo. Nekomu izreči dobrodošlico. Dovolj nekemu, da ti pomaga. Prepričaj se, da nisi sam. Potrudi se živeti intenzivno. Vsako jutro pozdravi dan z optimizmom in daj prednost v prometu z nasmehom. Živi s prepričanjem, da »hitrost« zna biti lepa, »naglica« pa nevarna škodljiva. Ne boj se problemov, rešuj jih!

Tako drevo lahko svobodno in velikodušno raste v vrtu tvoje duše.

*Iz delavnic za čustveno inteligenco,
posredovala Zdenka Cerkvėnik*

Vsem našim bralcem želimo miren in doživeti božič ter zadovoljstva, sreče in upanja v dobro v letu 2016. Praznujemo 25. obletnico slovenske osamosvojitve. Bodimo ponosni, da smo to dosegli s skupnimi močmi in delajmo za dobrobit našega naroda. Iskrene čestitke ob prazniku.

Uredniški odbor

Naslovnica:

Ob 30-letnici VG

Foto: Oton Naglost

30 LET VIPAVSKEGA GLASA

Vipavski glas živi med Vipavci – tistimi, ki bivajo tu, in tistimi, ki so se razkropili po svetu – že 30 let, od leta 1985, za sabo ima 115 številčk. Če je bil njegov začetni namen obveščati krajanje o tem, kar se v Vipavi dogaja, je medtem že zdavnaj prerasel te okvire in posegel v zgodovino Vipave in njene okolice, v življenjske zgodbe pomembnih in preprostih krajanov in še in še. Če je na začetku obsegal skromnih 10 strani zapisov v ciklostilni tehniki, ima danes vsaka številčka preko 40 strani računalniško obdelanih besedil in fotografij. Če je na začetku svoje prispevke objavljala peščica ljudi, je danes piscev veliko, od preprostih ljudi pa do literatov in strokovnjakov z najrazličnejših področij. Če so bili na začetku prispevki napisani na roko ali na pisalni stroj in je bilo treba vsakega posebej prepisati, prihajajo danes po elektronski pošti in zamudnega prepisovanja skoraj ni več.

Marsikaj se je spremenilo od začetkov našega glasila. Nekaj pa ostaja nespremenjeno – Vipavski glas živi, ker je del nas in nas uči, da prava vrednost človeka in kraja ni v denarju in materialnih dobrinah, temveč predvsem v njegovi kulturi, jeziku, narodnostni zavesti, njegovih koreninah in običajih. Zato združuje ljudi, ki so pripravljeni vložiti svoj čas in trud v skupno dobro. Prepričani smo, da je to recept za njegovo tako dolgo življenje.

Kako smo se v uredništvu VG spominjali njegovih obletnic?

Ob 10-letnici VG smo pregledali opravljeno delo in kratek povzetek objavili v zapisu v 35. št. VG.

Ob 20-letnici smo predstavili izboljšave in razvoj VG od 10. obletnice. S svojimi prispevki so se v 75. številki oglasili sodelavci in nekateri bralci. Sodelavci so se spomnili začetkov VG, spregovorili so o urejanju, lektoriranju, nastajanju posameznih številčk. Bralci pa so predvsem poudarili pomen, ki ga ima glasilo za naš kraj.

Naš zvesti bralec **Ivan Krašna** iz Budanj nam je ob tej priliki poslal naslednjo čestitko:

*Prelep bogat in vedno mlad,
ja ta Vipavski glas.
Po njem posega vsakdo rad,
da mu polepša čas.*

*Z dogodki iz preteklih let
in kar se zdaj godi,
njegove polne so strani,
da človek kar strmi.*

*Priljubljen je Vipavski glas,
doma in pa drugod,
ob njem nikomur ni dolgčas,
naj kmet bo al' gospod.*

*Le kje dobiva tako moč
skupinica ljudi,
verjetno gara dolgo v noč,
ko vsa Vipava spi.*

*Zato pohvala s teh vrstic
naj moja se glasi,
daj Bog da ta Vipavski glas,
se z leti pozlati.*

Ob 20-letnici izhajanja glasila je **Vladimir Anžel** med drugim zapisal:

Ne vem, če se vsi Vipavci danes zavedamo pomena in vrednosti, ki jo ima Vipavski glas. Koliko pomeni ljudem – nekoč Vipavcem, ki živijo na vseh koncih sveta, in ga dobivajo v branje. Že danes imajo pred dvajsetimi, pa tudi pred desetimi leti v njem zapisane besede zgodovinsko vrednost. Vipavski glas je verodostojna priča dogajanja v vipavski krajevni skupnosti, v vipavski občini, v vipavskih društvih, v vipavskih vzgojnih ustanovah, je pričevanje o vipavskih ljudeh, ulicah in stavbah. Pričevanje o dogodkih in zgodovini. Kar je zapisano, ostane.

In zapisanega je mnogo.

Naša takratna lektorica, **Breda Butinar**, pa se je spraševala: In zakaj lektorirati?

Vsako oddano in objavljeno besedilo je naše ogledalo, zato sta ustreznost besedila in skladnost s pravopisnimi pravili nujna. Jezik je ena pglavitnih lastnosti posameznega naroda, in narodna zavest se v veliki meri opira na jezikovno – če je šibka ena, tudi druga ne mora biti močna. Kakšna bo usoda našega jezika v prihodnosti, ko bo poleg našega uraden še kateri? Bomo dopustili, da nam nek tuj jezik z večjo množičnostjo

in doslednostjo pri uporabi vsili pravila, ki našemu jeziku sploh niso lastna? To se žal ne bi zgodilo prvič v zgodovini našega knjižnega jezika. Zato lektorirati.

Zvesta bralka in sodelavka **Marija Mercina** nam je ob tej priliki poslala naslednje razmišljanje:

Naj ob tej priložnosti izrazim hvaležnost, veselje in ponos. Hvaležna sem, saj mi Vipavski glas vrača občutek, da so moje korenine trdno viračene v vipavsko zemljo; vodi me v njeno preteklost in mi omogoča, da spoznavam sedanje življenje. Vesela sem, ker mi oživlja spomine na otroštvo in mladost ter znane ljudi. Ponos začutim, ko me z rednim pošiljanjem Vipavskega glasa potrjujete za Vipavko, saj je vredno pripadati takšni skupnosti.

Všeč mi je, ko med vrsticami sodelavcev Vipavskega glasa zazvenijo različni glasovi in se povežejo v ubrano celoto. Sprejemam njegovo tematsko in idejno raznovrstnost, ki bralcu omogočata spoznavanje številnih dogodkov in raznolikega duhovnega utripa, ne da bi zato moral prebirati nazorsko različna glasila. Zmernost, celo modrost piscev pripisujem temu, da se ljudje v manjšem kraju dobro poznajo med seboj, in se zavedajo, da bodo še dolgo živeli skupaj – oni ali njihovi potomci. V tesno povezani skupnosti se spomin na ljudi in dogodke ohranja tako živo in močno, kot v posamezniku genski zapis prednikov.

Leta 1998 je Uredniški odbor Vipavskega glasa prejel plaketo občine Vipava. V obrazložitvi so med drugim zapisali, da je javno priznanje hkrati *vzpodbuda uredništvu, da bi z delom nadaljevalo, ohranjali izvirnost in domačnost Vipavske doline ter jo z glasilom predstavljalo v širšem kulturnem prostoru.*

25-letnice – srebrnega jubileja smo se spomnili le z daljšim razmišljanjem v 95. številki VG. Posebej pa obletnice nismo obeležili.

Ob 30-letnici pa so nas že aprila povabili v Lavričevo knjižnico, kjer smo bivši in sedanji sodelavci Vipavskega glasa skupaj z Vipavci obujali spomine na prehojeno pot in si bili enotni, da je treba vztrajati še naprej.

Urednica VG, Gizela Furlan, in dolgoletna sodelavka Magda Rodman se s to številko poslavljata od Vipavskega glasa. Veseli sva, da sva lahko spremljali VG v njegovi rasti in zorenju, da je ostal in da živi. Tudi sami sva veliko pridobili in se naučili. Ostaja pa še veliko življenjskih zgodb, dogodkov iz preteklosti in sedanjosti, ki jih bo potrebno zabeležiti, sicer bodo šli v pozabo. Bodočim ustvarjalcem Vipavskega glasa polagava na srce – vztrajajte, delajte z veseljem. Ko boste iz tiskarne dobili svežo številko glasila in jo prelistali, bo vaš trud poplačan.

Iskrena hvala vsem, ki ste vsebinsko in tehnično oblikovali naše glasilo, nekdanjim in sedanjim sodelavcem za neutrudno voljo, pomoč, predloge in pripombe. Hvala bralcem, ki nam na ulici ali pa po elektronski pošti poveste, da komaj čakate novo številko glasila. Hvala vsem tistim, ki s prostovoljnimi prispevki podpirate Vipavski glas in tako pomagate KS Vipava, ki že vsa ta leta omogoča izhajanje Vipavskega glasa. HVALA vsem!

Gizela Furlan,
urednica

Vipavski portali – dvajset let kasneje V kamen vklesana imena

II. del

Trga Pavla Rušta ali *Stari plac*

Če pridemo na *Stari plac* iz Ulice Vojana Reharja, vidimo na levi strani vogalno hišo **Možetovih, Trg Pavla Rušta 1**, ki je bila leta 1988 močno prezidana, a je ohranila prvotni rustikalni portal s preklado. Na njenem navideznem klinastem sklepem kamnu je vklesan napis: D O : / ZOZULLI / 1 8 1 6, ki ga izpišemo takole: DO(MINICUS) ZOZULLI. 1816.

Dominik Zozulli je bil sin že omenjenih Dominika Zozullija in Marjane z dekliškim priimkom Juliani, rojen 3. maja 1791 v Vipavi. V vipavsko krstno knjigo je vpisan kot Dominik Janez Nepomuk.¹

Tudi on je nadaljeval družinsko trgovsko tradicijo. Okrog leta 1812 se je oženil z Ano Vovk iz Čehovinov v Gornji Branici in tam sta se jima v letih 1812 in 1814 rodila sin Dominik in hči Marjana, ki sta pri krstu dobila imeni po starih starših.² Ko je bila leta 1816 dozidana hiša v Vipavi, ki je dobila ime **pri Zozuliju**, se je družinica preselila vanjo in tam je Dominik tudi umrl 28. novembra 1855.³

Na desni strani trga stoji mogočna **domačija Skukovih, Trg Pavla Rušta 7**, ki ima v dolgem pročelju porton brez napisa, bolj desno pa rustikalni portal z nenavadno kombinacijo napisov na ravni prekladi, oblikovani iz navideznih klinastih klesancev. Na navideznem sklepem kamnu sta v treh vrsticah vklesana ime gospodarja in letnica izdelave: JOSEPH / SCHMUZ / 1740, na skrajnem levem klesancu so kratice: G · E · E ·, na skrajnem desnem pa letnica: JS3J. Urejen prepis tega napisa se glasi: G. E. E. 1531. JOSEPH SCHMUZ 1740. Razumeti ga je treba tako, da je gospodar Jožef Šmuc dal ta portal sklesati leta 1740 in nanj obenem vklesati spominsko letnico, ki se najbrž nanaša na prvotni hišni portal oziroma čas nastanka hiše; kaj pomenijo navedene kratice, mi ni uspelo ugotoviti.

To pa je samo eden izmed napisov, s katerimi se je ovekovečil podjetni Vipavec Jožef Šmuc. V notranjosti domačije opazimo v nosilni steni kamnitega stopnišča na levi strani atrijskega dvorišča vzidan velik sklepni kamen. Tja je bil vzidan, ko so originalno ločno *kolono*, ki je uokvirjala podhod skozi prednje krilo domačije, po prvi svetovni vojni razširili v rustikalni porton z navidezno preklado, kakršen je še dandanes.

Na tem sklepem kamnu je v rahlo izbočenem napisnem polju vklesan še nekoliko starejši napis kot na opisanem portalu, in sicer: IOSEPH / SCHMUZ /

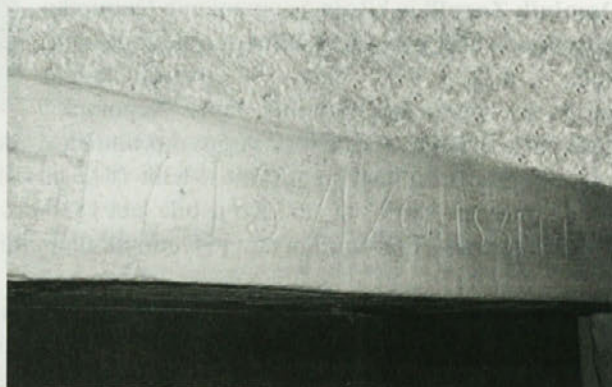

1736; poleg njega je sklesan še ponavljajoč se stiliziran rastlinski okras, ki se zdi kot nekakšen hišni emblema. V najbolj skrivnem kotu domačije, v drugi zaporedni obokani kleti na severovzhodni strani, nas preseneti preprost portal z ravno preklado in nenavadnim napisom, za katerega še nisem vedel pred leti. Na prvi pogled je napis nepregleden skupek števk in črk, ki je v zvestem prepisu videti takole: I 7 · I · S · 4Z · G · I · S31 · E · E ·. V vsaj deloma razrešeni in izpisani obliki se glasi: 1742. I(OSEPH) S(CHMUZ). G. E. E. 1531, torej gre tudi tukaj, tako kot na portalu, ki gleda na *Stari plac*, za kombiniran napis. Da je stvar še bolj zanimiva, je Jožef Šmuc poskrbel z dodatnim, manj opaznim napisom na notranjem licu desnega pokončnika tega portala, ki je bolj podoben grafitu kot kamnoseškemu vklesu. Ta napis, ki se glasi: I S / 173S, pomeni: I(OSEPH) S(CHMUZ). 1735.

Skukova domačija leta 1913, ko je imela originalen ločni porton. Desno je njegov sklepni kamen.

Če je bila na hišnem portalu letnica 1531 vklesana kot spominska in letnica 1740 kot dejanska, pa gre tukaj za ravno nasproten primer. Letnica 1531 na kletnem portalu nam pove, kdaj je bil narejen ta portal, kasneje vklesani letnici 1735 in 1742 pa označujeta dve stopnji prezidave in dozidave domačije v 18. stoletju. Kletni portal Skukovih je potemtakem najstarejši portal v Vipavi! Je precej starejši od portona pri Fajdigovih, ki pa ohranja svoj primat med vipavskimi portoni. Iz istega časa je verjetno tudi gotsko okence s posnetimi robovi in tako imenovanimi ajdovimi zmi v zahodni fasadi domačije.

O gradbeni podjetnosti Jožefa Šmuca priča še en njegov portal, vendar ni v sklopu nekdanje njegove domačije in se tudi ne ve, ali je sploh kdaj bil. Ta ločni portal, ki je nastal kot zadnji in zdaj krasi kamnito fasado letne hišice v Tevčah pri Ajdovščini, ima na gladkem peterokotnem sklepnem kamnu napis: IOSEPH / SCHMUZ / 174S, se pravi: IOSEPH SCHMUZ. 1745. Najbrž je služil za vhod kakšni drugi stavbi v njegovi lasti.⁴

Navedeni napisi nam povejo, prvič, da je bila prvotna hiša, ki je bila na tej stavbni parceli sezidana že leta 1531. Prav možno je, da jo je dal zidati neki davni prednik Šmucov, saj vemo iz strokovne literature, da so bili Šmuci v Vipavi vsaj že v 16. stoletju.⁵ Dalje nam sporočajo, da jo je v letih 1735 do 1742 temeljito prezidal in povečal Jožef Šmuc, ki je bil očitno zelo ponosen na svoje delo, če se je dal kar trikrat podpisati na njej. To, da je dal ponoviti originalni napis z letnico 1531 kot spominski zapis na glavnem portalu svoje hiše, ki ga je dal sam delati, pa priča, da se je ponašal tudi s tradicijo in starostjo svojega doma.

In kdo je bil Jožef Šmuc?

Iz vipavskih matičnih knjig vzemo, da se je **gospod Jožef Šmuc** rodil v Vipavi 18. marca 1712 staršem Mateju Šmucu in Katarini. Precej kasno, potem ko je prenovil, povečal in olupšal svojo staro hišo, se je – po starem načelu: najprej štalco, potem kravco – leta 1746 poročil z Marijo Godina, najverjetneje Tržanko,⁶ in umrl 23. avgusta 1791 na hišni številki 57.⁷

V letih 1744–1775, se pravi v obdobju več kot trideset let, je bil gospod Jožef Šmuc glavni ključar (*Syndicus*) vipavske župnijske cerkve sv. Štefana, kar je za tako funkcijo nekaj izjemnega. Za bolj nazorno predstavo o tem, kako pomembno in zahtevno je bilo njegovo delo pri upravljanju cerkvene stavbe in premoženja in kakšno zaupanje je užival v očeh vipavske soseske, povejmo, da je bila v tistem času župnijska cerkev temeljito prezidana in povečana, ob njej je bil postavljen zvonik, v njeni notranjščini je bila narejena grobnica, opremljena je bila z oltarjem sv. Jožefa, s kipi svetnikov in novimi orglami, v obzidju pokopališča okoli cerkve pa je bil narejen nov porton, da ne naštevamo dalje. Pri kamnoseških delih za cerkev sta sodelovala vipavska kamnoseka Jožef Krhne in Marko Nagode, ki bi utegnila sodelovati tudi pri obnovi Šmucove domačije.⁸

V vlogi ključarja nastopa Jožef Šmuc tudi v zapisnikih vizitacij apostolskega vikarja in nato prvega goriškega nadškofa grofa Karla Mihaela Attemsa v letih 1750 in 1773. Ko je Karl Mihael Attems kot apostolski vikar in naslovni škof leta 1750, v času največjih del in stroškov za dozidavanje župnijske cerkve, vizitiral vipavsko župnijo, se je Šmuc pred njim zelo odločno postavil za njene koristi; posebej se je zavzel za to, da bi denarna sredstva za cerkveno stavbo prispevale tudi vipavske podružnične cerkve, in škof je potem s svojim dekretom ustregel tej prošnji.⁹ V vipavskih krstnih knjigah pa večkrat najdemo ime gospoda Jožefa Šmuca tudi med botri vipavskih otrok.

Gornji konec

S *Starega placa* nadaljujemo ogled portalov po Beblerjevi ulici, ki se izteče pri župnijski cerkvi sv. Štefana.

Zelo lep in tudi skrivnosten je rustikalni ločni porton današnjega **vipavskega župnišča na hišni številki 1**, na levi strani ulice. Na peterokotnem sklepnem kamnu s simsom v obliki strešice je vklesano: IHS / M · 1785 f., kar beremo kot: IHS. M. S. 1785.¹⁰ Vprašanje, kdo je bil ta M. S., pomeni še en trd oreh pri raziskovanju ozadij nastanka posameznih vipavskih portalov.

V franciscejskem katastru zvmemo, da je stala hiša na stavbni parceli številka 59, njena hišna številka pa je bila 76. V tistem času v njej ni bilo nikogar, čigar ime in priimek bi se ujemala z gornjima inicialkama, ustreza pa jima **Martin Žvokelj** (*Sbokel*), ki mu je v letih 1773 in 1775 žena Katarina rodila hčeri Jožefo in Marjano na sosednji hišni številki 75.¹¹ Žal o Martinu, ki je najverjetnejši kandidat za razlago napisa na tem portalu, ni najti nobenega drugega podatka.

Nasproti župnišča, **pri Petrovščevih na hišni številki 2**, je hišni portal s trikotno zaključeno preklado. V reliefni kartuši na njej je sklesan IHS z inicialkama gospodarja, ob njenih straneh pa je vklesana deljena letnica. V zvestem prepisu je napis videti takole: 18 IHS 59 / I · C ·, razrešen pa se glasi: 1859. IHS. J(OŽEF) C(OTIČ).

Jožef Cotič je bil *birt* in mlinar. Rodil se je v Vipavi 9. marca 1820 mlinarju Andreju Cotiču in njegovi ženi Tereziji z dekliškim priimkom Makovec. Leta 1845 se je poročil z Marijo Šmuc iz Šturij in umrl 5. aprila 1902.

V stavbnem nizu na levi strani ulice se župnišča drži tako imenovana **Cerkvena hiša, Beblerjeva ulica 3**. Pred leti je bila prezidana, pri tem pa je ohranila porton z ravno preklado. V napisnem polju na njej je vklesan skromen, komaj opazen napis, ki vsebuje samo ime gospodarja, brez letnice: . Anton . Vidrih .

Anton Vidrih je bil trgovec. Rodil se je 24. maja 1803 v Ložah staršem Matiji Vidrihu in Doroteji z deklinskim priimkom Živic, se okrog leta 1835 – takrat se mu je v Vipavi rodil sin Anton – poročil s Tržanko Marijo Blagojne, vdovo Juliani, in se priselil v Vipavo. Nedvomno je dal prav on sezidati hišo s tem portonom, saj je bil na franciscejski mapi iz leta 1822 tam vrisan samo vrt. V njej je umrl 6. oktobra 1890.¹²

V istem stavbnem nizu je na hišni številki **Beblerjeva ulica 11** rustikalni portal z nekoliko usločeno preklado. Na njem ni napisa, pač pa je na mrežah iz kovanega železa na vratnih krilih: zgoraj je letnica 1893, spodaj pa je par inicialk K M in E M, ki ju razberemo takole: K(ARL) M(AYER). E(UGEN) M(AYER).¹³

Karl Eugen Mayer je bil sin graščaka Karla Eugena Mayerja iz Lož in Karoline, hčere graščaka in poštnega mojstra Antona Andreja Dolenca na Razdrtem, kjer se je reklo Na pošti. Po družinskem izročilu je Karolina prinesla v zakon pravico prevažati pošto in poštne pošiljke na progi od Razdrtega do Gorice in postala poštna mojstrica v Vipavi. Tako se je Karl Eugen mlajši rodil 20. maja 1861 v Vipavi na hišni številki 87, prav tako imenovani Na pošti. Šolal se je na tehniški šoli v Winterthurnu v Švici, postal trgovec in tudi deželni poslanec.¹⁴ Leta 1887 se je poročil z Ano Dejak od Jozlovih iz Senožeč, lastnikov tamkajšnje pivovarne, in umrl 24. avgusta 1934.

Njuno sin, ki se je rodil 23. decembra 1889 na istem naslovu v Vipavi, se je imenoval Evgen Karel Majer.¹⁵ Spričo tega ni prav jasno, ali se para inicialk na vratih nanašata samo na očeta ali tudi na tedaj še mladoletnega sina, zato bom na kratko predstavil še slednjega.

Evgen Karel Mayer je diplomiral na dunajski visoki šoli za kmetijstvo. Kot agronom in še posebej kot strokovnjak za sadjarstvo in vinogradništvo je uspešno gospodaril na grajskem posestvu v Ložah. Po drugi svetovni vojni sta grad in posestvo prešla v last na novo ustanovljene kmetijske šole v Ložah, Evgen Mayer pa se je z družino preselil na Pristavo v Novi Gorici.¹⁶ Umrl je 29. novembra 1970.¹⁷

Začetnik vipavske družine Mayer je bil Jožef Mayer, Pavlov sin, ki se je rodil leta 1750 v Höchstädtu v pokrajini Gornja Pfalška na Bavarskem, leta 1777 doktoriral iz medicine in prišel na Vipavsko. Leta 1779 se je poročil z Ano Premrou iz premožne vipavske družine¹⁸ in kupil grad Lože, ki je bil tedaj v lasti grofa Mihaela Coroninija.¹⁹ Mayerji so postali tudi lastniki niza štirih stavb v Vipavi s hišnimi številkami 87, 88, 91 in 93; tako imenovane **Majerjeve hiše** so razvrščene v današnji Beblerjevi ulici od vštete številke 11 do vštete številke 17, v kateri je zdaj Krajevna knjižnica Vipava. V prvi hiši so imeli poštni urad, zadaj je bila štala za konje, s katerimi so prevažali pošto; zadnjo hišo v tem nizu pa je imela pod Avstro-Ogrsko v najemu sodnija.²⁰

Nasproti prvih Majerjevih hiš je **hiša Beblerjeva 16**, ki ima v zamiku ločni porton s peterokotnim sklepnim kamnom. Na njem je v štirih vrsticah vklesan napis: N: / 65 / 178Z / I: L:, ki ga preberemo takole: N(UMERO) 65. 1782. I(ERNEJ) L(AURIN).²¹

Nanj se je dal podpisati **Adam Jernej Laurin**, sin Jerneja in Katarine Laurin. Rodil se je 11. aprila 1761 v Vipavskem trgu in se leta 1780 oženil z Jožefo Uršič z bližnjega Gradišča. Žena mu je umrla leta 1825, datum njegove smrti pa ni znan, ker manjka ustrezna mrljiška knjiga. Po razpoložljivih podatkih lahko rečemo samo, da je umrl med 18. aprilom 1827, ko je bil zadnjič vpisan kot boter v vipavski krstni matici,²² in letom 1835, ko so začeli pisati kopije matičnih knjig, ki se hranijo v škofijskem arhivu v Kopru.²³

O nekdanjem grobu družine Laurin priča napisna plošča nekoliko dalje od Lanthierijeve kapele v vzhodnem zidu pokopališča, ki je bila postavljena po smrti Jernejeve žene Jožefe. Latinski napis, ki ji je posvečen, je v zvestem prepisu po črki videti takole:

DIV MAN,
IOSEPHAE LAURINNATAE URSCHICH
ANMDCCLX, DEF. XXIX SEPTEMB
MDCCCXXV
MATRITENERRIMAE, UXORI AMANTISSIMAE
OB BENEFACIA INNUMERA DEHUMA.,
NITATE OPTIME MERITAE MISERORUM
CONSOLATRICI INGENUAE IUCUNDAE
HOC
PIETATIS MONUMENTUM
POSUIT
FILIUS IOANNES CUM PATRE ET FRATRIBUS
DOLENTISSIMIS
SIT TERRA LEVIS

V prevodu: *DIV(IS) MAN(IBUS)*, / *Jožefi Laurin, rojeni Uršič / leta 1760, umrli 29. septembra 1825, / nadvse nežni materi, najbolj ljubeznivi soprogi / za neštete dobrote, nadvse zaslužni za človečnost, / tolažnici ubogih, plemeniti in blagi, / je postavil ta spomenik vdanosti / sin Janez z neutolažljivim očetom in brati. / Naj ji bo lahka zemljica.*²⁴

Njun sin Anton, kasnejši vitez Anton pl. Laurin (1789–1869) in avstrijski generalni konzul v Egiptu, jima je po smrti izkazal posebno čast. Od tam je poslal v rojstno Vipavo dva sarkofaga, kamniti skrinji iz rožnatega granita iz 26. in 25. stoletja pred našim štetjem, ki ju je odkril v tamkajšnjih grobnicah. Potem je dal izkopati posmrtno ostanke staršev in 20. junija 1845 so jih, spravljene v leseno krsto, slovesno položili k počitku v grobno skrinjo, ki je nekdanj pripadala princu Junminu. V drugo, v kateri je bil pokopan dvorjan Raver, pa so nekaj let kasneje shranili posmrtno ostanke Antonovega mladoletnega sina Alberta Aleksandra.²⁵ Kmetijske novice so o pokopu Antonovih staršev takole poročale:

»Sarkofag je že več let na Ipavskim pokopališču na prihod hvaležniga sina čakal. 17. dan mesca Rožnicveta proti večeru so se gospod vitez Anton Lavrin iz Dunaja pripeljali; 19. dan pa zvečer so bile kosti njih očeta Jerneja Lavrina in matere Jožefe, rojene Uršičove, poiskane in v lepo trugo spravljene, in 20. dan ob 8 uri zjutraj so bile od častitiga ipavskiga fajmoštra in tehanta gosp. Jurja Grabrijana med streženjem njegovih kaplanov z veliko cerkveno častjo vzdignjene, in v krasni procesii gospod viteza, drugih veljavnih gospodov, obilne žlahte in velike trume družih ljudi, ki so bili k temu obhajilu skupej pervreli, kakor je sicer šega druge merliče častiljivo pokopovati, v cerkvico v sredi pokopališča sprejete, in po dokončanim petju, daritvi sv. maše, in družih navadnih molitev, v kamnito skrinjo ali sarkofag k počitku položene in zakrite.«²⁶

V sklopu grobnice družin Hrovatin in Laurin, ki je bila v letih 1998/99 preurejena in leta 2001 tudi razglašena za kulturni spomenik državnega pomena, je obema pokojnikoma posvečen tale latinski napis, vklesan v kamen:

LAURINIDUM PARENTES HONORATA VITA PER ACTA
AB HINC 20MO MARTII 1846
HEIC REQUIESCUNT
SUCESSORES DOLENTES SEPULCRA EX EGIPTO
ADVEHI CURARUNT

V prevodu: *Starša Lavrinidov (Lavrinovičev) počivata tukaj, potem ko sta preživela častno življenje, od 20. marca 1846.*²⁷ *Žalujoči potomci so dali pripeljati grobni skrinji iz Egipta.*

Nekdanja **domačija Laurinovich, Laurinova ulica 3**, je dala ime tudi celi ulici, v kateri se nahaja. Po kasnejših lastnikih Hrovatinovich, ki so bili menda v sorodu z Laurini, so potem domačiji nadeli ime **pri Hrovatinovich**. V njenem pročelju, ki gleda proti cerkvi sv. Štefana, je rustikalni ločni portal, ki ima na sklepnem kamnu vklesani le hišno številko in letnico: 90 / 1901. Na okrasni mreži iz kovanega železa nad vratnima kriloma sta vdeleni še inicialki: A H. Nekoliko dalje je v dvoriščnem zidu ločna *kolona*, ki ima na sklepnem kamnu vklesan nič bolj zgovoren napis: A. H. / 1891. V izpisani obliki se glasi: A(NTON) H(ROVATIN). 1891.²⁸

Kolono je dal postaviti **Anton Hrovatin**, sin Antona Hrovatina in Terezije z dekliškim priimkom Škerjanc, ki se je rodil 17. septembra 1840 pri Hrovatinovih v Dupljah, se leta 1866 poročil z Marijo Žvokelj, Štucinovo iz Dolenj in umrl 2. septembra 1919 v bolnišnici v Trstu.

Inicialki na portalu pa nista njegovi, temveč pripadata njegovemu sinu Antonu, ki je podedoval domačijo.

Anton Hrovatin mlajši se je rodil 23. novembra 1871 v Vipavi, se šolal na kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu in se študijsko izpopolnjeval na Dunaju. Leta 1902 se je oženil s Katarino Žgur z domačije Nandetovih na Gočah, danes hišna številka 77, in umrl 31. avgusta 1920, nepolno leto za očetom.²⁹

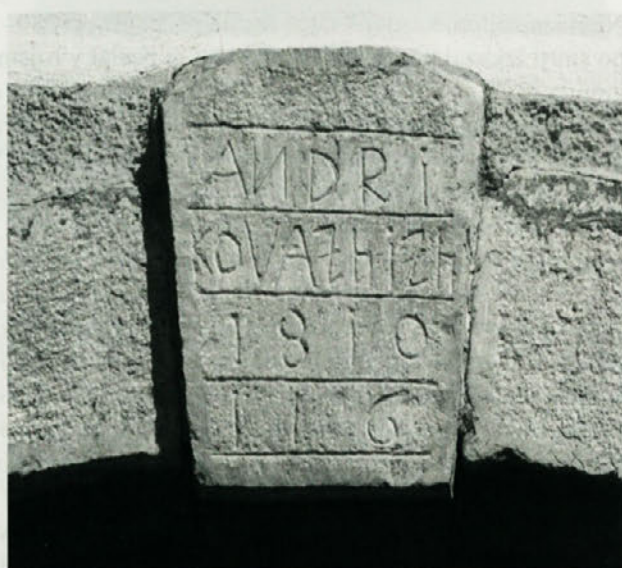
Hrovatinovi so bili zelo premožni. Imeli so veliko zemljiško posest, mesnico, gostilno, žago in mlin v vipavskem Tabru. Oba Antona, oče in sin, sta postala župana vipavske občine: oče v devetdesetih letih 19. stoletja in do vštetelega leta 1901, potem mu je sledil še sin. V tistem času je Anton mlajši prezidal, povečal in olepšal domačijo ter jo opremil z omenjenim portalom. V njej je urejal tudi dvorano za kulturne namene, njene slovesne otvoritve pa zaradi prezgodnje smrti ni učakal.³⁰

Od Laurinovih pridemo na manjši *plac*, ki so mu nekdanj rekli Na gorici; nanj se z druge strani izteka Ulica Milana Bajca. **Pri domačiji Pintarjevih, Ulica Milana Bajca 22**, ki gleda na *plac*, je ločna *kolona*, ki vodi skozi podhod na njeno dvorišče. Na sklepnem kamnu njenega loka je vklesan napis v bohoričici, razvrščen v štirih pasovih, ki so med sabo ločeni s črtnimi utori. Glasi se: ANDRI / KOVAZHIZH / I 8 I 0 / I I 6, v urejeni in izpisani obliki pa: ANDRI KOVAZHIZH. 1810. (Numero) 116, in še prečkovan v gajico: ANDRI KOVAČIČ. 1810. (Numero) 116.

Andrej Kovačič je bil sin Mateja Kovačiča in Marjete, rojen v Vipavi 1. septembra 1780. Poročen je bil s Katarino, kako se je pisala, od kod je bila in kdaj sta se vzela, ni znano. Umrl je 28. septembra 1839.³¹ V zapisniku franciscejskega katastra je označen kot kmet, v mrliško knjigo so zapisali, da je bil *Händler*, trgovec, hišno izročilo pa pravi, da je bil *pintar*, sodar, in da je hiša dobila ime prav po njem.³²

Nekaj korakov dalje opazimo visoko na fasadi hiše Žaglčnovih, **Ulica Milana Bajca 18**, vzdian peterokotni sklepni kamen nekdanjega ločnega portala z vklesanim napisom: 1834 · / S · R, ki ga razrešimo takole: 1834. S(IMON) R(ODMAN).

Simon Rodman je bil sin Simona Rodmana starejšega in Katarine, rojen v Vipavi 2. oktobra 1795. Okrog leta 1830 se je oženil z Nežo Flander, umrl pa je 14. septembra 1870. V mrliški knjigi označujeta njegov stan besedi: »verwitweter Ableber«, ovdovel preužitkar.³³

Še nekoliko dalje je **domačija Bajcovih, Ulica Milana Bajca 14**; nekdanj so ji rekli **pri Ta bogatih Bajcovih**, ker je bila bogata z gruntni. *Kolona* nekdanje uvozne lope, *klonice*, gleda v stransko ulico. Na njeni trikotno zaključeni prekladi je v napisnem polju vklesan kratek napis z deljeno letnico in inicialkama gospodarja: 18. I. B. 74. Podoben napis, le nekoliko starejši in reliefno sklesan, je tudi na hišnem portalu, ki ima enako obliko preklade: 18 I. B. 69. V obeh primerih je bil gospodar Ivan ali Janez Bajec.

Janez Krstnik Bajec je bil sin Antona Bajca in Marije z dekliškim priimkom Živic - Živcove z Gradišča. Rodil se je 21. junija 1845 in se leta poročil 1871 s Terezijo Ferjančič od Krhnetovih v Vipavi. Umrl je 6. februarja 1930.³⁴

Po družinskem izročilu je bil zelo velik in močen ter delaven možak, bolj grobe narave, sicer pa znan kot šaljivec. Rad je posedal na kamnu pred *kolono*. Nekoč ga je tako našla ciganka in hotela mimo njega v hišo, on pa ji reče: »Ne hodi v to hišo, ne boš nič dobila, še meni nič ne dajo.« In je šla ženska naprej, misleč, da je *petler*.³⁵

Trgatev Bajcovih okrog leta 1929. Janez Krstnik Bajec s klobukom spredaj desno. Hišni arhiv Bajcovih.

Na hrbtni strani domačije je še en portal z ravno preklado in simsom, vzdian v novejšem času. Na prekladi je vklesan napis z deljeno letnico, inicialkami imen zdajšnjih gospodarjev in svetim imenom: 20 M. M. JHS R. 02, ki ga preberemo takole: 2002. M(AGDA) (in) M(ARJAN) R(ODMAN). JHS.

To je bil odslužen portal z izvornim napisom: F Ž 1912, ki ga je imel Franc Žgavec - Frnaški v Logu pri Vipavi dolga leta spravljenega na dvorišču. Leta 1977 so ga kupili Bajcovi, novi napis pa je po naročilu vklesal njihov sorodnik kamnosek Sandi Čevnja iz Tomaja.

Pri na novo zgrajeni hiši v prednjemu delu domačije, katere lastnik je predstavnik najmlajše generacije Bajcovih Janko Rodman, opazimo še novejši ločni portal, ki vodi v kletne prostore. Na njem so poleg Jezusovega monograma IHS vklesane letnica 2000 in njegovi začetnici J. R. Izdelal ga je Bogdan Strnad iz Vipave z Jankovo pomočjo.

Pri Prelcovih, Ulica Milana Bajca 6, je na trikotno zaključeni prekladi hišnega portala na dvoriščni strani vklesano samó sveto ime: IHS,³⁶ na portalu štale, ki je še lepše oblikovan, pa so vklesane inicialki gospodarja in letnica: P. J. 1886, kar beremo: P(RELC) J(ANEZ). 1886.

Janez Prelc je bil sin Jožefa Prelca, ki se je priselil v Vipavo z Erzelja, in Marije z dekliškim priimkom Uršič, rojene v Vipavi. Rodil se je 26. aprila 1861, se leta poročil 1890 s Terezijo Ferjančič - Ferjančičevo ali Grgačevo z Lozic (točneje iz zaselka Dolnji Žvanuti) in umrl 30. novembra 1945.³⁷ Po poklicu je bil čevljar.

Na Hribu

Od tod ponovno prečkamo na *Stari plac* in mimo vogala Skukovih zavijemo po Grabrijanovi ulici navkreber, da si ogledamo še nekaj portalov z napisi na Hribu.

Pri Reharjevih, Grabrijanova ulica 1, skoraj spregledamo nizek preprost portal današnje gospodarske stavbe, ki ima na prekladi vklesan napis z dvema paroma inicialk in razprto letnico vmes: V R 1 8 o 2 M R. V razrešeni obliki ga zapišemo takole: V(ALENTIN) R(EHAR). 1802. M(ARKO) R(EHAR).

V prvi vipavski družinski knjigi iz leta 1820 najdemo v tej hiši, ki je imela številko 171, dva družinska poglavarja. Podatki o njima in njunih družinah so v njej zelo pomanjkljivi, nekoliko pa jih je bilo mogoče dopolniti z matičnimi knjigami. Prvi je bil **Marko Rehar**, sin Valentina Reharja in Marije z dekliškim priimkom Hrovatin, rojen v Vipavi 18.

aprila 1766, njegovi ženi pa je bilo ime Helena. Drugi je bil **Valentin Rehar**, njegov dosti mlajši brat, rojen 5. februarja 1785 in oženjen z Marijo Pipan. Kdaj sta umrla oba brata, ni bilo mogoče ugotoviti, ker manjka mrliška knjiga za leta 1805–1838. Lahko rečemo samo, da sta najverjetneje oba umrla pred letom 1839, kajti v naslednji mrliški knjigi ni najti njunih imen.

Na severni fasadi **hiše Dredlnovih (Drejdlnovih), Na Hribu 29,** je kot spolija vzdian sklepni kamen nekdanjega portala z lapidarnim napisom: N: 60 / J: K: / 1776, ki smo ga razvozlati takole: N(UMERO) 60. J(OSEPHUS) K(OVAZHIZH). 1776.

To je bil **Jožef Kovačič**, rojen v Vipavi 7. marca 1736 staršem Andreju Kovačiču in Marjeti ter leta 1758 poročen z Marjeto Repič iz Sanabora. Žena je umrla konec leta 1798, on pa je verjetno umrl v času po letu 1804, za kateri manjkajo podatki o umrlih Vipavcih.³⁸

Skoraj na vrhu, **pri Kudrovih, hišna številka Na Hribu 39**, se je ohranil hišni portal, ki ima na trikotno zaključeni prekladi vklesan napis: MATIJA MIHELČIČ / 1896.

Matija Mihelčič je bil sin Matije Mihelčiča in Marije z deklinškim priimkom Petrič. Rodil se je 19. maja 1856 in se leta 1878 poročil z Marijo Božič - Blažonovo z Nanosa. Žena mu je v zakonu rodila sina in hčer, že leta 1882 pa je umrla za pljučnico. Tudi oba otroka sta kmalu umrla, sin še istega leta, ko se je rodil, hči leta 1911. Matija, ki je ostal vdovec, je umrl 30. junija 1931.³⁹

Pri štiridesetih letih je Matija obnovil hišo, zato je dal na njen portal vklesati svoje ime in leto obnove.

Ker je v njej ostal sam in je povrh še bolehal za božjastjo, je na stara leta potreboval pomoč. Zato je hišo podaril sorodnici Micki Rodman, rojeni Božič, da je prišla leta 1927 z družino k njemu in ga oskrbovala do smrti. Z njegovo smrtjo je izumrla tudi vipavska družina Mihelčič.⁴⁰

Nazadnje predstavljamo še porton, ki je nekaj posebnega.⁴¹ To je dvoriščni porton škofijske gimnazije- **Goriška cesta 29**, ki je obenem njen temeljni kamen. Poleg tega je edini porton v vsej vinorodni Vipavi, na katerem je sklesana vinska trta, in edini, na katerem je vklesano škofovo ime. Poseben je tudi po obliki: v osnovi je sicer klasičen porton s trikotno zaključeno preklado, vendar ta ne leži na običajnih konzolnih kapitelih, temveč jo nosita kockasta kapitela in nizka valjasta nastavka. Reprezentativna preklada ima okrasje in napisa na obeh straneh. Na prednjem licu je vklesan napis z rimsko letnico: ŠKOFIJSKA / GIMNAZIJA / VIPAVA / M · CM · XCVIII; na drugem licu pa: TEMELJNI KAMEN / ZA / ŠKOFIJSKO GIMNAZIJO / VIPAVA / JE BLAGOSLOVIL / KOPRSKI ŠKOF / MSGR. METOD PIRIH / 3. X. 1998; pri straneh je še citat iz evangelija po Janezu: JAZ SEM TRTA, VI MLADIKE JN 15,5. Škof Metod je potem v svojem prispevku v *Vipavskem glasu* ta citat takole povezal s poslanstvom šole: »Vzgojitelji, ostanite povezani z mladimi, kakor je vinska trta povezana z mladikami, da boste obrodili obilo sadu.«

Ob blagoslovitvi je bila v stransko vdolbino preklade portona vložena listina, ki jo je umetniško izpisal Vipavec, akademski slikar in grafik Lucijan Bratuš. Ta nenavadni obred se navezuje na staro judovsko navado, da so na podboje hišnih vrat pritrčili pergamentni zvitek s citati iz Tore, tako imenovano mezuzo, ki je služila kot amulet.⁴²

Pri oblikovanju portona in napisov na njem so sodelovali oblikovalka Suzana Ipavec iz Plač pri Vipavskem Križu, arhitekt Iztok Čančula, akademski slikar Erik Lovko, oba iz Postojne, in akademski slikar Silvo Fakuč z Ustja pri Ajdovščini. Iz repenskega apnenca ga je izdelal kamnosek Vojko Mužina v Selu.

Na koncu predstavimo še škofa Metoda, ki je po upokojitvi postal Vipavec. Rodil se je v Lokovcu 9. maja 1936 očetu Mirku Pirihu in materi Štefaniji z deklinškim priimkom Šuligoj. V duhovnika je bil posvečen leta 1963, škofovsko posvečenje pa je prejel 27. maja 1985. Koprski škof je bil od leta 1987 do upokojitve leta 2012. Njegovo škofovsko geslo je: Vate zaupam.⁴³

Sklep

S portonom škofijske gimnazije se naš ponovni ogled vipavskih portalov končuje. Z njim smo skušali, kolikor omogočajo pisni, slikovni in ustni viri, raziskati, opisati in prikazati tudi njihovo zgodovinsko in človeško ozadje. Pri tem sprehodu skozi preteklost smo priklicali v spomin precejšnje število nekdanjih Vipavcev oziroma Tržanov, od »anonimnih« kmetov, obrtnikov in uradnikov do graščakov in škofov, ki so soustvarjali podobo Vipave, s katero se Vipavci lahko danes upravičeno ponašamo. Vprašanja, na katera nismo znali odgovoriti, in kritika morebitnih drugih pomanjkljivosti tega zgodovinskega pregleda pa ostajajo naloga in izziv za prihodnji čas, tudi za morebitne druge sodelavce in bralce *Vipavskega glasa*, kateremu želim še dolgo življenje.

Božidar Premrl, Ljubljana,

e-mail: bozidar.premrl@siol.net

Fotografije: Božidar Premrl, Nadja Ušaj Pregelj

Pripis

V prvem delu tega prispevka, ki je bil objavljen v prejšnji številki *Vipavskega glasa*, je bil kot prvi predstavljen porton *Živcovega malna*. Takrat nisem bil še prepričan, zdaj pa na podlagi primerjav njegovih oblikovnih in stilnih značilnosti z nekaterimi drugimi kraškimi portoni zanesljivo vem tudi, kdo ga je sklesal. To je bil kmet in kamnosek **Anton Gulič od Gorenjih Lahovih iz Koprive**.

Anton, Blažev sin, se je rodil v Koprivi 22. maja 1807, se leta 1826 oženil z Marjano Orel iz Skopega in umrl 12. februarja 1851, ko je imel komaj 43 let. On je začetnik kamnoseške tradicije Lahovih, ki v Koprivi živi še danes. Iz njegovega rodu so izšli tudi številni koprivski kamnoseki Tonétovi in Jaščevi – slednji prav tako še zmerom nadaljujejo s kamnoseško obrtjo.

Druga dela kamnoseka Antona Guliča so dva portona in hišni portal na njegovi domačiji (iz let 1839, 1841 in 1846) ter dvoriščna portona pri Kovačevih, Kobdilj 27 (1849), in pri Zegovih, nekdanj Starešinovih, Kobjeglava 6.

Slovarček narečnih in manj znanih besed

birt – krčmar

búča – majolika

Cveln – Köln

fláškón – velika trebušasta steklenica,

ki drži od 5 do 50 litrov

goríca – (vaški) trg

kanclíst – pisar, uradnik

kloníca – lopa

kolóna – porton, večji portal

krígl – pivski vrček

málen – mlin

méja, hrastova – hrastov gozd

pétler – berač

píntar – sodar

plac – trg

pršúta – pršut

róžnicvét – junij

špásen človek – šaljivec

štála – hlev za govedo ali konje

téhant – dekan

tíšler – mizar

trúga – krsta

zógar – cestar

Opombe

- 1 Prav zabavno je brati v krstni knjigi, kako so se kasnejši župniki motili, ko so v njej pripisovali dekliški priimek Dominikove matere, ki v času krsta ni bil vpisan. Najprej je eden namesto njenega vpisal priimek njegove bodoče krušne matere Ane Uršič, potem pa ga je druga roka prečrtala in namesto njega pripisala dekliški priimek njegove bodoče žene Ane Vovk! Glej *ŽA Vipava, RK Vipava 1784–1804*, str. 40.
- 2 *ŽA Štjak, SA Štjak 1816*.
- 3 *ŽA Vipava, SA Vipava 1820 in 1840*.
- 4 Lastnik hišice v Tevčah Rihard Stibilj, Ajdovščina, Cebejeva 19, mi je povedal, da je našel ta portal v reki Vipavi ob brvi na poti od Zemon na Slap. Ker je znano, da je bil nekoč priimek Šmuc tudi na današnji hišni številki Zemono 3, je možno, da je portal prišel tja od hiše na Zemonu.
- 5 V začetku leta 1598 je bilo navedeno ime Krištofa Schmutza med že omenjenimi vipavskimi luteranci, ki so nameravali prestopiti v katoliško cerkev. Glej *Izvestja*, str. 25.
- 6 Med vipavskimi luteranci, ki bodo prestopili v katoliško vero, se v začetku leta 1598 omenja tudi Martin Godina, ki bi utegnil biti njen daljni prednik. Glej *Izvestja*, str. 25.
- 7 *ŽA Vipava, RK 1712–1728, PK Vipava 1740–1763, MK Vipava 1784–1804*.
- 8 *ŽA Vipava, Liber Perceptorum, ac Expositorum Parochialis Ecclesiae Sancti Stephani Proto Martyris Vippaci ab Anno 1714 usque ad 1780*. – Kako izjemno dolga je bila Šmucova ključarska vloga, si bo lažje predstavljati, če povem, da sta soseska in župnik pri javnem letnem obračunu prihodkov in stroškov posamezne cerkve praviloma vsako leto znova volila oziroma izbirala po dva cerkvena ključarja in da so ju pri mnogih cerkvah pogosto menjavali.

- 9 Carlo M. d'Attems, *Vizitacijski zapiski goriškega, tolminskega in devinskega arhidiaconata goriške nadškofije 1750–1759*, Gorizia 1994, str. 32–33, 122; Carlo M. d'Attems, *Vizitacijski zapiski goriškega, tolminskega in devinskega arhidiaconata goriške nadškofije 1762–1773*, Gorizia 2000, str. 580.
- 10 V *Umetnostni topografiji*, str. 567, je druga inicialka napačno razumljena in zapisana kot črka P. Napačna je tudi raba izraza sklepnik namesto sklepní kamen.
- 11 ŽA Vipava, *RK Vipava 1771–1784*.
- 12 ŽA Vipava, *SA Vipava 1840, 1870 in 1885, RK 1825–1854; ŽA Goče, RK Goče 1784–1811*. Rojstni datum Antona Vidriha sem navedel po rojstni knjigi za Goče, kjer je bil krščen; to posebej omenjam, ker je v vipavskih družinskih knjigah zapisan drugačen datum: 18. september 1804.
- 13 Po pripovedovanju Jožeta in Ivanke Kodelja, Beblerjeva 11, je bil to glaven vhod za celo Majerjevo hišo, vrata zanj pa je naredil vipavski mizar Kostanjevec.
- 14 Magda Rodman, Mayerjevi iz Lož, 2. del, *Vipavski glas*, št. 55, str. 25–26. – Na straneh 25 do 29 so tudi fotografije Karoline Dolenc, Karla in Evgena Mayerja ter Ane Dejak.
- 15 Matični podatki o Mayerjih so povzeti po: ŽA Goče, *RK Goče 1811–1831; ŽA Hrenovice, PK Hrenovice 1840–1870; ŽA Senožeče, SA Senožeče 1850 in 1873; ŽA Vipava, SA Vipava 1870 in 1885, RK Vipava 1854–1888 in 1889–1929* ter po napisih v njihovi pokopalski kapeli v Vipavi. Za pomoč pri tem se zahvaljujem rodoslovcu Robertu Fondi iz Ljubljane.
- 16 Njegova prva žena je bila Dunajčanka, vendar se zakon z njo ni obnesel; potem je osnoval družino z Mimi - Marijo Medved, hčerko trgovca iz Novega mesta, poročila pa sta se šele po drugi svetovni vojni. Glej Magda Rodman, Mayerjevi iz Lož, 2. del, *Vipavski glas*, št. 55, str. 28–29.
- 17 *Primorski slovenski biografski leksikon*, 10. snopič, Gorica 1984, str. 397: geslo Mayer Evgen. – Naj na tem mestu opozorim, da je podatek, da se je Evgen Mayer rodil v Ložah, napačen.
- 18 Nedolgo za tem, leta 1783, si je ta družina pridobila plemiški naslov s predikatom Premerstein. Glej *Slovenski biografski leksikon*: geslo Premerstein, Anton, plemeniti, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi459058/>.
- 19 ŽA Vipava, *SA Vipava 1840, PK Vipava 1771–1783*. Podatek umetnostne zgodovinarke Helene Seražin, da je Jožef Mayer prišel v naše kraje kot kirurg z Napoleonovo vojsko, torej ne drži. Primerjaj Helena Seražin, Lože pri Vipavi – grad ali vila?, *Goriški letnik*, št. 20–21, str. 81.
- 20 Povedala Jože in Ivanka Kodelja, Beblerjeva 11.
- 21 Ker ta hiša ne spada v Laurinovo domačijo, ki sicer ni daleč od nje, se zastavlja vprašanje, kako je Laurinov porton prišel tja. Ugibamo lahko, da se je to zgodilo pri prezidavi domačije Laurinovi na prelomu 19. in 20. stoletja, o kateri bo govor v nadaljevanju.
- 22 V vipavskih rojstnih knjigah je Jernej Laurin pogosto vpisan kot krstni boter. Pri krstu nekega otroka leta 1812 je bil njegov stan označen kot »Mercator et Rusticus«, trgovec in kmet. Glej ŽA Vipava, *RK Vipava 1804–1825*.
- 23 ŽA Vipava, *RK Vipava 1754–1765, SA Vipava 1820 in 1840*.
- 24 Napis je prevedel klasični filolog dr. Primož Simoniti iz Ljubljane.
- 25 ŽA Vipava, *MK Vipava 1839–1888*, str. 41 (za vpisom smrti 12. julija 1849).
- 26 Matija Vertovec, Hvaležnost visoko postavljeniga sina do svojih kmetiških staršev, v: *Kmetijske in rokodelske novice*, tretji tečaj, list 27, sredi 2. 7. 1845, str. 108. Celoten prispevek je bil že ponatisnjen pod naslovom Vipava in Vipavci v ogledalu Bleiweisovih Novic v *Vipavskem glasu*, letnik XI, št. 38, september 1996, str. 3–5.
- 27 V napisu je vklesana napačna letnica 1846 namesto pravilne 1845!
- 28 V *Umetnostni topografiji*, str. 572, je namesto hišne številke 90 na sklepnem kamnu portala napisana številka 30.
- 29 ŽA Vipava, *SA Vipava 1840, 1864 in 1885; ŽA Vrhpolje, RK Vrhpolje 1837–1883; ŽA Goče, PK Goče 1845–*. Glej tudi Magda Rodman, Bajcova, *Moj dom in moj rod*, samozaložba, Vipava 2013, str. 254–260.
- 30 Magda Rodman, Po sledovih vipavskih županov, 2. del, Anton Hrovatin, star. (1840–1919), Anton Hrovatin ml. (1871–1920), *Vipavski glas*, št. 32, april 1995, str. 4–8; Magda Rodman, Bajcova, *Moj dom in moj rod*, Vipava 2013, str. 254–260 (dalje: Magda Rodman, *Moj dom in moj rod*).
- 31 ŽA Vipava, *SA Vipava 1820 in 1840, RK Vipava 1771–1784, MK Vipava 1839–1888*.
- 32 Alojz Rehar, Ulica Milana Bajca 22, Vipava.
- 33 ŽA Vipava, *SA Vipava 1820, 1840, 1864 in 1885, RK Vipava 1784–1804, MK Vipava 1839–1888*.
- 34 ŽA Vipava, *SA Vipava 1870 in 1885*.
- 35 Magda Rodman, *Moj dom in moj rod*, str. 15, 18, 20–22, 27, 29–31. – Različico te anekdote mi je pripovedoval tudi oče Karlo Premrl, Tabor 16, Vipava.
- 36 Slavko - Alojzij Prelec, sin Janeza, Ulica Milana Bajca 6, Vipava, je pojasnil, da IHS pomeni Jezus Kristus Odrešenik.
- 37 ŽA Vipava, *SA Vipava 1870 in 1885; ŽA Podnanos, SA Lozice I*.
- 38 ŽA Vipava, *RK Vipava 1728–1738, PK Vipava 1740–1763, MK 1784–1804*.
- 39 ŽA Vipava, *SA Vipava 1870 in 1885, PK Vipava 1836–1906, MK Vipava 1839–1888*.
- 40 Magda Rodman, *Rastemo iz korenin. Zapis o rodbini Rodman iz Vipave, stara hišna številka 199*, Vipava 2014, str. 30–31.
- 41 O škofijski gimnaziji in njenem portonu so pisali: Vinko Lapajne, Začetek gradnje škofijske gimnazije Vipava, *Vipavski glas*, št. 45, julij 1998, str. 34–35; at, Blagoslov za uspešno gradnjo, *Primorske novice*, št. 78, 6. oktobra 1998, str. 1; Vhodni portal - vez z življenjem. Škof Metod Piriš blagoslovil temeljni kamen, *Primorske novice*, št. 78, 6. oktobra 1998, str. 32; Katja Bajc, Trden temelj za mlade. Blagoslov temeljnega kamna Škofijske gimnazije v Vipavi, *Družina*, št. 40, 11. oktobra 1998; Mlade imamo radi. Iz nagovora škofa Piriha v Vipavi ob blagoslovu temeljnega kamna za Škofijsko gimnazijo, v soboto, 3. oktobra, *Družina*, št. 40, 11. oktobra 1998, str. 6; Vinko Lapajne, Gradnja škofijske gimnazije Vipava, *Vipavski glas*, št. 47, december 1998, str. 30–32; Vinko Lapajne, Vladimir Anžel, msgr. Metod Piriš, Hvala bogu in ljudem, *Vipavski glas*, št. 50, oktober 1999, str. 1–5; *Vinograd. Zbornik Škofijske gimnazije Vipava 1996/97, 1997/98, 1998/99*, Vipava 1999, str. 111–115.
- 42 Tatjana Oblak, *Hiša v mitologiji in izročilu*, diplomska naloga na Fakulteti za arhitekturo, Ljubljana 1992, str. 92; *Veliki slovar tujk*, Cankarjeva založba, Ljubljana 2006, str. 730.
- 43 *Primorski slovenski biografski leksikon*, 11. snopič, Gorica 1985, str. 670: geslo Piriš Metod; https://sl.wikipedia.org/wiki/Metod_Piriš: Metod Piriš.

Najpomembnejši nagrobnik na vipavskem pokopališču

V zidu vipavskega pokopališča je desno od portona vzidan nagrobnik Jurija Vidica. Postavljen je bil prvemu vipavskemu pokojniku, ki je bil pokopan na takrat novem pokopališču, in je torej najstarejši nagrobni kamen na njem. Letnica njegove smrti 1786 nam torej pove tudi, kdaj je bilo urejeno to pokopališče in opuščeno staro pokopališče pri župnijski cerkvi sv. Štefana.¹ Ta po velikosti skromni nagrobnik iz vipavskega belega apnenca, zaključen s trikotnim zatrepom in okrašen s strehastim simsom, je potemtakem kamnita priča z največjo zgodovinsko vrednostjo na celem pokopališču in si zasluži temu primerno pozornost in skrb!

V zatrepu nagrobnika je vklesan Jezusov monogram IHS,² na izbočenem napisnem polju pod njim pa latinski napis, ki je v zvestem prepisu po črki videti takole:

: HIC : IACET : DV_S :
: IOANES : GIORG :
: WIDIZ : CHRUR :
· PRIMVS : SEPUL^{TY}
: ANNO : 1786 :
· DIE : 3TA : IUNY :

V tekočem urejenem in izpisanem prepisu bi se glasil: HIC IACET D(OMIN)US IOAN(N)ES GIORG(IUS) WIDIZ CH(I)RUR(GUS), PRIMUS SEPULTUS ANNO 1786, DIE TERT(I)A IUNII. Pokojni podraški župnik in profesor latinščine Otmar Črnilogar pa ga je takole prevedel: *Tukaj leži gospod Janez Jurij Vidic, ranocelnik, prvi pokopan leta 1786, dne 3. junija.*

Sočasne vipavske matične knjige nam povejo, da je bil rojen okrog leta 1704, da se je leta 1734 poročil z Elizabeto, vdovo po pokojnem Jožefu Bačarju v Vipavi, in da sta živela v Vipavi na stari hišni številki 51. Pred vpisom njegove smrti najdemo v mrliški knjigi podatek, da je bila dne 24. maja 1786 pokopana na starem pokopališču neka Marjeta Kobal (Kobou), temu pa sledi pripis: »Sequuntur Defuncti Sepulti in novo Caemeterio extra Oppidum paenes viam Regiam Italiam versus CL. passus Circiter distante ab Oppido«, se pravi: Sledijo pokojniki, ki so bili pokopani na novem pokopališču zunaj Trga zraven kraljeve ceste proti Italiji, približno 150 korakov³ od Trga. Takoj za tem piše, da je dne 4. junija 1786 umrl Janez Jurij Vidic, star 82 let, in bil pokopan 6. junija. Datum na nagrobniku potemtakem ni točen, saj prehiteva njegovo smrt za en dan in pokop za tri dni, kar, seveda, ne zmanjšuje vrednosti te častitljive starine.⁴

Pač pa njegovo neposredno okolje in pogled nanj zelo kazi in moti nov nagrobnik, ki je bil pred časom postavljen predenj, zato predlagam, naj pristojne službe čim prej poskrbijo, da bi se njegovo okolje vrnilo v prejšnje stanje.

Najstarejši nagrobnik na vipavskem pokopališču, ko je bil še lepo viden od blizu in daleč.

Božidar Premrl

Opombe

¹ Ureditve novega pokopališča se časovno popolnoma ujema z reformami cesarja Jožefa II, sina cesarice Marije Terezije, ki je vladal v letih 1780-1790; te reforme so med drugim določale tudi to, da je treba iz sanitarnih razlogov pokopališča preseliti iz naselij. Zanimivo je, da so sočasno uredili tudi novo pokopališče v bližnjem Vrhpolju. Tam je tudi datirano z letnico 1786 na prekladi portala.

² IHS je bil prvotno okrajšava za grško obliko Jezusovega imena ΙΗΣΟΥΣ (= IESUS), ki jo sestavljajo prve tri velike črke jota, eta in sigma. Grki so jo torej brali kot IES. Ko se je ta okrajšava v nespremenjeni pisni obliki prenesla v kontekst latinskega jezika in latinice, se je polagoma zabrisal pomen teh črk, in so jo začeli brati preprosto kot kratico IHS (ihaes), v kateri so vsaki črki pridali pomen začetnice besede. Tedaj je IHS dobil najsprejemljivejši pomen I(esus) H(ominum) S(alvator) – Jezus, Odrešenik ljudi. Ta monogram z izjemnim simbolnim potencialom je v teku stoletij navdihnil še vrsto drugačnih razlag, ki pa imajo vse isto vsebinsko jedro.

³ Stara dolžinska mera.

⁴ O zgodovinski vrednosti tega spomenika priča tudi dejstvo, da je bil posebej omenjen v knjigi *Postojnsko okrajno glavarstvo*, ki je izšla leta 1889 v Postojni. Na strani 148 takole piše: »Ako pa idemo iz Vipavskega trga po cesarski cesti streljaj daleč proti severo-vzhodu, vglédamo na levi tikoma ceste prelepo Vipavsko pokopališče s cerkvico sv. Jožefa in mrtvašnico. Pokopališče je bilo zgrajeno leta 1786. Prvi na njem je bil pokopan dr. Vidic. Prejšnja pokopališča Vipavcev so bila najprej okoli cerkve sv. Marka, pozneje okoli cerkve sv. Štefana.«

Moja deveta zgodba

Po tem neuspelem, lahko rečem podlem načrtu naših vrlih komandantov, namreč načrt, da bi se nas na ta način znebili, jim je spodletel. Tako so nas morali zopet sprejeti, vidno z nejevoljo, saj so konec koncev le dobili odgovorni za četo, ki so jo prevzeli pod svojo komando. Od tedaj naprej smo samo životarili. Nismo imeli več nobenih obveznosti. V glavnem smo željno čakali zavezniško vojsko, da bi nas rešila lakote in bolezni, ki nas je začela resno ogrožati. Namreč podhranjenost je botrovala, da nismo bili več odporni proti zopni malariji. Ker smo taborili na samotnem kraju, je naša komanda le odločila, da nas premesti v bolj obljudeni kraj. Določili so, da se premestimo zopet na morsko obalo, v kraj poimenovan Santa Teresa di Galura. Tam je bilo tudi morsko пристanišče, pa tudi so računali, ali pa so bili celo obveščeni, da bo zavezniška vojska prav tam vstopila na sardinska tla. Tako bi bili čim prej rešeni tega obupnega stanja pomanjkanja, praktično vsega. Ne samo mi, ki smo bili nekakšni ujetniki, tudi redna italijanska vojaščina si je želela in težko pričakovala to invazijo. Zato tudi nobenega oboroženega odpora proti zavezniški vojski. Stopili so praktično brez vsakega strela. Čeprav je bil otok poln oborožene italijanske vojske, ki naj bi branila otok pred invazijo. To težko pričakovanje se je vleklo v nedogled. Pestila nas je huda lakota in huda malarijska bolezen, tako da so tudi med našimi vrstami začeli vojaki umirati. Spomnim se fanta iz vasi Budanje, bila sva prijatelja in tudi skupaj ležala na golih tleh, tako je namreč cela četa prenočevala. Strašno ga je tresla mrzlica, zaprosil me je, naj mu prinesem kaj toplega za popit. Čeprav sem bil tudi jaz vročičen, sem se potrudil in šel v kuhinjo. Tam je bil za kuharja vaščan tega bolnika, po priimku Žgavec, zelo surov in sovražen do mene. Ko me je zagledal, me je takoj nagnal ven. »Glej, nisem prišel zaradi sebe, tvoj vaščan me je zaprosil, da mu prineseš malo toplega čaja, ker umira od mrzlice.« Še bolj surovo me je zapodil ven. Tako sem bil primoran, da se vrnem k umirajočemu tovarišu brez vsake pijače. Povedal sem, kako sem bil sprejet, revež je zajokal kot otrok. Zjutraj je bil mrtev. Ko sem bil tudi jaz že na kraju, so me le spravili v bolnico. Tam sem praktično umiral. Čeprav je bilo nekaj hrane, se je sploh nisem dotaknil, saj nisem bil sposoben česarkoli zaužiti. To stanje je trajalo kake tri dni. Tudi drugim pacientom se je isto dogajalo, saj so jih vsako jutro odnašali mrtve iz sobe, kjer sem tudi sam ležal. Neko jutro, ko je sestra redovnica prišla do postelje in kot običajno prinesla zajtrk in edino zdravilo, ki smo ga prejimali – kini, sem ji potožil, da popolnoma nič ne vidim, da sem oslepel. Tako sem jo vprašal, če je sestra. »Suora madre,« rečem, »non vedo piú (ne vidim več).« »Lo so, lo so, figliolo (vem, vem, otrok),« odgovori. Potem prišepne: »Čakaj malo, prinesla ti bom eno zdravilo, ki te bo okrepcalo in boš morda spet zaužil hrano, kajti zaradi tega, ker ne ješ, si tako oslabel, da ne vidiš več.« Čez kakih deset minut se je vrnila, mi porinila v roko stekleničko, verjetno na skrivaj, da ne bi drugi opazili, saj mi je šepetaje dajala navodilo, koliko in kako pogosto naj zaužijem zdravilo. Takoj ko je odšla, sem poskusil, v ustih sem začutil zelo prijetno pijačo. Nobenega odpora, da je ne bi zaužival, kot sem imel pri ostalih pripravkih. Naj bo to zdravilo ali pa hrana. Komaj sem čakal, da po navodilih sestre zopet napravim požirek. To sem ponavljal cel dan, še za ponoči mi je ostalo par požirkov. To zdravilo me je res tako okrepcalo, da sem že prvo jutro komaj čakal, da mi prinesejo zajtrk. Z užitek sem ga pojedel, končno po dolgem času. Običajno mi je zajtrk prinesla ista sestra. Zanimalo jo je, kako se počutim, povprašala me je: »Come si sente?« Rekel sem ji: »Sestra, zelo sem vam hvaležen, saj ponovno čutim lahkoto in voljo do uživanja hrane.« Rekla mi je: »Sem zelo zadovoljna, da si rešen, sedaj pa le pojej, kar ti bomo prinesli in boš kmalu tudi spregledal.« Postopoma sem kar kmalu prišel k sebi in zopet normalno videl. Začel sem tudi premišljevat, zakaj se je ta sestra, suora, tako zavzela zame, saj je bila bolnica polna takih bolnikov, kot sem bil jaz. Ker sem že dobro spregledal, sem na svoji nočni omarici opazil svoj rožni venec. Kdaj sem ga tam pustil, se nisem spomnil, saj ga ponavadi nisem razkazoval, sicer pa sem ga vedno imel pri sebi, nisem pa se nikoli ponašal z njim. Tukaj je gotovo delovala božja previdnost, da sem ga nenamerno pustil tam, ko sem bil skoraj v komi in ga tudi nisem več videl. Božja previdnost je delovala, saj ga je ta redovnica opazila in se zaradi njega še posebno zavzela zame. Rešila me je gotove smrti, po zaslugi tega rožnega venca sem še danes tukaj in pišem svojo zgodbo, sicer bi bil še tam in za vedno tam. Tako sem le izpolnil svojo življenjsko nalogo po božjem načrtu.

Kaj kmalu sem bil izpuščen iz bolnice, saj je bila vedno večja potreba po sprejemu novih pacientov. Tako sem se zopet znašel v moji četi. Nadaljevalo se je totalno stradanje, pulili smo, kar je bilo zelenega, tudi travo, jo odnesli v taborišče in jo tam skuhali ter pojedli. Neko noč nas je zajel hud vihar. Prihrumel je prav s Sredozemskega morja in razdejal naše taborišče. Uspelo nam je zadržati z golimi rokami le šotor, da nam ga ni odneslo. Tako nam je služil le še kot ogrinjalo, saj se je nato ulila strašna ploha, tako da je po pobočju drla voda. S kolegom sva sedela na neki skali, ovita v to šotorsko platno, ki pa ni zdržalo, da ne

bi skozenj pronicala voda. Pred dežjem te je branilo le, če je bilo dobro napeto kot šotor. Tako sva bila do kože premočena, kot tudi vsa četa. V takšnem stanju smo dočakali dan, da se je nevihta polegla. Ker je bilo taborišče popolnoma razdejano, so naši komandanti le poskrbeli, da smo se preselili v mesto. Taborili smo namreč v bližini mesta na planoti pod malimi šotori. Na novo smo se vselili na nekakšno dvorišče, ki je služilo za ovčjo stajo. Krog tega dvorišča je bila lopna streha, tako da se je žival lahko ob dežju zatekla in vedrila pod streho. Nekoliko smo bili le na boljšem, saj se nam ni bilo treba več stiskati pod majhnim šotorom. Če bi imeli še malo slame za podlago, bi bilo to za nas skromneže prav udobno. A ker te ni bilo, ležišče pa tlakovano kar z grobimi kamni, je bilo vprašanje, kako se uleči k počitku na tako neprimerna tla. Vsak si je moral postlali, kot je vedel in znal. Šli smo nabirat, karkoli smo našli – travo ali listje, a našli nismo ne enega ne drugega. Grmičevje smo nalomili in si z njim postlali. Po tistem strašnem viharju nas je zamikalo, da bi šli stikat po morski obali. Računali smo, da bomo morda našli vsaj kakšno mrtvo ribo. Nekaterim se je posrečilo, da so si nabrali nekaj teh. Veseli so jih odnesli v taborišče. V skupini, ki še ni nič našla, sem bil tudi jaz. Šli smo dalje ob obali, ki pa je bila tako skalovita, polna morskih tolmunov, v večjem takem

tolmunu smo zagledali velikansko ribo, ki je plavala v plitvini. Verjetno jo je morski val butnil v ta tolmun, iz katerega se ni mogla rešiti. Da bi jo z golimi rokami obvladali, ni bilo možnosti, veseli te najdbe smo tuhtali, kaj naj ukrenemo. Riba je bila ogromna, kakih petsto kilogramov težka. To bi bil dober zalogaj, da bi za nekaj časa potešili svojo lakoto. Sklenili smo, da gremo iskat kakega ribiča, da bi ugotovil, katere vrste je in če je sploh užitna. Kar nekaj časa smo po mestu poizvedovali, da bi našli kakšnega. Končno smo le staknili enega, začeli smo mu pripovedovati, kaj smo našli, in ga nagovrjali, da bi šel pogledat, če jo pozna in če je užitna. Nekako smo ga prepričali, da se je odločil, da si gre ogledat to velikanko. Malo ga je tudi radovednost priganjala. Ker pa nam ni popolnoma zaupal, je s sabo vzal še dva svoja tovariša. Tako smo vsi skušaj šli na kraj, kjer se je nahajala riba. Ko jo ugledajo, so se prav tako čudili kot mi. Rekli so, da česa takega še niso videli, delfin ni, balena tudi ne, morski pes tudi ne in kaj prida užitnosti najbrž tudi ne. Kljub negativni oceni ribičev se temu plenu nismo hoteli odreči. Pobarali smo jih, kako bi se je oni lotili, če bi bili zainteresirani zanjo. Rekli so, da bi jo najprej usmrtili, potem bi jo izvlekli na suho, sicer pa da jih riba nikakor ne zanima, zato so odšli. Mi pa nismo odnehali ter smo po navodilih ribičev zaprosili enega od naših oficirjev, da bi jo šel ustreliti. Ker je riba zanimala tudi ostale nadrejene, saj so le oni imeli strelno orožje, so nam radi ustregli. Ribo so ustrelili, nato smo jo izvlekli na suho. Razrezali smo jo na kose, obdana je bila s kar debelo plastjo špeha. Kot dobro rejen prašič. Vsak vojak je bil deležen kosa mesa, s špehom vred, vsak kos je bil najmanj dvokilski. Bilo nas je dvesto, zato lahko vsak izračuna, kolikšna je bila ta riba, pa še kakih sto kilogramov ostankov je bilo. Tako obogateni z ribjim mesom smo se veseli vračali v taborišče. Malo nas je le skrbelo, kakšna bo ta hrana, kaj bo rekel naš organizem, ko bomo uživali ribo. Ker je zgledalo meso in špeh kar vabljivo, smo se le okorajžili in si začeli pripravljati obed. Špeh, ki je bil zraven, nam je kar prav prišel, saj smo kar na njem cvrli meso. Čudovito je zadišalo po vsej okolici, kot bi cvrli pravi svinjski špeh. A maščoba bi bila verjetno dobra le za mazanje usnjenih čevljev. Kajti naš organizem je sploh ni sprejemal. Kaj šele, da bi jo prebavil. Nezavedno nam je uhajala v hlače. Sploh nisem čutil, kdaj mi je namastila zadnjo plat. Ker sem poskusil le majhno količino, so bile hlače le malo namaščene. Takoj sem to zalogo oddal drugim, saj nisem mogel prenesti te nevšečnosti. Ostale vojake ni motilo, da so bili posrani do pet. Vse so pospravili, do zadnjega koščka. Sicer meso je bilo še kar okusno, le počrnelo je, bilo je tudi precej trdo. Smešno je zgledala ta četa vojakov, vsi z mastnimi hlačami po tazadnji plati. Toliko o tej zanimivi ribi, ki pa nam je za nekaj časa le potešila lakoto. Vsaj večini naše čete, razen meni, ki se je nisem več dotaknil.

Med bivanjem v taborišču pri Bonifaciju na Koržiki sediva s kolegom Jamškom pred najinim tesnim šotorom. Takrat sem bil jaz šofer, on pa mehanik, 1944.

Vojna se je nadaljevala in stopnjevala le še na evropskem kontinentu. Končno so se pojavile tudi težko pričakovane zavezniške čete. Najprej so bile to angleške, ki so se utaborile v bližini našega taborišča. Kmalu za njimi pa še ameriške, ki pa so se utaborile nekoliko dlje. Ker je bila lakota še vedno nepopisna, sva se z vaščanom po imenu Slavko Žigon, odpravila na ogled angleškega taborišča. Opazila sva tri vojake, ki so kurili ogenj, verjetno so si kuhali čaj. Za kurjavo so rabili piškote ter jih stresali pod lonec. Milo se nama je storilo, ko sva opazila, kaj rabijo za kurjavo. Mi pa tako strašno lačni, do kraja sestradani. S tovarišem sva hitro ukrepala. Rekla sva si, naberimo jim drva, tako sva jim prinesla vsaj en dober naročaj suhljati z upanjem,

da nas bodo razumeli, zakaj smo jim to prinesli. Plaho sva se približala ter na mote hotela dopovedati, da bi radi nekaj teh piškotov v zameno za drva. Glotovo so razumeli, kaj jih prosiva, saj so tudi po najinih upadlih obrazih lahko opazili, da umirava od lakote. Izkazali so se kot objestni suroveži, pograbili so orožje ter naju na najbolj surov način nagnali. To je bilo najino prvo srečanje z angleško vojsko. Dobili so, vsaj od mene, slabo oceno. In ta ocena je ostala do sedaj. Z žalostjo in s solznimi očmi smo se umaknili. Saj so s strelji v zrak želeli videti, kako bomo strahopetno bežali, a tega objestnega užitka jim nismo privoščili.

Čez nekaj dni smo izvedeli in tudi v daljavi opazili, da je na ta sardinski otok prišla tudi ameriška vojska. S kolegom Slavkom sva si rekla, pa poskusimo še pri Amerikancih, morda le ne bodo tudi oni taki suroveži. Neko jutro sva se odpravila na izvid. Ko sva se približala taborišču, sva najprej opazila kanto za smeti. Takoj sva pogledala vanjo. Glej, čudo božje, polna je bila svežega kruha. Še toplega in čudovito dišečega. Bile so štruice, v modelu pečene. Pogledala sva se in si rekla, noben prekršek ne more biti, če ga iz kante za smeti pobereva in odneseva. Korajžno sva si ga začela nalagati v naročja, naložila sva si toliko, kolikor sva lahko nesla. Ko sva krenila, slišiva vpitje za nama. Plaho se ozreva in zagledava vojaka, ki je strašno vpil prav na naju. Zakaj to vpije, saj vendar nisva nič slabega naredila. Ker nisva razumela niti ene angleške besede, sva tisti kruh krčevito držala v naročju, saj ga nisva ukradla. Po naše sva ga le rešila iz smeti, to vendar ni nobeno kaznivo dejanje. Medtem se je že približal do naju in tisti kanti za smeti ter jo je odprl. Verjetno se je ovedel, da ga ne razumeva, kaj vpije na naju, zato je z moto zahteval, s pištolo v roki, naj tisti kruh daja nazaj v kanto. Srce se mi je trgalo, ko sem bil prisiljen odvreči to dobroto. Ko smo ugodili temu vojakovemu ukazu, je sledil ukaz, naj mu sledimo. Še sedaj slišim: »Come in, come in.« Čeprav nisva razumela, kaj govori, sva po njegovih kretnjah razumela, da mu morava slediti. Malo naju je skrbelo, da ne bi morda bila kakšna sankcija. Ker se nisva čutila, da sva kaj zagrešila, sva mu kar pogumno sledila, temu – sedaj lahko rečem – dobrotniku. A ko pridemo v skladišče, tja nas je vodil, pokaže z roko na skladnico sveže pečene kruha. »This is good,« je zaklical, ta je dober, češ da oni ni bil užiten. Ker je opazil, da ga ne razumeva, me je prijel za roko, mi jo potegnil ter začel nanjo nalagati te čudovite sveže štruice. Ko je bila skladnica na roki že kar prevelika, je še pobaral: »Is it enough?« Prav tako je tudi mojemu tovarišu naložil. Ko sva bila tako obložena s to božjo in človeško dobroto, se je postavil pred nama in naju zelo prijazno pobaral. »Are you happy now?« (Sta vesela sedaj?) Njegova dobrota me je tako ganila, da so se mi vlile solze. To mojo ganjenost je seveda opazil in me stisnil čez ramena. Ker je opazil, da bova tako oborožena težko hodila do našega domovanja, je priskrbel še dve vreči in nama s tem olajšal pot do doma. To je bilo moje prvo srečanje z ameriško vojsko, ki je bila z moje strani zelo visoko pozitivno ocenjena. Pravo nasprotje od angleške. Če slišim danes kakšno grajo čez Angleže, me nikakor nič ne moti. Zelo pa sem alergičen, če slišim kakšno čez Američane, kajti če ne bi bilo njih in njihove humanitarnosti, gotovo ne bi bil tukaj.

Sledil je še kakšne mesec moje kalvarije s stradanjem in malarijo. To skupaj me je tako zreduciralo, da sem imel komaj štirideset kilogramov telesne teže. Tehtali so nas Američani, ko so nas prevzeli. Na sardinskih tleh je zavezniški vojski poveljeval general Ratei. Seznanjen sem bil, da je na otoku prisotna večja skupina slovenskih internirancev, bilo nas je kakih pet tisoč. Gotovo je v njihov načrt prav prišla tako velika skupina, saj je potreboval veliko zaupljive delovne sile. Navezal je stike z našimi predstavniki, po dogovoru se je nato začela evakuacija slovenskih čet s Sardinije na otok Korzikiko preko pristanišča na severu otoka Santa Teresa di Galura. Prihajale so slovenske čete z vseh koncev otoka. Vsaki četi so nudili topel obrok hrane, predno so se vkrcali na trajekt, tako sem bil tudi jaz deležen kakšne gavete mineštre, če je kaj ostalo. Počasi se je bližala rešitev tudi za našo četo. A bili smo zadnji. Morda tudi zaradi tega, ker smo tam živeli. Morali smo za seboj vse počistiti, nato smo se vkrcali na ladjo in končno zapustili Sardinijo, otok poln težkih in tragičnih spominov. Prispeli pa smo na otok, ki je predstavljal, predvsem zaradi izredne pozornosti ameriške vojske do nas, pravo prerojenje. Naj malo razložim, kakšne nege smo bili deležni. Moja pripomba, nobena mati niti za svojega otroka ne bi mogla poskrbeti in mu nuditi boljše nege, tudi če bi imela sredstva za to, kot smo je bili deležni mi s strani humanitarne vojske.

S kamioni so nas odpeljali na nek travnik, tam je bila postavljena začasna kopalnica s kakšnimi petdesetimi tuši v krogu. Pri vhodu v kopalnico smo prejeli vsak svoje milo, še prej smo se malo oddaljili od kopalnice, na ukaz morali sleči do golega. Odvreči naša oblačila, polna nadležnega mrčesa, na en kup. Nato smo se

Pri mojem kamionu ameriške znamke GMC - džemsu, taborišče pri Bonifaciju na Korziki, 1944.

stuširali s prijetno toplo vodo. Pri izhodu so nam s sprejem popihali proti nadležnemu mrčesu, tako da ja ne bi še kakšna uš ostala živa. Napoteni smo bili na oddaljen kraj, kjer so nas čakali delilci nove obleke. Najprej smo prejeli v roke vrečo, katero smo morali držati odprto in hoditi mimo delilcev, ki so nam po vrstnem redu metali vanjo – najprej komplet ameriške uniforme s prav lepimi usnjenimi gležnarji, na koncu večparno spodnje perilo. Manjkalo ni niti robčev za nos in več parov nogavic. Na koncu te vrste delilcev je bila vreča do vrha polna. Dali so nam znamenje, naj se gremo obleč. Nepopisna sreča me je spreletela, ko sem začel oblačiti prijetno dišeče spodnje perilo, tako mehko in prijetno, kot ga v svojem življenju še nisem bil deležen. Nato sem si nadel še zelo prijetno in udobno uniformo, pravo nasprotje od italijanske. Ko sem zaključil oblačenje, sem se resnično počutil, kot da sem se prerodil. Nobenega nadležnega mrčesa nisem več čutil na sebi. Zdelo se mi je, kot da se mi je odprlo nebo. Sprememba je bila takšna, kot bi prišel iz pekla v nebesa. Nikoli ne bom mogel biti dovolj hvaležen tej humanitarni ameriški armadi, saj me je v zadnjem trenutku praktično rešila smrti. Ko je bila cela četa tako očiščena in preoblečena, so nas odpeljali v novo okrevno taborišče, opremljeno z vsem potrebnim, čakala nas je celo postлана postelja v velikem šotoru s šestimi vojaki. Izbral sem si eno od teh šestih postelj in se zleknil nanjo, dvignil pogled kvišku ter se iskreno zahvalil Bogu za to človeka vredno doživetje. Kajti zopet sem se počutil kot človek.

Sledil je prvi obrok hrane. Za kosilo smo prejeli, iz zdravstvenih previdnosti, le redko zakuhane zelo okusne juhe. V naslednjih dneh se je hrana postopoma povečevala do normalnih obrokov. Med tem okrevnim časom so sledili temeljiti zdravniški pregledi, od A do Ž. Na mojo srečo pri meni niso našli nič drugega kot skrajno telesno shiranost. Vidno zadovoljna zdravniška ekipa mi je podala roko ter me odslovila v njihovem izrazu OK s priporočilom, kolikor sem jih tudi po motah razumel, da naj se le poslužim hrane. Nekako po dveh ali treh tednih, ne spominjam se prav točno, smo se postavili na noge. Prišli smo tako rekoč ponovno k sebi prav zaradi odlične in obilne hrane. Lahko bi jo primerjal s hotelsko s petimi zvezdicami. Ko so nas rehabilitirali, je sledila razporeditev na razna delovna mesta. Najprej so spraševali po raznih usposobljenih poklicih. Nekaj so jih le našli. Med temi sem bil tudi jaz s šoferskim izpitom. Takoj so me zabeležili in poslali za par dni na prakso. Dodelili so mi dvojce vozil v upravljanje: Jeep in kamion GMC. Služili naj bi potrebam naše čete. Tako sem bil zaposlen vse do zadnjega dne v ameriški vojski. To obdobje je trajalo dve polni leti, v katerih sem se počutil kot na kakšnem počitniškem letovanju. Vse je bilo lepo urejeno, nobenega pomanjkanja, ne v jedači, ne v pijači. Nobene živčnosti ali prisile, vstajali smo res ob določeni uri, predvsem zaradi zajtrka, nato odhod na delo. Delo je potekalo vglavnem v pristaniščih pri raztovarjanju tovornih ladij, ki so dovažale vse potrebno za ameriško vojsko. Moja naloga je bila, da sem v jutranjih urah odvažal delavce na različna delovišča na kamionu in po končanem delovnem času nazaj. V delovišča so spadala tudi vojaška letališča, kjer so naši fantje imeli nalogo tovoriti na velike bombnike municijo in gorivo, saj so s Korzike ameriška letala odhajala na vsakodnevni napad na evropsko celino. Ta oskrba letal je trajala vse do konca vojne, saj smo prav na Korziki dočakali njen konec. To so nam sirene z glasnim tuljenjem naznanile prav v obmorskem mestecu Calvi, kjer smo se nahajali. Zato ga imam na veliki sliki v garaži za spomin na ta čudoviti dogodek ob koncu druge svetovne vojne.

S koncem vojne je bilo tudi konec naših delovnih obveznosti na otoku. Letala so mirovala, ni jih bilo več treba oskrbovati, postali smo odvečna delovna sila. Kmalu nato so letala zapustila otok, nam je ostalo le še pospravljanje vojaške letališke opreme. Nato smo se zadnji še mi, ameriški delavci, poslovili z otoka Korzike. Ostali so na otoku le padli ameriški delavci, nekaj tudi Slovencev, saj je tam tudi naše pokopališče. Prav v zvezi s tem ameriškim pokopališčem se mi je nudila priložnost lepe zaposlitve. Namreč z ameriškim poročnikom, ki je poveljeval naši četi, sva bila tesno povezana. Zelo rad me je imel, tako da sva bila prava prijatelja, saj sva tudi večkrat skupaj potovala, ko sem ga z Jeepom prevažal na razne opravke. Prav on mi je ponudil zaposlitev. Moral bi podpisati pogodbo, da ostanem na otoku v tej službi vsaj deset let. Stanoval in hranil bi se v hotelu brezplačno, prejemal plačo deset dolarjev na dan, takrat je bil to lep denar. Moja delovna dolžnost bi bila le ta, da bi sprejemal goste, ki bi prihajali na obisk grobov ter svojih padlih, jih vodil na pokopališče in pokazal, kje se kdo nahaja. Ponudba je bila čudovita, saj bi po desetih letih imel v žepu lep prihranek. Vendar je bilo domotožje močnejše od vabljive ponudbe, predlog sem odklonil. Oficir je obžaloval mojo odločitev ter pripomnil, da bi pridobil tudi ameriško državljanstvo in bi s prihranki lahko uredil svojo bodočnost. Božja previdnost je gotovo imela načrt z menoj in mojo usodo. Po Božji previdnosti sem pristal prav na tem kraju, ki ga nisem nikoli sam načrtoval.

Sedaj se zavedam, da sem po božjem načrtu tu. Ustanovil sem si družino, z njegovo pomočjo si celo postavil prijeten domek, v katerem se prav dobro počutim. Bog me je obdaril z dvema čudovitima hčerka in vnukinja, ki me redno obiskujejo in mi pomagajo pri mojih težavah. Tako upam, da sem po tej božji previdnosti izpolnil svojo življenjsko nalogo po svojih močeh, na najboljši način, Bogu hvala.

Sledila je evakuacija z otoka Korzike na kopensko Evropo. Pristali smo v bližini luke Marseille na francoskih tleh, »Port de Bouch.« Prepluti je bilo treba Sredozemsko morisko ožino, kar je trajalo kar celo noč. Vkrkali

so nas na neko angleško potniško ladjo, zelo veliko, saj je lahko sprejela skoraj 2000 potnikov. Angleški mornarji so bili seznanjeni, da bo morska pot zelo viharna, zato so iz previdnosti, da jim ne bi ponesnažili ladje zaradi morske bolezni, zaprli vse vhode v notranjost ladje in nas potnike pustili kar na krovu. Tako smo na palubi prepotovali pot iz Korzike v Francijo, v strahu in grozi, saj je bila noč zelo viharna. Morski valovi so dobesedno preplavljali ladijski krov, tako da smo morali zadrževati dih, dokler se val ni polegel. Našo prtljago smo morali nekam privezati, sicer bi jo morska voda zagotovo odnesla. Da bi jo z rokami držal, je bilo nemogoče, saj si obe roki potreboval, da te ni odnesel val. Torej še eno izkustvo krutosti angleške vojske, ki po moje ni bilo nič manj kruto kot nemški SS, saj jim ni bilo prav nič mar za naša mlada življenja. To krutost so dokazali tudi, ko so vračali begunce Titu.

Ko smo zapustili ladjo in se znašli na kopnem, so se na palubi pojavili mornarji, katerim smo poslali primerno zahvalo, tudi s kamenjem in pljunki. Ne vem, kaj bi se z njimi zgodilo, če bi nam pšrišli v roke. Kajti toliko muke, groze in strahu nisem nikoli prej in ne potem doživel, kot tisto noč, zato me še vedno spremlja strah pred morjem. Potovanje z ladjo nasploh. Nekje v bližini pristanišča nas je že čakalo pripravljeno taborišče z vsem potrebnim, v katerem ni manjkala niti tekoča voda za pitje in umivanje. Vse to nam je pripravil naš dobri ameriški poročnik, ki je poveljeval naši četi, saj je odpotoval s Korzike kakšnih štirinajst dni pred nami. Nadaljevalo se je delo v pristanišču. Predvsem raztovarjanja ladij, ki so prihajale iz Amerike, ne več z municijo, ampak predvsem z življenjskimi potrebščinami, tudi za civilno prebivalstvo. To nalogo smo opravljali do jeseni. Verjetno bi lahko še nekaj časa nadaljevali s tem lepim življenjem, če ne bi vztrajali, da se vrnemo domov. Naš vrhovni poveljnik, ameriški general Ratej, je večkrat opozarjal, da naj ne silimo tako strašno domov, da ne bi bili ob prihodu razočarani. Saj je dobro vedel, kakšno je bilo stanje v Jugoslaviji, da tam vsega primanjkuje, da vlada lakota in udbovski teror. Vsega tega nam je hotel, v svoji dobroti, le nekoliko prikrajšati. Zato je odlašal z vrnitvijo skoraj pol leta po končani vojni. Zelo ga je skrbelo, kako nas bo sprejela Titova oblast. Znano mu je bilo, kako je komunizem alergičen na demokracijo, predvsem na ameriško, saj je udba kazala vidne znake proti njej. Zato nas je, preden smo stopili na domača tla, preoblekel v nekakšne uniforme internirancev. Čeprav smo imeli na sebi čedno uniformo ameriške vojske, smo jo morali sleči, jo strpati v našo prtljžno vrečo ter obleči uniformo internirancev v neokusni črni barvi. Za to je poskrbel naš vrhovni komandant general Ratej, da nas ne bi udba smatrala za ameriške vojake in nas zato šikanirala.

Nekje ob koncu septembra se je odločil, da nas odpusti iz ameriške vojske. Poskrbel je za prevoz z udobnim vlakom in nas tudi sam popsemil do Postojne. Sam je hotel videti, kako nas bo oblast sprejela. No, kakšne posebne dobrodošlice nismo bili deležni. Ko smo izstopili z vlaka, se nam je približala neka partizanka in nam velela, naj ji sledimo, vodila nas je v bližnjo kasarno. Ko smo vstopili, je ukazovalno zahtevala, da odložimo vso našo prtljago v nekakšno skladišče. Seveda smo se temu ukazu uprli, saj je zgledalo, da nam hočejo vse skupaj zapleniti. Vsak je imel svojo potovalno vrečo do vrha natrpano z vsemi svojimi dragocenostmi, pa še kakšen kovček zraven. Vse to naj bi zmetali na en kup. Ko je to opazil naš general, spremljal ga je naš predstavnik Ambrožič, sta takoj intervenirala in tako preprečila, da bi to izvedli. Sicer ne bi nikoli več videli naše prepotrebne prtljage, prišli bi domov brez vsega. Zopet gre tu zahvala našemu generalu, ki mu ni bilo vseeno, kako nas bo naša partizanska oblast sprejela. Spremljal nas je, tako rekoč skoraj do doma in nas tako obvaroval, da nas ne bi oropali. To je bil še en dokaz humane ameriške armade. Zatem je naša partizanska oblast organizirala prevoz s kamioni in nas odpeljala na domove.

Vid Furlan

Bab'ca Vida pri petnajstih letih

Moja mama Vida Petrič, rojena Žgavec, z Gradišča se živo spominja svojih mladih let. Posebno ji je ostalo v spominu rojstvo njenega najmlajšega brata Petra. To so bili tisti časi, ko so matere rojevale doma in ko so ljudje tudi umirali doma. Družine pa so imele veliko otrok. O tem mi moja mama Vida takole pripoveduje: *V družini nas je bilo šest otrok. Prva je bila Milka (1925), potem jaz, Vida (1926), Jože (1930), Elka (1933), Cvetka (1937), Štefan (1939), ki je živel le par dni in takoj po sv. krstu umrl, in zadnji, Peter, rojen 1. maja 1941. Ko je bila mama noseča za najmlajšega brata Petra, sem bila stara 15 let. Bližal se je čas poroda in mama je zjutraj poslala očeta v Vipavo po bab'co. Bil je prekrasen sončen majski dan, brez vsakega oblačka. Seveda je šel peš, saj takrat ni bilo prevoza kot danes. Občinska bab'ca je bila Viktorija Jamšek iz Vipave, ki je mnogim otrokom pomagala na svet.*

Mama je še sama zavrela vodo, pripravila stare rjuhe in brisače in vse postorila, kar je bilo potrebno za porod. Stokala je, hodila po kuhinji, se držala za trebuh in hrbet. Opirjemala se je mize in zidu. Mi otroci smo jo strahoma opazovali. »Le kje sta Pepe in bab'ca, da ju ni toliko časa,« je jamrala. »Moj čas je prišel. Rodila bom!« Pogledala me je in rekla: »Ti mi boš pomagala!« »Ne, mama, naj ti pomaga Milka. Ona je

starejša,« sem se branila. »Ne, tebi sem rekla, ti mi boš pomagala,« je vztrajala mama. »Vendar, mama, jaz ničesar ne znam. Prav nič ne vem o tem. Kako naj ti pomagam?!« sem v strahu skoraj jokala. A mama je vztrajala. »Pojdi z mano gor v sobo. Dobro me poslušaj in delaj, kar ti bom ukazala.« Komaj sem premikala noge po stopnicah in vlekla vročo vodo v sobo. Mama se je ulegla na posteljo. Krči so bili vedno hujši. Mama je stokala in z rokami grabila rjuhe. Stisnila sem se v kot in bila trda od groze. »Pridi sem! Tu stoj in glej! Najprej se bo prikazala otroška glavica. Ko jo boš zagledala, jo narahlo primi in zasukaj. Pritisnila bom. Ti povleci najprej eno ramo in potem še drugo. Samo ubogaj in ne spusti otroka,« me je rotila in hkrati tudi učila. Imela je trpeč obraz in vse žile so bile napete. Še sedaj jo vidim. Potem sem res zagledala glavico. V strahu sem jo prijela. V trenutku je prišel še en krč in glavica je kar lezla naprej. Še en krč in otrok je bil že v mojih rokah. »Drži otroka in mi ga položi na trebuh,« je ukazala mama. Telo se ji je v bolečini sprostilo. Otrok je zajokal, mama ga je stisnila k sebi in zavila v rjuho. Pobožala ga je po sluzasti glavici in utrujeno rekla: »Peter naj bo.« Potem mi je ukazala: »Daj mi škarje!« Prerezala je popkovino. Takrat je prihrumel po stopnicah oče in za njim bab'ca. Bab'ca je hitro prijela otroka v roke in mene poslala iz sobe. Jaz sem ta dan prvič videla, kako se rodi človeško življenje.

Ko sem se privlekla v kuhinjo, sem bila bleda kot zid in sesedla sem se na tla. Sestra mi je dala malo vode. Vsa sem se tresla. Nekaj noči nisem spala. Do sedaj sploh nisem vedela, kako pridejo otroci na svet.

Bab'ca je mamo in otroka uredila, kot je treba. Ko je prišla v kuhinjo, se je Bogu zahvalila, da je šlo vse po sreči. »Nisem mogla prej priti, ker sem bila pri porodu v sosednji vasi,« je povedala. Potrepljala me je po rami in mi rekla: »Ti si njegova sestra in njegova bab'ca. Naj bo mati ponosna nate.«

Mama je po porodu ležala dan ali dva. Z očetom smo ji skuhalo juho in šli v štalo. Čez par dni je vstala in takoj začela gospodinjiti.

Moj brat Peter je zrasel v krepkega in veselega fanta. Vsako leto mu voščim za rojstni dan. Stisne me in se poheca: »Hvala, Vidka, moja bab'ca.«

Moja mama je v devetdesetem letu in ima čas za spomine. Rada pripoveduje o starih časih, ki jih ni več in jih danes težko razumemo, kakor tudi starejši ljudje ne morejo razumeti življenja danes. Vsekakor pa je bilo njeno življenje v mladosti povezano z naravo, z vsakdanjim delom doma in v »gruntu«, v njivi in gozdu. Povezano z vero v Boga, s strahom in grozotami vojne, z veseljem v svobodi in srečo v ljubezni srca.

Mama, hvala za te spomine.

Kvas

Otroštvo in starost sta povezani med seboj in spomini na otroštvo postajajo z leti tako živi, tako resnični, kot bi se zgodili včeraj ali prav sedaj.

Imela sem 6 let. Moja mama je vsak teden doma pekla kruh. Ta dan ni imela kvasa. »Urška, pojdi po kvas k Vrčonu,« mi je rekla. V robec mi je zavezala 2 din, mi naredila dvakrat vozec in mi naročila, naj kupim 10 dag kvasa. Zelo me je bilo strah, saj nisem še nikoli šla sama do Vrčona. Z Gradišča je peljala makadamska pot, od Lebanovih naprej pa steza, ki smo ji rekli Polževka. Takrat še ni bilo ceste in ne vinske kleti. Desno ob stezi je bila kasarna in je tekel studenec, levo pa so bili količki in žica, da nismo teptali trave po parceli. Po vsakem količku sem razigrano udarila z robcem in ponavljala, da ne pozabim: 10 dag kvasa, 10 dag ... Ko sem prišla do ceste, sem previdno in v strahu čakala na vsak avtomobil, da je šel mimo, hitro stekla nazaj na stezo in spet čakala. To se je večkrat ponovilo. Preplašena sem le pritekla do trgovine, ki je bila kakih 100 m ob cesti. »Dober dan, 10 dag kvasa, prosim,« sem si le zapomnila. Gospod Vrčon mi je stehtal kvas. Odvezala sem vozec na robcu, a glej, strahota! Denarja ni bilo, robec je bil prazen. Ko sem tolkla po količkih, je denar padel iz robca v travo. Pričela sem na glas jokati. Vrčon me je potolažil, mi dal kvas, da bo mama le spekla kruh in mi rekel, da bo zapisal v knjigo.

Celo pot do Gradišča sem jokala in pri vsakem količku pokleknila in brskala po travi, a vse zaman. Denarja nisem več dobila. Doma se je mama ustrašila, ker sem tako jokala. Potem me je stisnila in me potolažila. »Ne joči, kvas imam in kruh bom hitro spekla!«

Doma smo skromno živeli. Bilo nas je osem – naša družina, stari oče in mati in še mlajša stric in teta, ki sta bila še pri hiši. Imeli smo eno kravico in enega prašička, zajce in kokoši, delal pa je samo moj oče, na Žagi v Vipavi.

Vsak izmed nas nosi v sebi zgodbo, ki jo je zapisalo življenje. Nekatere so temne, druge svetlejše, nekatere žalostne, druge pa prav vesele. Vsak trenutek v življenju nam je podarjen, vsak dan je tako lep in vsak človek tako poseben. Zato bodimo kvas drug drugemu, da bo naš vsakdanji kruh tak, kot je treba, z rahlo sredico in hrustljivo in zagorelo skorjo.

Zapisala Urška Žgur

Trst, Gorica, naša je pravica

Redno jugoslovansko vojsko sem služil na Kosovem, Prištini, Prizrenu in drugod. Iz vojske sem prišel domov septembra leta 1952. Še dobro nisem pozabil vojaške suknje, že sem dobil 12. oktobra 1953 poziv JLA za služenje vojske v rezervi. Šlo se je za Trst in Gorico, vse je dišalo po možnem vojaškem spopadu. Tako se nas je veliko rezervistov zbralo v Šturjah, kjer smo dobili vojaške obleke, obutev, orožje in strelivo, tako da smo bili v popolni vojaški opremi. Do Volčeje Drage smo se peljali s kamioni, od tu na hrib nad Vrtojbo. Tam smo morali kopati globoke jarke »šicengrabne« za I., II. in III. vojaško linijo. Čez hrib smo dobro videli italijanske vojake čez mejno črto. Bila je zelo deževna jesen, zemlja je bila premočena, voda je stala v jarkih in smo hodili po blatu ter ročno kopali s krampi in lopatami po zemlji. Hrana je bila bolj skromna. Spali smo po hlevih in senikih pri bližnjih kmetih. Zjutraj smo imeli na sebi še mokre obleke in smrdeli po hlevskem parfumu. Hrano nam je prevažal domačin Franc Petrič z Gradišča s konjsko vprego na vojaškem vozu. Konji so bili furmanski iz Pivke, močni in dobro rejeni. Vojaška komanda je bila zelo negotova in imeli smo občutek, da ne vedo, kaj bi z nami počeli.

Ko je prišel Tito na Okroglico poleti leta 1953 sem ga videl in slišal. Takrat so me zadolžili, da sem prodajal butelčno vino. Točili pa smo ga tudi v steklenice. Spominjam se tudi cene. Liter vina je bil 100 din, delavec pa je takrat zaslužil 35 dinarjev na uro. Politično ozračje je bilo zelo napeto, ker nismo še vedeli, kaj bo s Trstom in Gorico. Vse nas je skrbelo kdaj bomo šli domov. Nič nam niso povedali. Nekega dne smo se res mislili upreti, ker nam tega ni nihče povedal in smo bojkotirali večerjo. Ko je trobilo za večerjo, tam ni bilo nobenega vojaka. Šli smo v postelje in se pogrnili. Naslednji dan

smo čakali, kaj se bo zgodilo. In res so sklicali zbor za rezerviste. Prišla sta dva generala iz Postojne in vsi višji oficirji in spraševali, kdo je metal titovke čez ograjo in kdo je bil pijan. Spraševali so nas tudi, zakaj nismo prišli na večerjo. Dvignil se je rezervist Peršolja Ciril iz Brd. Bil je starejši, saj je bil tri leta prej že v partizanski vojski, in rekel: »Ne znam po srbskohrvatsko, bom povedal po slovensko. Bil sem partizan. Ko sem nadrejene vprašal, če lahko obiščem svoje ljudi, so mi to dovolili, tu pa ne smemo nikamor in ne vemo, koliko časa bomo še ostali tu.« Čez nekaj časa smo hitro zvedeli, da gremo čez tri dni domov. In res je bilo tako. Za nami so pripeljali druge vojake iz Ilirske Bistrice. Tako sem opravljal svojo rezervo od 18. oktobra 1953 do 18. januarja 1954. Žal smo po krivici izgubili Trst in Gorico. Tega Primorci nismo pričakovali in smo bili zelo razočarani. Podobno je bilo tudi po koncu I. svetovne vojne, ko so se naši očetje po hudem trpljenju in ogromnih izgubah vračali domov in prišli pod italijansko oblast in fašistično diktaturo.

Borci za Trst v Šempetru pri Novi Gorici 8. 10. 1953. Prvi z leve stojim jaz, tretji je Janko Kodolja iz Budanj. Na hrbtni strani fotografije piše: »To smo oktobrski diktat.«

Miro Rodman

IZ NAŠE KS

Iz dela KS Vipava

Pozdravljene Vipavke in Vipavci,

prišli smo do konca tega leta in prav je tako. Z odločnimi koraki moramo stopiti čez prag v novo leto, ki je polno upanja in želja.

V jesenskem času smo popravili in obnovili igrala na otroške igrišču na Glavnem trgu. Spomladi pa bomo na novo nasuli prodnat pesek, da bodo naši malčki imeli urejeno in varno otroško igrišče. Postavili smo tudi novo igralo – konjiček, da bo na igrišču še bolj veselo in prijetno.

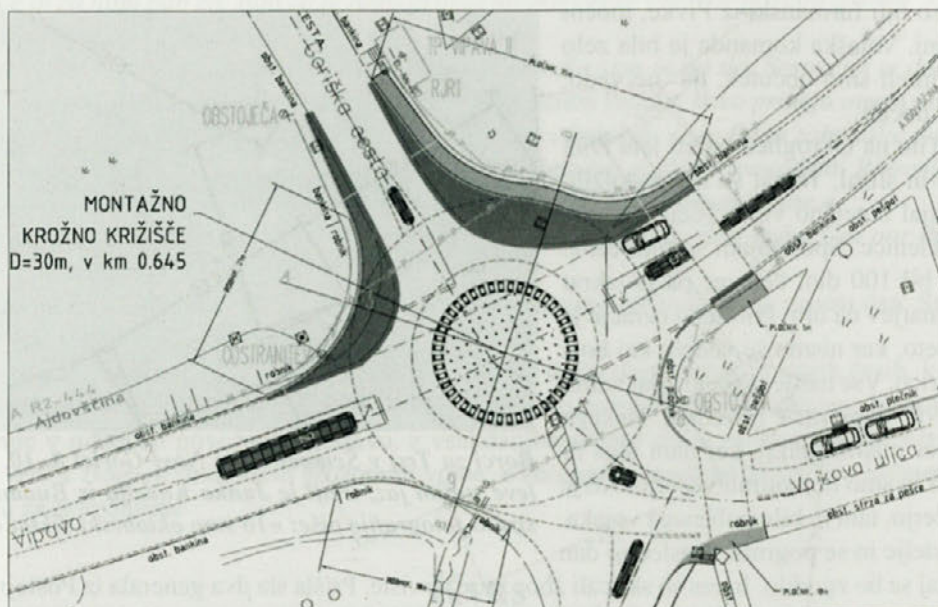
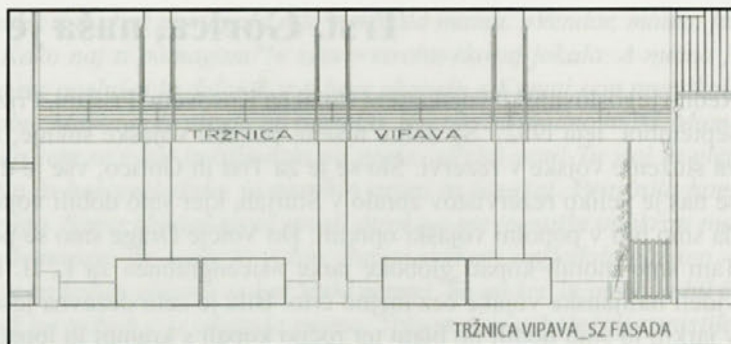
Do konca leta še pričakujemo ureditev pešpoti ob glavni cesti pri prehodu čez hudournik Bela, saj jo je voda močno načela, da bo tudi tam pot varna in urejena.

V polnem teku so tudi pripravljala dela za ureditev dodatnih parkirišč na hribu, ki se bodo pričela po novem letu. 23. decembra bo licitacija za odkup zemljišč za mrliško vežico. Upamo, da se bo za nas ugodno izpeljala, tako da bomo v naslednjem letu le prišli do potrebnih zemljišč za mrliško vežico, žarnega pokopališča, WC-jev. V letu 2016 planiramo izvedbo projektov in potrebnih dovoljenj.

V prihodnem letu imamo rezervirana sredstva za pokritje tržnice. Z aktivnostmi bomo pričeli takoj po praznikih in upamo, do jo bomo pokrili pred pomladjo, da bodo lahko branjevke pod streho in v zavetju.

V letošnjem letu nam je ostala še ureditev javne razsvetljave v parku, pred zavodom CUIO, ki jo bomo izvedli v 2016.

V planu občine je ureditev krožišča pred gasilnim domom s prehodi za pešce.

Jaslice v Vipavi

od 22. DECEMBRA
do 6. JANUARJA

BLAGOSLOV
24. DECEMBRA

Vabimo Vas,
pri tradicionalni
postavitvi jaslic
po vipavskih ulicah.

Tradicionalna postavitve jaslic po Vipavi je zadnji dogodek v letošnjem letu, na katerega ste prav vsi lepo vabljeni. V lanskem letu ste postavili že več kot petdeset jaslic. Letos bodo jaslice od Zemono do Gradišča. Na novo bodo jaslice v kapelicah križevega pota na Gradišče, za kar se vsem jasličarjem iz novega naselja in Gradišča pri Vipavi lepo zahvaljujem. Za letošnje jaslice bomo izdelali brošuro, da bodo lahko obiskovalci še pregledneje spoznavali lepote jaslic in Vipave. V lanskem letu smo v božičnem času registrirali več kot 1000 obiskovalcev. Najlepše se zahvaljujemo tudi Turističnemu društvu Lanthieri, ki z svojo ponudbo in delavnostjo še nadgrajujejo naša prizadevanja. Prav lepo se zahvaljujem župniku gospodu Lojzetu Furlanu, ki vsako leto vaše delo in jaslice blagoslovi na božični večer.

V prihajajočih božičnih praznikih vam želim obilo miru in usmiljenja, v letu 2016 pa zdravja in medsebojnega razumevanja.

Vaše pobude in predloge sprejemamo na mail:
ks.vipava@vipava.si

Slika: Maja Štefin
Oblikovanje: Urška Skapin

Peter Skapin,
predsednik KS Vipava

Vipava tava v temi

Le kdo si upa pustiti otroka, starega od 5 do 7 let, samega čez plac mimo Lanthierijevega dvorca zvečer v tako slabi svetlobi? Osvetlitev dvorca je kot hiša strahov. Njegova osvetlitev je dobra za dve stvari: luči svetijo mimo strehe v nebo kar s predpisom ni dovoljeno, druga dobra zadeva je, da pokažejo, kako dobro so bili kamniti bloki zloženi pred nekaj stoletji. Fasada ob svetlobi luči je kot nemirno morje.

V ulici od Ljubljanske banke, mimo bivših delavnic kombinata, skozi prehod mimo ambulante ob delavnicah ni nobenega svetila. Mnogo ljudi koristi ta prehod podnevi in ponoči, izognejo se Glavnemu trgu in ulici proti staremu placu.

Luč na gasilskem domu ne gori že pol leta, luč na severni strani zvonika prav tako.

Sedanja preureditev luči, ki so ostale brez stekel, kažejo na tleh temne lise ogrodja luči. Pod samo lučjo je svetlobe za 15 luxsov, med dvema lučema je manj kot 1 luxs, moralo pa bi biti najmanj 3 luxke, merjeno 1 meter od tal. Pred Lanthierijevim dvorcem je tema. Tu bi moralo biti zaradi parkirnih prostorov za avtomobile najmanj 5 luxsov – kje so? Še dobro, da zavod za invalidno mladino in osnovna šola organizirajo pohod z lučkami, da vsaj občasno osvetlijo plac.

Kroparske luči so imele star videz preteklosti, saj so stražarji ognja prižigali luči, zraven pa zapeli »Varujte ogenj.« Ne znam si predstavljati današnje luči brez stekel, kako bi v burji gorele in svetile v noč. Želim, da se luči postavijo v prvotno stanje: zahteva ni verjetno samo moja, stara izvedba je bila prijaznejša in prijetnejša.

Alojz Peljhan

Nekaj pripomb in predlogov o delu Krajevne skupnosti Vipava

Sedanji člani KS Vipava so bili izvoljeni 5. oktobra 2014 in so z izvolitvijo sprejeli tudi odgovornost za svoje delo. V tem času pa krajanji Vipave, ki smo jih izvolili, nismo zaznali kakšnega posebno aktivnega dela, ali pa morda zanj ne vemo, saj je bilo o tem le malo objavljeno v Vipavskem glasju. Vsaj javno niso bile objavljene, kakor je bilo to v navadi v prejšnjih mandatih. Težave so tudi glede uradnih ur, ki so nujne za reševanje in posredovanje naših skupnih zadev. Kljub temu da v stari šoli visi na vratih KS obvestilo o eni sami uradni uri na teden, se velikokrat zgodi, da v pisarni ni nikogar. Nekaj časa je viselo celo samo obvestilo, da ker nobenega v uradni uri ni bilo, le teh ne bo več in naj občani kar po telefonu sporočajo svoja mnenja direktno predsedniku. Tak odnos do krajanov ni pošten, saj so bili vsi člani sveta s predsednikom vred izvoljeni prav iz glasov krajanov Vipave in od njih pričakujejo korekten odnos. Če pogledamo delovanje naše KS v zadnjih petih mandatih, je imela vedno urejeno tajniško poslovanje s tajnico in rednimi uradnimi urami, kar si zasluži kot največja KS v občini Vipava. Zakaj to sedaj ni več mogoče? Tudi takrat ni bilo veliko denarja, pa se je dalo z dobro voljo marsikaj narediti in tudi za naše glasilo ni nikoli zmanjkalo denarja, kljub drugim večjim investicijam. KS se financira iz javnih sredstev države, ki so oblikovana s tako imenovano povprečnino, zato bi morala biti poraba teh sredstev transparentna.

V nerodnem položaju so tudi bralci Vipavskega glasa, ki so bili navajeni, da so v pisarni KS oddali svoje prispevke in tu prejeli potrdilo, ker je tako mnogim lažje, kot denar oddati na banki. Sploh pa se slišijo pritožbe, da je dostava našega glasila neredna in malomarna tako, da je kar nekaj ljudi ostalo brez glasila, čeprav so njegovi redni donatorji, takih je kar nekaj iz drugih krajev in tudi v inozemstvu.

Vse kaže, da se sedanje vodstvo KS Vipava zelo trudi, da bi glasilo ukinili, vsaj tako odmeva po Vipavi. Sicer pa je njegova usoda v rokah predsednika in sveta KS Vipava. Ne verjamemo, da so njegovi stroški tako pogubni za KS, da bi zaradi tega propadla, sicer bi morala propasti že davno.

Prepotrebna gradnja mrliške vežice se le počasi premika in še vedno smo v zamudi s sosednjimi manjšimi kraji. Ljudje pogrešajo nekaj klopi na pokopališču, posebno starejši, ki se tu pogosto srečujejo in težko stojijo. To se opazi tudi pri pogrebni svetih mašah, ker zaradi majhne cerkvice ne morejo vsi vanjo. Na pokopališču smo opazili žarni pokop posmrtnih ostankov in nov nagrobnik na mestu tik pred najstarejšim nagrobnikom v zidu takoj za vhodnimi vrati desno, ki govori o prvem vipavskem pokojniku, pokopanem leta 1876 na takratnem novem pokopališču.¹ To se je zgodilo na predlog Komunalnega podjetja Ajdovščina. Novi spomenik je popolnoma skazil neposredno okolje starega spomenika in ga zakriva, namesto da bi ostal kot zgodovinska znamenitost čim bolj viden. Predlagamo, da Krajevna skupnost Vipava v tem primeru opozori občino Vipava, da je to nedostojno, in naj se ta primer ustrezno reši, saj prostora za pokop žar na pokopališču ne primanjkuje. Krajanji pričakujemo tudi večjo pozornost Komunalnega podjetja Ajdovščina pri urejanju našega pokopališča.

Klopi bi bile dobrodošle tudi na glavnem trgu pod platano pred pošto, kjer je lep prostor za dnevna druženja. Naš park pred Lanthierijevo palačo, nekdanj urejen grajski park, kliče po obnovi in lepšem videzu. Neurejene so stezice, drevesne korenine že štrlijo iznad površine, saj je višina nasutja že pod nivojem ceste. Občasno pride prav tudi nekaterim avtomobilistom za parkiranje. Ob prazniku Vipavske trgovine pa vanj spustimo vse, ki si to želijo. Urejena vaška jedra na Slapu, v Podnanosu in še kje nam kažejo pot do razvoja našega trškega jedra v Vipavi, kjer se v miru sončijo samo avtomobili. Plava cona za parkiranje je časovno omejena, žal pa se veliko šoferjev tega ne drži in s tem jemljejo prostor drugim, ki prihajajo na trg po nakupih ali drugih opravkih. Vse to so naši skupni problemi, ki nam jih drugi ne bodo reševali.

Kot bivši predsednik KS Vipava lahko rečem, da sem se trudil po svojih najboljših močeh, da bi delali v dobrobit vseh občanov in lepšega videza našega kraja. Izdatki v mojem mandatu so dokumentirani in tako je razvidno, kam smo vlagali javni denar. Vsega v enem mandatu se ne da rešiti, problemi so sproti in jih morajo reševati izvoljeni v Krajevno skupnost vsako leto sproti v povezavi z občino Vipava in Zavodom Trg Vipava.

Moje pripombe so dobronamerne z željo, da bi bili z vidnimi uspehi naše Krajevne skupnosti bolj zadovoljni in lepo urejeni Vipavi, zato ji želim v bodoče veliko dobrih projektov.

Milan Poljšak

'O tem spomeniku in njegovem pomenu piše v tej številki Božidar Premrl v prispevku Najpomembnejši nagrobnik na vipavskem pokopališču.

O b v e s t i l o

V letošnji jeseni sta zaprle vrata dve stari vipavski gostilni. To sta gostilna na Glavnem trgu, domačinom dobro znana pod imenom Pri Krhnečki, pozneje pa Pri Ivanki in Hrovatinova gostilna v Laurinovi ulici ob cerkvi sv. Štefana, po domače smo ji rekli Pri Tomažu.

Krhnetova gostilna je svoja vrata odprla kmalu po letu 1917, ko sta to hišo kupila zakonca Ivanka in Janez Krhne, naš ljudski pesnik. Obratovala je do letošnjega leta s prekinitvijo v letih 1976 do 1986, v Hrovatinovo hišo pa smo v gostilno lahko hodili vse od leta 1902 dalje.

MR

IZ NAŠE OBČINE

*Brez konca padaš, drobni sneg,
na tihi gozd in na poljano,
nekje kraguljčki, hitri beg,
spet molk za mano in pred mano.
Kaj moč mi, čas, kaj si mi dan?
Kar bilo – kot v sneg zakopano!
Kar bode – kot ta tiha plan
brez konca širi se pred mano.*

(J. M. Aleksandrov; Sneg)

Spoštovane občanke, cenjeni občani!

Lanski sneg se je stopil, čas teče in čakamo, da zapade novi, vedno znova in znova. Veselimo se novo zapadlega, nežnega in brezmadežno belega. Potem ga stiskamo v kepe, poteptamo in povozimo, zmečemo z lopatami na kup, ki je nato umazano bel, potem pa samo še stopljeni »nič«.

Taki smo ljudje, ker je taka narava, katere del smo. Vedno spreminjajoča, tudi uničujoča, potem pa vse na novo zgradi in spet je čas za veselje.

Želim Vam vesel božič in srečno novo leto 2016

*V imenu Občine Vipava
mag. Ivan Princes, župan*

Glasujmo za Vipavo!!!

Dnevnikovo izvidnico najdete vsako sredo v prilogi časnika Dnevnik »Prosti čas«.

Vse do 8. marca 2016 poteka vseslovenski izbor do turistov najbolj prijazne občine. Med 15 občinami se za ta naziv poteguje tudi Občina Vipava. GLASUJMO ZA VIPAVO.

Glasovnica, s katero lahko oddate svoj glas, je vsako sredo objavljena v časniku Dnevnik in na spletni stran: <http://izvidnica.dnevnik.si>

Iz Turistično informacijskega centra Vipava

Vipavska dolina in z njo Občina Vipava postaja vedno bolj priljubljena turistična destinacija tako med domačimi kot tujimi gosti. V TIC-u Vipava smo letos zabeležili največji obisk tako domačih kot tujih obiskovalcev. Predvsem se je povečal obisk gostov, ki prihajajo k nam iz Francije, ZDA in Kanade, držav Beneluksa ter Nemčije in Avstrije. Tuji gostji obiščejo Vipavsko dolino predvsem v mesecih med majem in oktobrom, preko celega leta pa gostimo številne skupine iz celotne Slovenije.

V letošnjem letu smo v TIC-u Vipava dali velik poudarek na promociji in tako gostili številne novinarske skupine predvsem iz evropskih držav. Mesec januar in februar sta rezervirana za promocije na mednarodnih sejmih in borzah, za nas najpomembnejši in najuspešnejši je sejem Vakantiebeurs v Utrechtu na Nizozemskem, saj je eden večjih turističnih sejmov na območju Beneluksa.

V letošnjem letu smo zaznali tudi povečan obisk gostov iz skandinavskih držav, tako da bomo v prihodnje vsekakor strmeli k dodatni promociji na tem območju.

Obiskovalci v TIC-u najdejo številne informacije o našem območju, možnost imajo tudi za najem koles, kar je dodatna turistična promocija in ponudba. Vsi obiskovalci TIC-a si z zanimanjem ogledajo tudi Vinoteko Vipava, kjer lahko poizkusijo številna vrhunska vina, med njimi tudi zelen in pinelo.

Najvišje priznanje Slovenske turistične organizacije Zavodu za turizem TRG Vipava

13. motivacijsko srečanje skrbnikov uradnega turističnega portala www.slovenia.info – prvo mesto v roke Zavodu za turizem TRG Vipava

Že tradicionalno se turistični delavci srečamo v prvi polovici oktobra v enem turističnem kraju, kjer se v dveh dneh zvrstijo številne delavnice in izobraževanja s področja turizma. Po strokovnem srečanju se vsako leto podeli priznanja tudi najbolj vzornim in uspešnim skrbnikom portala, za katerega skrbi več kot 250 skrbnikov.

Letos je prvo mesto zasedel Zavod za turizem TRG Vipava, sledi Zavod za turizem Maribor – Pohorje, tretje mesto pa Lokalna turistična organizacija Bovec.

Priznanja smo se v Vipavi izredno razveselili, saj potrjuje uspešno delo na področju turistične dejavnosti v domačem okolju in hkrati je motivacija za dobro delo tudi naprej. Razveselili smo se tudi nagrade Slovenske turistične organizacije, saj nam bodo omogočili brezplačen najem pulta na eni izmed evropskih sejmskih predstavitev.

Novoletna darila

V TIC-u Vipava vam ponujamo številne domače izdelke, kot so med, čokolada Lanthieri, izdelki iz sivke, različna ročno izdelana darila ter več kot 200 vin priznanih vipavskih vinarjev. V decembru nas obiščite od ponedeljka do petka med 9. in 18. uro ter ob sobotah med 9. in 14. uro!

Maja Hladnik
Zavod za turizem TRG Vipava

Pogovor z brigadnim generalom in polkovnikom

Pokrajinsko Združenje za vrednote slovenske osamosvojitve Severna Primorska je v nedeljo, 6. decembra, organizirala v Ajdovščini okroglo mizo ob 25-letnici plebiscita in dneva, ko je prvič zadišalo po slovenski vojski. Začeli so s slovensko himno, ki jo je zapela Lejla Irgl, in si ogledali dokumentarni film o osamosvojitvi Slovenije. Predsednik VSO Peter Lemut je po nagovoru polni dvorani vodil brigadnega generala Antona Krkoviča in polkovnika Srečka Lisjak v pogovor o časih, ko je Slovenska vojska šele nastajala in v dogajanja v osamosvojitveni vojni.

Slikovita razprava o dogodkih, ki so pomembno zaznamovali vojno za Slovenjo in komentar Krkoviča,

da je spričo pojavov blatenja najvidnejših akterjev slovenske osamosvojitve to početje v resnici blatenje samostojne države, je izzvalo navdušenje prisotnih veteranov in domoljubov. Lisjak je opisal značilne posebnosti primorskega človeka in njegove pripadnosti slovenstvu, ki se je odrazila v zadnji in prejšnjih vojnah na tem prostoru. Posebej se je to pokazalo že v prvih dneh agresije JA v Vrhopolju in drugih krajih primorske. Niti kriminalizacija osamosvojitvenih dejanj in manjšanje pomena teh dogodkov za Slovenijo ne more biti v ponos nikomur. V mesecu, ko se spominjamo neverjetnih rezultatov plebiscita in sprejetju sklepa o uresničitvi tisočletnega sna o samostojni državi vseh Slovencev, so se udeleženci po prireditvi zadržali na prijetnem praznovanju 25. obletnice teh pomembnih dogodkov.

*Združenje VSO Severna Primorska
Peter Lemut*

IZ USTANOV IN DRUŠTEV

Iz ŠGV

Čas mednarodnih izmenjav in tekmovanj na Škofijski gimnaziji Vipava

Pozna jesen je prav primerna, da se v šolskih klopek umirjeno prepustimo ustaljenemu ritmu. Začenjajo se prva preverjanja znanja, pa tudi tekmovanja iz poznavanja različnih strokovnih področij. Včasih, in v zadnjih letih je tega na Škofijski gimnaziji Vipava vedno več, pa v ta predvideni tok posežejo dogodki, ki prijetno razbijejo šolski vsakdanjik: tako smo v zadnjih dveh mesecih izpeljali jesenske delavnice, tekmovali v kvizu v okviru dneva jezikov, »pod streho pospravili« dve mednarodni izmenjavi, v adventni čas pa nas je, izvirno kot vedno, pospremlilo tradicionalno miklavževanje.

V jesenskih delavnicah je sodelovalo petdeset osnovnošolcev ...

Profesor Lojze Grahor, koordinator delavnic, je zapisal:

»Že tradicionalno smo se profesorji Škofijske gimnazije Vipava odločili, da bomo prvi dan jesenskih počitnic odprli šolo učencem zadnje triade osnovne šole in zanje organizirali delavnice. Iz lastnih izkušenj vemo, da si precej učencev želi združiti prijetno s koristnim. In prav to ponujajo naše delavnice. Na šoli pa se nam zdi tudi primerno, da profesorji del svojega prostega časa in znanja podarimo okolici.

Letos smo razpisali osem delavnic. Poleg že tradicionalnih delavnic iz matematične lingvistike (spoznavanje malo znanih jezikov na matematični način), razvedrilne matematike (matematične uganke in sestavljanke, naučili pa smo se tudi sestaviti Rubikovo kocko), kemije (razni poskusi v kemijskem laboratoriju), športa (Ultimate fresbee in fitness) in fotografiranja smo ponudbo razširili s tremi delavnicami: novinarsko delavnico, v kateri so mlade novinarke z mentorjema obiskale vipavske vojake in napisale reportažo, v angleški delavnici »Welcome to Wonderland« so se odpravili v Wonderland (ob 150-letnici Alice v čudežni deželi), v delavnici iz bionike z naslovom »Kako so izumili ježka na obleki?« so raziskovali, kako so z opazovanjem narave prišli do odkritij v tehniki. Skupini najmlajših, ki so se udeležili delavnice iz lingvistike, je montessori učiteljica predstavila, kako izračunamo kvadratni koren po metodi, ki so jo razvili v motessori matematiki«.

Zvedavi osmošolci na delavnici iz kemije

Sodelovali smo na mednarodnih izmenjavah ...

Ena izmed udeleženk prve letošnje izmenjave je **Mirjam Smrdelj**, ki je svoje vtise strnila takole: »V ponedeljek, 9. 11. 2015, se nas je trinajst dijakov Škofijske gimnazije Vipava v spremstvu treh

Udeleženci izmenjave v Leutkirchu

naših profesorov odpravilo na izmenjavo v Nemčijo v sklopu programa EUROPEANS FOR PEACE. Naš projekt se imenuje Facing discrimination – German and Slovenian youth research how different people from both countries resisted/faced discrimination in the Nazi period (Soočanje z diskriminacijo – mladi iz Nemčije in Slovenije raziskujejo, kako so se ljudje iz obeh držav upirali/soočali z diskriminacijo v obdobju nacizma). Teden smo preživeli z dijaki nemške šole Geschwister Scholl Schule v mestu Leutkirch im Allgäu in ob tem spoznavali, kako so se ljudje v času nacizma soočali z diskriminacijo.

Naše delo se je med tednom vrtelo okrog raziskovanja diskriminacije med 2. svetovno vojno in diskriminacije danes, spoznavanja nemškega uporniškega gibanja Bela vrtnica (po njunih dveh članih je poimenovana šola) ter seveda okoli trenutno aktualnega problema beguncev in migrantov. Čeprav je tema 2. svetovne vojne nam precej oddaljena in je za večino nas le stvar preteklosti, smo se ob poslušanju zgodb in samostojnem delu precej bolj približali občutkom ljudi v tem času ter podrobneje spoznali, kaj je pomenilo, če si bil takrat član uporniškega gibanja.«

Spomladi jim bodo mladi iz Leutkircha obisk vrnil, naši dijaki pa se bodo v okviru druge izmenjave odpravili v francoski Grenoble. Kljub tragičnim dogodkom v Parizu in izrednim razmeram v Franciji je skupina trinajstih mladih skupaj z dvema profesorjema pripotovala v Vipavo in se udeležila prvega dela izmenjave v okviru projekta Language in motion – Jezik v gibanju.

V izmenjavi je sodelovala tudi **Klara Vrabc**:

Resno delo med izmenjavo ob ustvarjanju šolskega časopisa

francoske kulture v Sloveniji. Imeli pa smo tudi posebno nalogo; opraviti smo morali intervju s človekom, ki je ustrezal določenim kriterijem, npr. z branjevko, brezdomcem, uličnim glasbenikom, s politikom, študentom. Čeprav nam je bilo sprva malce nerodno in nismo točno vedeli, kako naj pristopimo, smo se tako vsaj približali delu pravih novinarjev. Več nasvetov o tem, kako napisati dober članek, pa smo dobili na delavnici Socialne akademije.

Za malo sprostitev smo se igrali z asociacijami in aktivno razmišljali na delavnici Loesje. Potem pa smo iskali navdih na naši obali. Očitno je morje na nas dobro vplivalo, saj je nastalo veliko

» D i j a k i
Š k o f i j s k e

Erasmus+

gimnazije Vipava v okviru projekta Language in Motion sodelujemo s srednjo šolo Pierre Termier iz Grenobla. Projekt vključuje tudi izmenjave med sodelujočimi in tako smo med 26. 11. in 2. 12. 2015 gostili 14 dijakov in 2 profesorja iz Francije.

Šolsko delo smo tako zamenjali za druženje in aktivno ustvarjanje. Za začetek smo, kot se spodobi, najprej obiskali Ljubljano. V uredništvu katoliškega tednika Družina so nam pokazali, kako pri profesionalcih stvari tečejo od uvodnega sestanka do končnega izdelka. Sprejeli so nas tudi na francoskem inštitutu, kjer skrbijo za umestitev

Udeleženci izmenjave na obisku na naši obali

haikujev, razmišljanj in drugih literarnih izdelkov. Na šoli nas je obiskal tudi Samuel Farsure, Francoz, ki že 12 let v Sloveniji in poučuje francoščino na Srednji šoli Veno Pilon Ajdovščina. Z njim smo se pogovarjali predvsem o razlikah med Francozi in Slovenci in njegovem življenju. Kot veliko drugih sogovorcev nam je svetoval, naj se učimo jezikov, potujemo, spoznavamo navade drugih in naj bomo pogumni, saj nam bo to v življenju pomagalo.

Med različnimi delavnicami in aktivnim delom smo dobili veliko koristnih napotkov, ki jih bomo z veseljem uporabili pri našem nadaljnjem ustvarjanju šolskega časopisa. Spoznavali smo tudi pomembnost maternega jezika, ob tem pa brusili svoje sposobnosti izražanja v tujem, angleškem jeziku. In ker vemo, da se lahko še veliko naučimo in si seveda želimo še več druženja ter smeha, se veselimo našega obiska Grenobla, ko se odpravljamo novim izzivom naproti.«

Naši ekipi na državnem tekmovanju v atletiki v Celju

Uspešno smo zastopali šolo na tekmovanjih ...

Tekmovalno leto vedno začenjajo mladi logiki in tudi letos je bilo tako. Na državno tekmovanje, na katero jih je pripravljala mentor **prof. Alojz Grahor**, se je uvrstilo 13 dijakinj in dijakov, **Tjaša Valič, Aljaž Bratina** in **Matic Fučka** so dosegli zlata priznanja; prav tako so pod mentorskim vodstvom prof. Irene Breščak tri dijakinje dosegle zlata priznanja iz znanja o sladkorni bolezni, in sicer **Karin Kobal, Hana Kravos** in **Tina Polanc**. Na državnem tekmovanju iz razvedrilne matematike, ki je bilo 28. novembra v Luciji, pa so zlato priznanje dosegli štirje naši dijaki, in sicer: Terezija Krečič, ki je hkrati dosegal 3. mesto v državi, Martina Lokar, Tjaša Valič in Katarina Pegan.

Ekipni uspeh sta dosegli tudi atletske ekipe – na državnem ekipnem atletskem tekmovanju, ki je bilo 8. 10. v Celju, sta obe osvojili 11. mesto.

V novembru sta se pod okriljem Fotografske zveze Slovenije zaključila dva najpomembnejša srednješolska natečaja, Fotografiram, torej sem v Celju in Pogled v Domžalah. Na obeh se je izmed dijakov ŠGV najbolj izkazala **Katja Lavrenčič**

Katja Lavrenčič ob svojih fotografijah.

in prejela dve diplomi – eno za svojo fotografijo Igra življenja, drugo pa kot ekipni uspeh šole.

Obiskal nas je sveti Miklavž ...

Definicijo uspeha si mora oblikovati vsak sam. Dobro pa je, če se pri tem svoje cilje postavljamo višje, kot je zgolj nujno potrebno za preživetje nas samih in ljudi okrog nas. Prav k odprtosti za soljudi nas je na tradicionalnem miklavževanju, v četrtek, 3. 12., pred polno dvorano ŠGV nagovoril sveti Miklavž in povedal, da so se škofjci lepo odrezali, saj so za družino v stiski iz okolice za nakup dvigala namenili 690 € in za skupino mladih (med njimi so tudi nekdanji dijaki ŠGV), ki se poleti 2016 odpravlja na medicinsko odpravo v Zambijo, namenili 466 €.

Miklavževanje na ŠGV - prireditev in dobrodelnost

Jesenske vtise s ŠGV zbrala Bojana Pižent Kompara

Martinov pohod z lučkami

Kult sv. Martina, trinajstega Kristusovega apostola, kakor pravijo, in edinega krščanskega svetnika, ki si svoje svetosti ni zaslužil z mučeniško smrtjo, pač pa z intelektualnim delom in dobrodelnostjo, se je vtisnil v življenja vseh družbenih slojev, še posebej v življenja ljudi na podeželju. Njegovo ime se je vedno povezovalo s srečo, zdravjem, plodnostjo in blaginjo; o tem pričajo številni toponimi in tradicionalni obredi v državah Srednje Evrope.

Na Geopedii si lahko ogledamo del 2500 kilometrov dolge poti sv. Martina, ki vodi tudi skozi naše kraje. To je evropska kulturna pot, ki povezuje kraje svetnikovega življenja in njegovega čaščenja. Pot bo v celoti dokončana leta 2016, ko bomo praznovali 1700-letnico sv. Martina Tourskega. Pot je namenjena romarjem,

pohodnikom, športnikom oziroma vsem, ki imajo radi naravo in kulturno dediščino. Prava dediščina tega ljudskega svetnika pa je nesnovna; s tem, ko je delil svoj plašč z revežem, nam še vedno daje zgled za sočutje in dobrodelnost, eno najbolj plemenitih človeških vrlin.

Sv. Martin je umrl 8. novembra 397 v francoskem mestu Tours, pokopan pa je bil 11. novembra. Biograf Martina Tourskega, Sulpicius Sever, ki naj bi ga tudi osebno poznal, je ob tem zapisal: »... to ni bil več pogrebni obred, ampak svečanost in praznovanje zmage!«

Svetega Martina je Svet Evrope leta 2005 razglasil

za evropsko osebnost, ki s svojo duhovno odličnostjo nagovarja tudi sodobnega evropskega človeka. Evropske vrednote naj bi presegale ekonomsko uspešnost, trgovanje, potrošništvo, pomen pa dajale etičnim vrednotam. Martinov dan so posebno praznično obeležili tudi učenci OŠ Draga Bajca Vipava, ki so imeli v gosteh hrvaški tamburaški orkester „Janko Stjepušin“ iz Martinske Vesi in zamejske prijatelje s Koroškega. Prav slednji so dali pobudo za Martinov pohod z lučkami, kakor so naslovili prireditve, pri kateri so sodelovali vipavski otroški pevski zbor in dramska skupina, mladi folkloristi, otroci iz vrta, dva tamburaška orkestra, pevci ter Kulturno izobraževalno društvo Teodozij. Organizacijo prireditve, ki je obsegala tri sklope, je prevzela Lea Kobal.

Praznovanje Martinovega smo oblikovali kot pot, ki naj bi bila kamenček v mozaiku Evropske kulturne poti sv. Martina. Pot ne pomeni samo hoje, temveč tudi srečevanje, spoznavanje, duhovno bogatenje ... Naša pot je združila tri narode: Slovence, Avstrijce in Hrvate.

Prvi sklop prireditve se je začel ob 16.30 v avli osnovne šole, kjer so z glasbo in petjem pozdravili navzoče pevci otroškega pevskega zbora, Škratki iz vrta in mladi Tamburjaši. Prav njihova vodja, **Vlasta Lokar Lavrenčič**, je s svojo skupino glasbenikov s prijatelji onkraj meje spletla trdne vezi, ki so zaznamovale ta večer.

Ko se je stemnilo in ko so otroci prižgali svetilke, je dolga povorka ob spremljavi harmonik krenila proti Trgu Pavla Rušta, kjer so člani društva Teodozij pod režisersko roko **Alenke Vidrih** na Starem placu v soju bakel odigrali prizore iz življenja svetega Martina.

Od tu se je v spremstvu rimskih vojakov številna množica obiskovalcev z različno narejenimi lučkami namenila v kulturni dom, kjer se je začel zaključni del prireditve. Nastopili so tamburaši iz Siska, najboljši mladi tamburaši Hrvaške, pod vodstvom dirigenta **Ivana Klekovića**, in s svojimi skladbami navdušili tudi vipavsko občinstvo. Koncert tamburašev so z zabavnim skečem popestrili šestošolci, z glasbenimi vložki pa mladi folkloristi.

V duhu ohranjanja raznolike in bogate dediščine tega zgodnjekrščanskega svetnika so teodozijevci pred kulturnim domom pekli kostanje in natakali mlado vino. Za en popoldan in en večer so na poti med Szombathelyem in Toursom je zažarele lučke tudi v Vipavi. Da le ne bi ugasnile!

N. V in V. L. L.

Naše zvezde in zvezdice 2015

V četrtek, 3. decembra, smo v Osnovni šoli Draga Bajca Vipava pripravili dobrodelni sejem in prireditev Naše zvezde in zvezdice 2015.

Dobrodelni sejem se je odvijal v avli šole pred samo prireditvijo. Izdelke za sejem so izdelovali učenci s svojimi starši doma, pri pouku, ob dnevih dejavnosti in pri izbirnih predmetih pa so ustvarjali skupaj z učitelji.

V času sejma je bila šolska avla polna obiskovalcev, ki so si z navdušenjem ogledovali in kupovali izdelke iz lesa (jaslice, smrečice, slončke, božičke, škatlice za čaj, desko za valjanje testa), sestavljanke, okraske, hišice, darilno embalažo iz lepo okrašenih kartonastih škatel, koledarje, voščilnice, izdelke iz blaga, klekljani nakit, kvačkane prtičke, raznovrstno domače pecivo in domače mešanice čajev v zelo domiselnih embalažah, med, vrečke s sivko in

druge izdelke, ki so dokaz ustvarjalnosti, spretnosti in iznajdljivosti otrok, staršev in učiteljev. Svoje stvaritve so prispevali tudi otroci in vzgojiteljice iz skupin Smrkci in Škratki, ki imajo prostore v naši šoli.

Šolsko avlo je zajel pravi sejemski živžav, dobra volja in veselje ob druženju ljudi, ki cenijo sodelovanje, solidarnost in dobrodelnost.

Ob 18.00 se je v telovadnici začela prireditev, na kateri so sodelovali otroci vseh starosti. Predstavili so se z deklamacijami, petjem, plesom in igranjem na različna glasbila. Nastopili so otroci iz vrteca, otroški pevski zbor in kitaristi iz Podnanosa, recitatorji in plesalci ljudskih plesov iz Vrhpolja, plesali so petošolci iz Vipave, najmlajša folklorna skupina Folklornega društva Vipava, plesalci štirih skupin plesne šole (iz Vipave, z Goč, iz Podnanosa in Vrhpolja) in

plesna skupina mamic. Zaigrali so nam Tamburjaši, kvartet godal, violinistka in pianistka glasbene šole, šolski bend, duet klasičnih kitar in harmonikarja. Zapeli so pevci mladinskega pevskega zbora.

Prireditev je bila odsev ustvarjalnosti in nadarjenosti otrok, pa tudi pripravljenost in želje predstaviti se številnemu občinstvu: sošolcem, učiteljem, staršem, starim staršem in drugim.

Z zbranim denarjem bo šolski sklad kril stroške tistih dejavnosti učencev, ki jih država ne financira (stroške tekmovanj iz znanja, športnih tekmovanj, slovenske, angleške in italijanske bralne značke in drugih dejavnosti) in pomagal učencem naše šole, katerih družine so se znašle v denarni stiski.

Najlepša hvala vsem, ki ste s svojimi prispevki obogatili sejem in prireditev Naše zvezde in zvezdice, in vsem obiskovalcem za vaše denarne prispevke.

Janja N. Nedeljkič

Nagrada z Japonskega

Na OŠ Draga Bajca Vipava smo učenci izbirnega predmeta likovno snovanje 1 v preteklem šolskem letu sodelovali na mednarodnem likovnem natečaju Kanagawa Biennial na Japonskem.

Natečaj poteka vsaki dve leti že od leta 1981 dalje, zaključí pa se z razstavo otroških del iz vsega sveta v Kanagawi na Japonskem. Namen natečaja je spodbujanje otroških sanj in želja s pomočjo slike in risbe. Prav tako želi razstava pozitivno vplivati na razumevanje med raznolikimi kulturami in načini življenja na našem planetu.

Jeseni nas je razveselilo pismo z Japonske! Naša osmošolka PATRICIJA FUČKO je prejela nagrado za svoje umetniško delo. To je ogromen dosežek, saj

je na natečaj prispelo več kot 26.000 likovnih izdelkov iz 95 držav in očitno je v njenem delu z naslovom »Say hello to peace« šestčlanska komisija prepoznala nekaj izjemnega. Patriciji iskrene čestitke in še veliko ustvarjalnega veselja!

Iz CIRIUS-a

Teden otroka v CIRIUS Vipava

Tudi letošnji teden otroka z geslom »Nekaj ti moram povedati« sovpada s tednom štirinožnega prijatelja. V tem tednu se nam je v CIRIUS Vipava dogajalo. In res moramo tudi vam povedati, kaj vse smo doživeli.

V lanskem šolskem letu pa tudi letos nam Ambasadorji nasmeha nudijo terapije s pomočjo psa. Nam že dobro znani terapevtski par, Primož in psička Vita, nas je obiskal v ponedeljek, ko smo dan posvetili psom. Ogleдали smo si tudi film Sreča na vrvi.

Torek in sreda sta bila posvečena različnim delavnicam: kuharska, likovna, fotografska, glasbena delavnica, pripovedovanje pravljic, skrb za konja in jahanje kar na našem dvorišču. Posebno doživetje je predstavljal ravno obisk Barbare Lemut s ponico Piko in Kristine Naglost s konjem Pikom.

Četrtek sta nam polepšali dve zvezdici Stella in Star, ki sta nam skozi sproščenost in smeh marsikaj lepega povedali. Naše terapevtke pa so pripravile družabno igro tombola in vanjo na primeren način vključile vse otroke in mladostnike. Zmagovalci so bili bogato nagradjeni.

V petek nas je Konjeniško društvo Sveti Štefan Vipavska dolina po Vipavi popeljalo s kočijami s konjsko vprego. Na dveh konjih pa smo lahko tudi jahali. Kaj vse nam lahko pove prijetno guganje v ritmu in melodiji kopit!

Cel teden smo se otroci in zaposleni igrali igro Skriti prijatelj. Svojemu prijatelju smo pošiljali darilca in pisemca preko panoja in košare v avli našega centra. Od ponedeljka dalje smo si povedali marsikaj lepega, se tako še bolj povezali in igro pošteno podaljšali še v naslednji teden, ko smo jo slavnostno zaključili in obljubili, da jo še ponovimo.

Imeli smo se čudovito in hvala vsem, ki ste nam pri tem pomagali.

Cirius Vipava

Iz otroškega vrtca

Predpraznični čas v vrtcu

V našem vrtcu, predvsem pa v skupini »Smrkci«, je mesec december še posebej najlepši in najbolj čaroben mesec v letu. Je mesec poln pričakovanj, raznolikih dejavnosti, prireditev ter možnosti za pridobivanje novih spoznanj in izkušenj.

Otrokom ustvarimo posebna doživetja, čarobnost in prijetno vzdušje na vseh področjih. Pri tem nam na poseben način pripomorejo različni zunanji sodelavci, starši, različne prireditve, ki jih organizira vodstvo vrtca, in seveda tudi OŠ, na kateri bivamo.

Smrkci smo se udeležili različnih prireditev že v novembru, in sicer :

- Martinov pohod z »lučkami« in nastop otrok s pesmico,

- sodelovanje s Ciriusom v projektu »Mladi športnik«,

- razveselili smo starejše v Pristanu s pesmicami in deklamacijami,

- ustvarjali praznične aranžmaje z ga. Aniso Žagar,

- pekli praznične piškote z babicami,

- sodelovali na sejmu ustvarjalnosti in prireditvi »Naše zvezdice in zvezde«.

Kar je bistveno v tem predprazničnem času, je sodelovanje obeh skupin na OŠ Vipava.

Naše dejavnosti se med seboj povezujejo, dopolnjujejo in nadgrajujejo. Vse štiri strokovne delavke se trudimo, da soustvarimo otrokom in vsem nam nepozabna doživetja, ki nas bodo še cel mesec navdihovala, radostila in krepila v nas veselje in prijetno druženje.

To je samo nekaj utrinkov iz dela naše skupine. V decembru je še kar nekaj dni. Le kako jih bomo preživeli? To pa naj ostane skrivnost.

Srečno na poti do konca tega koledarskega leta in še dlje.

Ingrid Šelj in Tajana Vitković

Iz društev

Pridobitev Lavričeve knjižnice kot prvi kamen bodoče zbirke?

FAKSIMILE »GRATAE POSTERITATI« JE PRIPOVED VELIKEGA VIPAVCA O SAMEM SEBI IN EVROPI TAKRATNEGA ČASA

Prihodnje leto (23. avgust 2016) bo minilo 530 let od rojstva Žige barona Herbersteina. Bodo Vipava – in sosednje občine – znale obletnico poudariti tako, da bo povečala zanimanje domače in tuje javnosti za kraj in za Vipavsko dolino?

Vipavski glas je v treh desetletjih izhajanja že prinašal zapise o Žigi baronu Herbersteinu, v Vipavi rojenemu diplomatu, vojaku, znanemu humanistu in poliglotu. Zato ta zapis govori predvsem o faksimilu knjige, s katero je Herberstein spregovoril o sebi in svojih diplomatskih poteh ter o najpomembnejših osebnostih svojega časa, s katerimi se je srečal. Rodbina je bila ena uglednejših plemiških družin – toda Žiga Herberstein za Vipavsko dolino in še posebej Vipavo še zdaleč ni pomemben zaradi plemiškega porekla. Pomembno je predvsem, da ga ime tesno povezuje z Vipavo kot rojstnim krajem, kar »Trg Vipava« umešča na evropski zemljevid.

Žiga (Sigmund) baron Herberstein se je rodil (na Starem gradu) v Vipavi 23. avgusta 1486, očetu Lenartu in materi Barbari Jamski, sestri Erazma Predjamskega. Leta 1499 se je vpisal na dunajsko univerzo, kjer je študiral filozofijo in pravo. Po šolanju je vstopil v vojsko in kot častnik nadaljeval vojaško kariero, nato pa začel uspešno diplomatsko kariero pri cesarju Maksimilijanu I. Habsburškemu, ki jo je opravljal kar štiri desetletja. Med drugim je bil odposlanec na ruskem knežjem dvoru v času Ivana Groznega. Njegovi Moskovski zapiski iz leta 1549 so s podrobnimi opisi tedanjega življenja v Moskovski kneževini izzvali izjemno zanimanje, doživeli so več ponatisov in izšli v številnih jezikih. V Rusijo je potoval dvakrat. Posebej je pomembno, da je Herberstein veliko bolje spoznal posebnosti tamkajšnjega dvora in prebivalstva, ker je obvladal ruščini sorodno slovenščino – jezika se je naučil v rojstni Vipavi.

Žiga Herberstein je imel kot cesarjev predstavnik pomembno vlogo v pogajanjih o premirju z otomanskim sultanom Sulejmanom Veličastnim, ki je v tistem času ogrožal Evropo.

Njegovo delo in čas lahko bolje spoznamo skozi 7 avtobiografskih del, ki so pomemben zgodovinski vir za preučevanje 16. stoletja. Mednje sodi v latinščini napisano delo GRATAE POSTERITATI (v prevodu: **Ljubemu zanamstvu**), ki je prvič izšlo leta 1558. Bolj znana in ilustrativno bogatejša, z ročno koloriranimi grafikami, pa je izdaja tega dela iz leta 1560. V knjigi opisuje svoje življenje in delo, besedilu je dodal številne avtoportrete in portrete pomembnih ljudi tedanjega časa. Del knjige je literarno obarvan in vsebuje številne posvetilne pesmi uglednemu diplomatu.

Vse naštetu so razlogi, da si je Lavričeva knjižnica Ajdovščina skoraj leto dni prizadevala, da pridobi v last enega od 100 izvodov faksimila, ki ga je v okviru posebnega projekta izdala območna Knjižnica Ivana Potrča Ptuj – ta namreč hrani obsežno zbirko nekdanje Herbersteinove knjižnične dediščine. Gratae posteritati je eden redkih koloriranih izvodov na svetu, ki sodi v vrh evropske knjižne dediščine. Zaradi zanimanja in potrebe po zaščiti izvornika so na Ptuj v sodelovanju z Umetniškim kabinetom Primoža Premzla izdali faksimile dela s prevodom v slovenščino, ki je prvi prevod v katerega od evropskih jezikov. Sočasno je izšla obsežna študijska izdaja. Faksimile je izšel v bibliofilski izdaji v sto ročno oštevilčenih izvodih, v posebni ročno izdelani šatulji.

Domača javnost Žigo Herbersteina premalo pozna. Zato smo zadovoljni z odličnim sodelovanjem Zavoda za turizem TRG Vipava, s katerim smo v grajski kapeli Lanthierijevega dvorca v maju in juniju postavili na ogled razstavo in faksimile; ob tej priložnosti je Lavričeva knjižnica s strani ptujske knjižnice prevzela svojo lastni izvod faksimila. Naj dodamo pohvalo TRG-u, ki se je odzval na neposreden predlog pobudnika razstave Jožeta Kebeta, kar se je odrazilo v omenjeni razstavi, ki si jo je ogledalo skupno okoli 600 obiskovalcev, med njimi tudi šolske skupine.

Lavričevi knjižnici je uspelo pridobiti izvod faksimila – z zaporedno številko 29 s pomočjo donacij ajdovskih in vipavskih podjetij, ki so prepoznala pomen javne podpore temu delu kulture: to so **Mlinotest d.d. Ajdovščina, Primorska hranilnica Vipava d.d., Taxa d.o.o. Ajdovščina in Enoop d.o.o Vipava**, ki smo jih poimenovali **PRIJATELJI KNJIŽNICE**. S svojimi donacijami so omogočili nakup faksimila in vitrine ter prezentacijo.

Izvod faksimila je v trajni lasti Lavričeve knjižnice in je v rednem obratovalnem času na ogled v posebni vitrini vipavske enote knjižnice. Občasno ga bomo predstavili tudi v drugih enotah. Upam, da je uspešno izpeljani projekt tudi prvi korak k postavitvi zbirke pomembnih Vipavcev, katere oblikovanje Lavričeva knjižnica predlaga občini.

KAJ JE FAKSIMILE

Faksimile (lat. *fac* – napravi, velelnik glagola *facere* in *simile* – podobno) je kopija ali **reprodukcija dokumenta, rokopisa**, originalne **grafike**, knjige, tudi plastike in podobnih dokumentov zgodovinske vrednosti, ki je viru čim bolj podobna. Od drugih oblik reprodukcije se razlikuje po tem, da poskuša posnemati vir kar najbolj natančno: v obsegu, vsebini, obliki, barvi, formatu, materialih, tudi poškodbah oz. sledovih uporabe (npr. madežev, kasneje vpisanih opomb), žigov in vezave, kar se največkrat doseže z ustreznimi reprodukcijskimi in **tiskarskimi tehnikami** (**ofsetni tisk**, svetlotisk).

Razvoj

Prvi faksimili segajo v čas, ko je bila uspešnost reproduciranja zaradi pomanjkljive tehnologije odvisna predvsem od spretnosti izvajalca, saj so jih izdelovali ročno in imajo zato običajno tudi večjo vrednost. V 18. in 19. stoletju so prišli v uporabo prosojni in kopirni papirji, napredek v izdelavi faksimilov pa je tesno povezan z napredkom v tisku. Sredi 19. stoletja se poleg fotografskega in fotomehničnega faksimiliranja uveljavijo faksimili z dodanimi študijami in komentarji, ki so bili vezani v faksimile ali pa priloženi v samostojni knjigi. S prvimi digitaliziranimi skenerji v 70. letih 20. stoletja se je začela doba elektronskega oz. digitalnega faksimiliranja. Ročno poseganje v reprodukcijo je še vedno potrebno, posebej pri faksimiliranju iluminiranih rokopisov, ko se nanaša zlata ali srebrna kovinska barva. Digitalni faksimili na internetu ali na CD-ROM-u so povečali dostopnost dragocenih redkih dokumentov, saj je tako faksimiliranje cenejše od dragih bibliofilskih izdaj.

Glavni kriterij pri izbiri predlog za faksimiliranje je unikatnost in kulturna, narodnozgodovinska ali politična pomembnost dokumenta (originala), ki je preveč dragocen, da bi tvegali njegovo uničenje ali izgubo. Na razstavnih mestih zaradi nevarnosti kraje, požarov in nesreč faksimili nadomeščajo originale.

Bibliofilski faksimile: je oštevilčen in opremljen s potrdilom založnika, tiskarne ali knjigovoznice, da je faksimile najboljša možna reprodukcija originala, izdelan z uporabo ustreznih materialov in v omejeni nakladi, ki zagotavlja ekskluzivnost.

Pripravil: Artur Lipovž, LKA

Prostovoljno gasilsko društvo Vipava v letu 2015

Leto 2015 se je za nas – gasilce začelo dokaj pestro. Nekajkrat smo odhiteli na gašenje dimniških požarov, pa tudi naša burja nam jo je malce zagodla. Po tem nam je bila narava, hvala Bogu, bolj naklonjena in smo imeli manj intervencij, še največkrat smo izvozili na intervencijo na hitro cesto.

Kot se je leto intenzivno začelo z intervencijami, je bilo intenzivno tudi usposabljanje članstva, ki se je nadaljevalo skozi celo leto.

Pa naj vam izobraževanja malo bolj podrobno opišem. Skoraj vsak petek so potekala usposabljanja na različne aktualne teme, kot so: gašenje notranjih prostorov, radioveze, tehnično reševanje ...

Že v lanskem letu se je v decembru pričel tečaj za vodjo skupine, ki ga je organizirala GZ Vipava. Med tečajem so tečajniki pridobivali različna znanja, ki so jih prikazali na zaključni vaji, ki je potekala na Barnicah. Iz vipavskega gasilskega društva se je tečaja udeležilo in uspešno zaključilo sedemnajst članov.

Na nivoju društva pa sta bila organizirana osnovna tečaja za gasilca, katerih se je udeležilo in uspešno zaključilo devet članov.

Skozi vse leto smo se udeleževali tudi tečajev, ki jih organizira gasilska zveza Slovenije, in sicer: tečaja za portalne (predpredorske) gasilce, tečaja za mentorja mladine in tečaja za tehnično reševanje.

17. maja smo se udeležili vaje, ki jo je organiziral regijski štab civilne zaščite v predoru na Rebrnicah.

Aktivni smo bili tudi na tekmovanjih. 16. maja je potekalo gasilsko občinsko tekmovanje, ki smo se ga udeležili s tremi ekipami: člani A, člani B in veterani. Zasedli smo eno prvo in dve drugi mesti – vsak v svoji kategoriji in se tako uvrstili na regijsko tekmovanje, ki je potekalo v Idriji. Tam so naši člani A dosegli 3. mesto in se tako uvrstili na državno tekmovanje, članom B pa se je, s 4. mestom, uvrstitev na državno tekmovanje za las izmuznila. Veterani se iz zdravstvenih razlogov tekmovanja v Idriji žal niso udeležili.

V mesecu oktobru je potekalo tekmovanje gasilski rally na območju GZ Vipava in GZ Ajdovščina, na katerem je nastopila ena naša ekipa.

Poleg usposabljanja članov redno poteka še vzdrževanje opreme, vozil, gasilskega doma in okolice.

Naši člani so aktivni tudi na družabnem društvenem področju. Udeležili so se več občnih zborov sosednjih ter prijateljskih društev, ki so potekali v začetku leta. V juniju so nas obiskali gasilci iz hrvaškega Trnovca.

Redno usposabljanje članov

Gasilsko tekmovanje

Skupaj smo si ogledali tehnični muzej v Bistri. Ravno tako v juniju smo se udeležili otvoritve gasilnega doma PGD Zgornji Brnik in predstavili vajo s prostostoječo lestvijo. V oktobru smo se udeležili praznovanja 90-letnice PGD Ajdovščina.

Aprila smo sodelovali pri straži ob Božjem grobu, kar je že naša stalnica, ter pri redarstvu na Nanosu. Sedemnajst naših članov je pomagalo pri čistilni akciji v organizaciji društva TD Lanthieri. 4. maja smo se udeležili maše ob praznovanju našega zavetnika sv. Florjana v Vipavi, udeležili pa smo se tudi maše na Sveti gori. V zakonski stan smo z gasilskim špalirjem pospremili dva naša člana in njuni izvoljenki: v maju Simona Goloba, v juliju pa Matijo Malika. Aktivni smo bili tudi v poletnih mesecih, saj smo v juliju opravili rediteljstvo ob operi, ki je potekala na obnovljenem dvorišču dvorca Lanthieri. Ob tej priliki so naši člani izvedli tudi osvetlitev Starega gradu nad Vipavo. Z rediteljstvom smo pomagali v Logu in v septembru še pri Vipavski trgatvi. V oktobru – mesecu požarne varnosti – so nas obiskali otroci iz osnovne šole in vrtca. Predstavili smo jim gasilska vozila in delovanje društva.

Obisk otrok iz OŠ Vipava

V želji, da bi delovanje našega društva še bolj približali krajanom, smo se na seji UO odločili, da bomo v letošnjem decembru obiskali vsako gospodinjstvo v naših krajevnih skupnostih: Vipava, Gradišče, Zemono, Slap, Lože, Manče, Goče, Erzelj in Nanos in z gasilskim koledarjem zaželeli srečno novo leto.

Vabimo vas, da v prazničnih dneh obiščete naš gasilski dom, kjer bodo tudi letos na ogled jaslice. Z gasilskim pozdravom NA POMOČ!

Florijan Funa

Društvo upokojencev Vipava

Predstavljamo se

Upokojenci na Vipavskem so leta 2003 želeli zasnovati svoje društvo, zato so ga ustanovili v domačem kraju – Vipavi, do tedaj so bili namreč v skupnem – ajdovskem društvu upokojencev. V tem, da so na 'svojem', so namreč videli več prednosti. Delovanje društva je z odcepitvijo od ajdovskega še bližje vsem upokojencem iz občine Vipava. Vsi člani so ta korak vzeli zelo zares, saj so hitro pričeli urejati osnovne zadeve, ki so omogočale delovanje povezovanja; našli so prostore na Glavnem trgu 1, ki jim jih je odstopila domača občina. Sledila je ureditev sob, nakar so se posvetili še uradnemu delu – sprejetju statuta in vpisu v register društev. Vse je bilo nared za to, da vipavski upokojenci pričnejo z aktivnostmi.

Pod vodstvi Staneta Ježa, nato Vide Bajec, je društvo nenehno krepilo svoje poslanstvo. Razvijalo je aktivnosti, ki so primerne za starejšo populacijo. Z uresničevanjem nalog društva so postali eno od uspešnejših v širši okolici. DU Vipava je članica Pokrajinske in Republiške zveze društev upokojencev, ki je krovna organizacija

slovenskih upokojencev. Društvo sodeluje z Združenjem slovenske filantropije, ki je v Vipavi odprla Hišo sadeži družbe. Namen ustanovitve te družbe je, da se v njej med seboj povezujejo vse generacije, kar bo krepilo sobivanje in utrdilo vezi med mladimi, odraslimi in starejšimi, saj je naša družba le tako – povezana, lahko močna. Upi Hiše sadeži družbe so, da bi postala regijski center medgeneracijskega sodelovanja. Na prihod Hiše sadežev družbe so vipavski upokojenci še posebej ponosni, saj bo vplival na hitrejši razvoj socialne mreže. Društvo je tudi član Fundacije BiT Planota, regionalnega stičišča NVO iz Grgarskih Raven, ki jim zagotavlja brezplačne usluge in podporo pri izvajanju programa aktivnosti.

Nekaj o aktivnostih

Skozi čas se je v društvu oblikoval program aktivnost, katerega temeljno vodilo je skrb za lepo in aktivno tretje življenjsko obdobje. Kljub skromnim finančnim sredstvom letno uresničijo nad 30 dogodkov. Od društvenih letnih programskih aktivnosti je sicer ena pomembnejših izvajanje programa Starejši za starejše. V okviru Zveze društev upokojencev Slovenije prostovoljke in prostovoljci društva izvajajo tudi program ohranjanja zdravja, ki zajema meritve sladkorja v krvi, merjenje holesterola in krvnega tlaka. V letu 2013 so v prostorih društva uvedli nego nog, 2014 pa terapevtske masaže, kar je članstvo dobro sprejelo, saj so storitve kvalitetne in cenovno sprejemljive. V hotelu Delfin v Izoli imajo vsako prvo soboto v mesecu kopanje, letno organizirajo tudi dve sedemdnevni letovanji, tedensko kopanja imajo omogočeno tudi v CIRIUS-u.

Upokojenci in učenci osnovne šole D. Bajc Vipava in Podružnice Podnanos na obisku pri učencih v CIRIUS-u Vipava

Vsako leto v decembru organizirajo novoletno srečanje in srečanje jubilarov zakonskega življenja. V decembru prostovoljke in prostovoljci obiščejo in skromno obdarijo svoje soobčane, starejše od osemdeset let.

Posebno skrb posvečajo rekreaciji in športu, v katerem, ko se udeležujejo tekmovanj, posegajo po prvih mestih v regiji. Letos so na športnih igrah severne Primorske, ki so potekale v Ajdovščini in na katerih je tekmovalo nad 450 tekmovalcev v sedmih športnih panogah, dosegli prvo mesto.

Vsaj dvakrat letno obiščejo učence CIRIUS-a, stanovalce Centra starejših Pristan in Doma starejših v Ajdovščini. Obiske oplemenitijo s kulturnimi programi in skromnimi obdaritvami. Pri pripravah kulturnih programov lepo sodelujejo z učenci Osnovne šole Draga Bajca Vipava, mladimi glasbeniki, društvenimi pevkami ljudskih pesmi in drugimi.

Pomemben del aktivnosti posvečajo kulturnim dogodkom, izletom in izobraževanjem. Letno organizirajo ogledе vsaj treh gledaliških predstav, pa tudi nekaj izobraževanj. Letos so uvedli še eno aktivnost – pohodništvo, za katerega upajo, da bo v 2016 še bolj zaživela.

Združeni smo uspešnejši

Tudi na področju sodelovanja z drugimi društvi so naredili korak naprej. Z Društvom invalidov in Društvom sladkornih bolnikov občin Ajdovščina in Vipava, na primer, organizirajo različne dogodke. Letos so uvedli tudi sodelovanje z Območnim odborom Rdečega križa Ajdovščina. Izvedli so srečanje občanov in članov DU Vipava, ki so starejši od 80 let.

Na športnem področju sodelujejo z društvi upokojencev iz vse Primorske v kar 7 panogah rekreativne narave. Že vrsto let ohranjajo prijateljske odnose z upokojenci italijanskega goriškega območja in slovenskim kulturno-prosvetnim društvom Snežnik iz Lovrana na Hrvaškem.

Vabijo vas

Prisrčno vas vabijo, da jih obiščete na sedežu društva, ki je na Glavnem trgu 1 v Vipavi. Ob obisku vam bodo še podrobneje predstavili program aktivnosti za leto 2016.

Sporočilo upokojencev

Dragi bralci Vipavskega glasu, želeli smo vam predstaviti naše delo in možnosti za druženje in sodelovanje v raznih aktivnostih. Tako se boste mogoče tudi vi lažje odločili, da postanete naš član in se pridružite skoraj 600 članski skupnosti upokojencev, skupnosti ljudi, ki želi nekaj storiti tudi zase, za svoje zdravje in aktivno jesen življenja. Možnosti za sodelovanje in krepitev psihofizičnih sposobnosti je v društvu veliko. Prijetno vabljeni, da nas v mesecu januarju 2016 obiščete v času uradnih ur, ki so ob torkih in sredah med 9.00 in 11.00.

Želimo vam miren božič, srečno 2016 in vse dobro v jeseni vašega življenja!

Ivo Krušec

Adventna delavnica

V soboto je v župniji Vipava potekala delavnica izdelovanja adventnih venčkov. Preko 40 mladih in malo manj mladih se nas je letos zbralo v prostorih Razmetanega podstrešja v stari šoli v Vipavi.

Boštjan Jež je poskrbel za zelenje jelke, kljub snegu, ki je že pobelil gozdove. V Društvu Razmetano podstrešje so poskrbeli za obroče, žico, okraske in ogrevanje prostora. Odkar je pletenje adventnih venčkov postala vsakoletna tradicija, se nas zbere vsako leto več. Najstarejša udeleženka teta Elka je dejala: »Vedno je čas, da se naučiš nekaj novega, pa četudi je to pri 85 letih.«

Ivica Čermelj, ki vodi delavnico zadnjih osem let, pravi, da se vsako leto zvrsti tudi nekaj novih obrazov, nekateri pa prihajajo že več let, saj radi prihajajo predvsem zaradi druženja, izmenjave materialov in izmenjave izkušenj. Nekateri mladi, ki se delavnic udeležujejo že od začetka, so postali že pravi mojstri in

pomočniki pri učenju začetnikov.

Da je med nami solidarnost delujoča in živa, je spoznala tudi naša faranka Magda, ki si je pred kratkim poškodovala roko. Ker ni mogla sama splesti venčka, smo za to poskrbeli na delavnici, in jo z njim presenetili in razveselili.

Zvečer pri večerni maši je za blagoslov venčkov poskrbel domači župnik g. Lojze Furlan. Vsakemu, ki je prinesel blagoslovit venček, je podaril molitvenik Magnificat kot spodbudo in pomoč pri uvajanju ali

poglabljanju v molitev. Na razpolago je bilo nekaj več venčkov, ki so jih vzeli tisti, ki jih niso utegnili ali zmogli sami izdelati.

Na delavnici smo za prepoznavnost adventnega časa in zunanjo lepoto poskrbeli s pripravo adventnega venčka, ker pa je do božiča še kar nekaj časa, lahko to obdobje izkoristimo še za duhovno rast in molitev. Priložnost za to je že v tem tednu ob svetlobi prve adventne svečke.

Ivica Čermelj

Miklavž je spekel – medenjake

Letos smo za miklavževanje v Vipavi spekli 180 medenjakov v obliki parkeljna in/ali sv. Miklavža. Zamesili smo jih iz 8 kg moke. Porabili smo 2,50 kg segretega medu, 2,50 kg sladkorja in prav toliko masla. Nismo pozabili dodati sode bikarbone in cimeta. Vsaki figuri posebej smo dali karakter z očmi iz rozin oziroma pistacij. Parkeljnom smo dodali jezike in rožičke iz koščkov brusnic. Pekli smo jih 19. 11., 20. 11., 26. 11. 2015 in 27. 11. 2015. S pozornostjo in dobro mislijo so jih mlade roke zavile in pripravile za obdaritev otrok in vseh, ki so kakorkoli pomagali pri pripravi miklavževanja.

Miklavž je s temi drobnimi darili izrazil pozornost in hvaležnost tudi tistim sodelavcem Društva Razmetano podstrešje, ki so letos s svojim znanjem, podarjenim časom in spretnostmi omogočili in vodili delavnice Društva RP. Prilagamo posnetek izdelanih medenjakov.

Martina Naglost

Miklavžev obisk Vipave

Letos je Miklavž obiskal Vipavo in najmlajše Vipavce petindvajsetič. Na predvečer svojega godu, 5. 12. 2015, je prišel, kot običajno v kulturni dom v Vipavi in razveselil najmlajše, ki so se tam zbrali.

Poleg simboličnih daril so se otroci najbolj razveselili igrice, ki jo vsako leto pripravijo osnovnošolci v okviru Društva Razmetano podstrešje, pod budnim očesom mladih (Ive Naglost in Tadeja Naglost). Letos so pripravili igro z naslovom: Kdo bo zmagal. Zaigrali so jo v soboto, 5. 12. 2015, popoldne in zvečer v kulturnem domu v Vipavi na miklavževanju za otroke stare do devet let.

Igrico so uprizorili tudi v ponedeljek, 7. 12. 2015, za stanovalce Doma starejših Pristan v Vipavi, nato pa še v nedeljo, 13. 12. 2015, na Škofijski gimnaziji Vipava za člane gibanja Vera in luč.

Dvanajst osnovnošolcev: Patricija Fučko, Zala Tomažič, Lea Lavrenčič, Filip Skapin, Simon

Kete, Matic Tomažič, Ana Poljšak, Ajda Furlan, Ajda Božič, Špela Marc, Tamara Skapin in Sara Pregelj je v okviru dramske skupine Društva RP vadilo od konec oktobra do konec novembra. Zbirali so se enkrat tedensko v prostoru Društva RP. Vadili so po eno šolsko uro, običajno ob sobotah od 16. 00 do 17.00. Dvakrat so imeli intenzivne vaje v kulturnem domu v Vipavi. Sami so dan pred 6. 12. postavili tudi opremo in kulise, ki so bile za igrico primerne in potrebne.

K sami pripravi igrice sodi tudi priprava in vzdrževanje priložnostnih oblačil, ozvočenje

in oglaševanje. Predvsem želimo v okviru Društva RP poskrbeti za izvirna priložnostna darilca za vse najmlajše, ki si ogledajo igrice v kulturnem domu v Vipavi. Darilca prejmejo zastoj – brezplačno. Letos smo obdarili 134 otrok s knjižico o sv. Miklavžu in Miklavž je za vsakega otroka spekel Miklažev medenjaka.

Ob tej priliki se iskreno zahvaljujemo ga. Klavdiji Uršič, ki je iz novih materialov sešila sedem novih kril. Zahvaljujemo se tudi g. župniku Lojzetu Furlanu za ozvočenje in predsedniku KS Vipavi g. Petru Skapinu za sofinanciranje darilc, ki so jih prejeli otroci.

Namen dramske skupine ni samo, da mladi ustvarjalno preživijo prosti čas, ampak s svojim delom razveselijo vse, ki si igrice ogledajo in jih z igro vzgajajo za nesebično darovanje in solidarnost.

Društvo Razmetano podstrešje je letos koordiniralo in izvajalo miklavževanje v KD v Vipavi petindvajseto leto zapored, petič v Domu starejših Pristan in dvajsetič za gibanje Vera in luč.

Iva Naglost

Bredi v slovo

V Vipavi smo 28. 10. 2015 pokopali žaro gospe Brede Butinar. Pokojna se je leta 1987 po upokojitvi preselila s Koprškega v Vipavo na domačijo njenih prednikov Grabrijanovih k teti Ivani, da bi jo v starosti oskrbovala. Starejši prebivalci Vipave še dobro spominjamo tudi Bredine tete Ande, saj smo številni vozili ali nosili k njej pridelano koruzo in druga žita v »Grabrijanov maln«. Otroci pa smo pri njej občudovali lepe psičke posebne pasme. Hiša stoji ob Lipci v Vojkovi ulici št. 28. Pokojna Breda je tu oskrbovala in pozneje nudila oporo in nego še svoji mami Mariji. Od njenega prihoda dalje je pokojna s svojim delom in življenjem oblikovala naše sobivanje in pognala v tem prostoru globoke korenine skupno z možem Jožetom, ki se ji je kasneje pridružil. S skupnimi močmi sta v lepem okolju urejala hišo z vrtom, sadovnjakom ob žuborenju Lipce in uživala sadove svojega dela. Posebno pozornost sta posvečala starinam te zanimive in bogate domačije.

Breda je bila rojena 11. 12. 1936 v Brezovici v Brkinih očetu Henriku Minkušu, rojenemu v Fari pri Kastelu, in mami Mariji, rojeni Grabrijan, ki je bila zadnja pranečakinja znanega vipavskega dekana Jurija Grabrijana, sodobnika Prešerna in Slomška, velike osebnosti našega naroda, ki je v Vipavi živel od leta 1838 do 1882 in počiva na našem pokopališču.

Njena življenjska pot jo je vodila po končanem učiteljskišču v Portorožu na osnovno šolo v Boršt, Rakitovec, Herpelje, leta 1963 pa se je zaposlila na kovinarski šoli, kjer je učila slovenščino in vodila šolsko knjižnico. Njeni dijaki se jo še danes spominjajo, da je bila vedno urejena, ko je stopila v razred, in da je učila slovenščino z ljubeznijo in odgovornostjo do materinega jezika.

Tudi v Vipavi smo takoj opazili njeno urejenost, prijaznost in strokovnost, zato smo jo leta 1996 povabili k lektoriranju našega glasila Vipavski glas. Z veseljem je privolila in tako postala zvesta sodelavka, ki je

skrbno in toplo spremljala vse zapisano in svetovala jezikovne izboljšave. Članom uredniškega odbora bo ostala v najlepšem spominu, ko smo do poznih nočnih ur bdeli in oblikovali naše glasilo v njeni kuhinji, pred hišo pod kakijem ali pa na domu pri urednici Gizeli in v obeh kuhinjah je bilo na mizi vedno kaj dobrega. Po 13 letih lekture se ji je močno poslabšal vid, zato se je morala temu odpovedati. Kakor nam je zaupala, ji je bilo to v veselje, saj jo je to delo povezovalo z njenim poklicnim delom in ji dajalo občutek zadovoljstva in povezave s širšo vipavsko okolico.

V letu 2000 je tudi sama prišla za pero in nam v VG v petih nadaljevanjih predstavila življenje in delo svojih prednikov z naslovom »Grabrijanovi, moji predniki« z bogatim slikovnim materialom. Ob tem branju je čutili njeno ljubezen, skrb in bolečino vseh njenih dragih, ki jih je po pripovedovanju mame in tet, ter družinskega arhiva, lepo opisala in počivajo na vipavskem pokopališču.

Naše življenje je eno samo odhajanje in prihajanje in tako se je sedaj za vedno in brez povratka tudi ona iz Kopra vrnila v Vipavo k Grabrijanovim, njenim prednikom in svojemu možu Jožetu, ki ga je po njegovi smrti leta 2008 zelo pogrešala. Tudi mož Jože počiva na našem pokopališču. Oba sta bila dobra človeka in odlična gostitelja, zato je bilo pod njuno streho vedno lepo. Zapustila sta nam lepe spomine, ki jih visoko cenimo. Breda je zadnja leta preživljala v Domu upokojencev v Olmu pri Kopru in umrla 24. oktobra 2015 v bolnici v Izoli.

Počivajta v miru, »zemlja ta je naša, tvoji dedi spijo v njej,« kakor je zapisal Igo Gruden.

Magda Rodman

Vipavski zakonski jubilanti leta 2015

Bogu zahvalili za sadove zemlje in rodovitnost Vipavske doline, za naše otroke in vnuke, za vso ljubezen, ki nas v zakonu povezuje, tudi za vse težave, ki smo jih delili skupaj, saj če križ nosita dva, je za polovico lažji, in ko smo delili veselje, se je to pomnožilo. Tako ohranjamo slovenskemu narodu družino po božji volji, ki je luč v temi sveta in ostaja temeljni vzor tudi za 21. stoletje, ker je božji dar v zakramentu. Ob koncu sv. maše smo prejeli še posebni blagoslov in droben spominček. Po skupinskem posnetku v cerkvi smo se veselo podali v staro župnišče, kjer je sledilo družabno srečanje. Cerkev je bila lepo okrašena, še posebno daritveni oltar. Hvala vsem, ki ste krasili.

Za ta lep sončen in duhovno bogat dan se zakonski jubilanti še posebej zahvaljujemo gospodu Lojzetu za nam izkazano pozornost in prejeta vabila. Hvala tudi vsem, ki ste mu pri tem pomagali.

Magda Rodman

Vsem našim zakonskim jubilantom poklanjamo naslednjo pesem, ki jo je napisal **Ivan Krašna** iz Budanj ob svoji zlati poroki.

Ob zlati poroki

Bil star sem štiriindvajset let,
ko vrgel sem pogled na svet.
Jaz v rajski vrt takrat sem stopil,
v lepoto rožic se zatopil.

Od te lepote ves prevzet,
kako naj zberem pravi cvet,
saj cvetje vse je omamljivo
in srcem mladim dopadljivo.

Vrtnar pa mi povedal je,
da cvet le eden je zame.
Zato mi strogo je naročil,
da dobro ve, kaj mi bo 'zročil.

Jaz rož'co, k'tiro sem dobil,
doma v svoj vrt sem zasadil.
Lepo se je udomačila
in nove rožice vzgojila.

Me rožice obdajajo,
življenje mi oslajajo,
me s cvetjem lepim veselijo
in z vonjem dušo mi krepijo.

Le kdo bi se ne veselil,
če tak bi vrtec ga krasil.
Mladostna srca in pojoča,
vesela lica in cvetoča.

Ta vrtec najin zakon je,
otroci v njem so rožice.
In večkrat skupaj se dobimo,
ker lepih se navad držimo.

A danes je poseben dan,
ki nama je z neba poslan.
Zato povabljeni ste bili,
da bi se skupaj zahvalili.

Za skupna najina leta ta,
da zdrava je družina vsa.
Da sloga naj'na ni v krizi,
da zbrani smo pri isti mizi.

Poroka zlata danes je,
z veseljem gledava vas vse.
Vse naše drage zveste svate,
ki priča ste poroke zlate.

Skoristim naj trenutek ta,
da se zahvalim iz srca.
Za skrb in nego ženi moji,
na najini življenjski hoji.

Na koncu prošnja najina,
naj Bog svoj blagoslov nam da.
Če bi porok več zlatih bilo,
to bi še naju veselilo.

Zavedam se, da težko je,
če mislim kdaj, da vem prav vse.
Žena moja se žrtvuje,
z mojih napak konja ne kuje.

A kadar jaz se kaj jezim,
iz njenih ust poduk dobim.
Da treba si je oddahnuti,
s premislekom vse urediti.

Otrokom najinim nasvet,
kako naj gledajo na svet.
Naj vedno bodejo marljivi,
do revežev pa dobrotljivi.

Vsem vnukom najinim pozdrav,
naj delajo le, kar je prav.
Za želje hvala in voščila,
Bogdaj, da bi se vsa 'spolnila.

A vsem, ki danes tukaj ste,
prisrčna naj'na hvala gre.
Priznanje s tem ste nama dali,
da žlahto bomo spoštovali.

Sveta vrata v Logu

V nedeljo, 13. decembra 2015, smo v Logu doživeli izreden dogodek, ko je škof dr. Jurij Bizjak odprl sveta vrata v cerkvi Marije Tolažnice žalostnih.

Sveta vrata so izrecno vezana na sveto leto, ki ga običajno obhajamo vsakih petdeset let, in redno so ta sveta vrata samo v baziliki svetega Petra v Rimu. Letos je papež Frančišek razglasil izredno sveto leto. To pomeni, da obhajamo sveto leto, preden je minilo petindvajset let od zadnjega rednega svetega leta v letu 2000. Poimenoval ga je leto Misericordiae vultus (Obličje usmiljenja) in nas povabil, da bi se bolj zatekali v naročje Božjega usmiljenja. In da bi bile milosti svetega leta dosegljive vsem, je dovolil, da škofje določijo v svoji škofiji cerkve, katerih vrata bodo imela status in pomen svetih vrat v Rimu. Tako je postala svetoletna cerkev tudi naša cerkev v Logu.

Sveto leto ima izvor že v stari zavezi. V tretji Mojzesovi knjigi beremo:

»Šest let posevaj svoje polje in šest let obrezuj svoj vinograd in spravlaj njegov pridelek, sedmo leto pa naj ima zemlja sobotni počitek, soboto za Gospoda: polja ne posevaj in vinograda ne obrezuj! Kar ti po žetvi zraste samo od sebe, tega ne žanji in grozdja z neobrezane trte ne trgaj; naj bo to leto sobotnega počitka za zemljo. Jej tisto, kar obrodi zemlja, ki počiva ...

Štej si sedem sobotnih let, sedemkrat sedem let, tako boš iz sedmih sobotnih let dobil devetinštirideset let. Deseti dan sedmega meseca, na spravn dan, daj zatrobiti na rog naznanilo, po vsej vaši deželi dajte trobiti na rog! Posvetite petdeseto leto in razglasite po deželi osvoboditev vsem njenim prebivalcem! To naj vam bo jubilej in

vsakdo naj se vrne k svoji lastnini, vsak k svoji rodbini. Petdeseto leto naj vam bo leto jubileja; ne sejte in tega, kar samo zraste, ne žanjite in ne trgajte v neobrezanem vinogradu. To je namreč jubilej, naj vam bo svet. Jejte pa, kar zraste na polju. V tem jubilejnem letu se vrnite vsak k svoji lastnini!» (3Mz 25, 3-6. 8-13) Že za Izraelce je sveto leto (jubilej) pomenil leto povračil in poravnave, lahko bi rekli leto sprave. V novi zavezi se je ta praksa verjetno nadaljevala, čeprav je uradno zabeležena šele od leta 1300 naprej. Od leta 1400 se je uveljavila praksa svetega leta vsakih petindvajset let. To so bila leta, ki so bila prežeta z duhom sprave in spokornosti, ko so ljudje za svoje grehe prejeli odvezo in odpustke in se tako spravili z Bogom in bližnjim.

Da je kdo prejel svetoletni odpustek, je moral porovati v Rim in vstopiti v cerkev svetega Petra skozi sveta vrata. Seveda je moral ob tem opraviti spoved in druge predpisane molitve in dejavnosti. Pomen svetih vrat pa ni samo v pridobivanju odpustkov. Sveta vrata imajo dejansko trojni simbolni pomen. Najprej so simbol vrat svetega mesta Jeruzalem v stari zavezi.

Ko so Izraelci prihajali v Jeruzalem, je bil najbolj svečan trenutek, ko so prestopili vrata templja. To je pomenilo cilj njihovega popotovanja in vstopanje v najbolj svet kraj, v hišo, kjer prebiva Bog. Vrata Jeruzalema, ki so vodila neposredno v tempelj, so pomenila vstopanje v Božjo navzočnost, v sveto.

Sveta vrata so simbol Jezusa Kristusa. Jezus sam pravi: »Jaz sem vrata. Kdor stopi skozme, se bo rešil; hodil bo noter in ven in bo našel pašo.« (Jn 10, 9) Skozi sveta vrata vstopamo v resničnost Jezusa Kristusa, v njegovo odrešensko skrivnost. Z vstopanjem skozi sveta vrata izrazimo, da hočemo biti deležni Jezusovega odrešenja.

Sveta vrata so simbol nebeškega Jeruzalema. So znamenje naše večne domovine. Z vstopanjem skozi sveta vrata izrazimo vero, da že živimo tisto življenje, ki nas čaka v večnosti. Naš pogled je uprt v dogajanje, ki nas čaka v večnosti. S krstom smo že prestopili ta prag. Sedaj samo še čakamo, da se uresniči. Lahko bi rekli, da so sveta vrata vrata med nebom in zemljo. Ko gremo skozi ta vrata, že vstopamo v onostranstvo.

Ta čudovit simbol imamo zdaj tukaj med nami. V Logu, na kraju, kjer je naša ljubljena loška Marija. Vse leto bomo lahko prihajali tja in vedno znova še na poseben način podoživljali vstopanje v svet Božjega, v svet neizmerno usmiljenega Boga. Za sveta vrata smo izbrali stranska vrata na desni strani pročelja cerkve. Ta vrata so že sicer najbolj redko odprta in so že zato najbolj primerna, saj se tudi sveta vrata v Rimu odpirajo samo ob svetem letu. Da bi se čim bolj zavedali prisotnosti tega znamenja, smo vrata kar se da lepo okrasili. Napis nad vrati nas spominja, da so to sveta vrata v letu Gospodovega usmiljenja. Logotip, ki ga je izdelal p. Marko Rupnik, nas

spominja, da je Jezus dobri pastir, ki zadene na rame izgubljenega človeka in ga pripelje nazaj domov. Citat blagra pa nas opomni, da moramo najprej sami odpuščati in biti usmiljeni, če hočemo biti deležni božjega usmiljenja in odpuščanja.

Slovesnost odprtja svetih vrat je vodil škof dr. Jurij Bizjak. Ob njem so somaševali skoraj vsi dekanijski duhovniki. Ljudstvo je v pričakovanju pred zaprtimi vrati cerkve molilo rožni venec. Škof je v spremstvu duhovnikov in asistence v sprevedu prišel do vrat in oznanil pomen obreda, ki ga bomo obhajali. Dekan Franc Likar je prebral odlomek bule, s katero je papež Frančišek naznanil sveto leto. Domači župnik Lojze Furlan je oznanil evangelij, nato pa je škof blagoslovil in odprl sveta vrata. Na pragu je najprej pokleknil, nato pa z evangeljsko knjigo v roki vstopil v cerkev. V tišini so stopali za njim duhovniki in verniki. Ko so škof in duhovniki prišli do oltarja, so pevci zapeli svetoletno himno. V svečanem vstopanju in ob petju himne so verniki napolnili cerkev. Škof je prisotne blagoslovil z blagoslovljeno vodo, nato pa smo skupaj obhajali sveto evharistijo – najvišje znamenje Božjega usmiljenja.

Lojze Furlan,
Župnik

Svetonočna skrivnost

V srebrnem odsevu prelesti neba,
do hlevca stezica prav ozka pelja,
tam lučka utriplje, prav lahko gori,
odkriva skrivnosti nam Svete noči.

V tem hlevcu kot cvet iz neba presajen,
nam Jezušček daje svoj topli objem,
krilatci nebeški mu slavo pojo,
Mariji od sreče rosi se oko.

Na slamici borni ga Jožef odeva,
in nogice male mu vlek ogreva,
to Dete v ljubezni za nas se rodi,
svoj mir nam prinaša in srečo deli.

S pastirci do jaslic še mi pohitimo,
v darilo mu čisto srce izročimo,
pripravimo domek naš, topli preprost,
ostani nam Jezušček dragi naš gost.

Lojze Bajc

Priredil in dopolnil Jože Kalc

Božična zgodba, ki pa ni samo božična

Dan pred božičem sem hitela v blagovnico, da bi nakupila še zadnja darila. Ko sem zagledala množico ljudi, sem sama pri sebi začela tožiti: »Joj, to bo trajalo celo večnost. Pa toliko drugih opravkov še imam... Božični prazniki so vsako leto bolj neznosni. Ko bi se le lahko spravila v posteljo, zaspala in se zbudila, ko bo vsega konec...« Slabe volje sem se odpravila na oddelek z igračami, kjer so me vznemirile njihove drage cene. Se otroci po praznikih sploh še pritaknejo teh precenjenih igrač?

Med policami sem opazila petletnega fantička, ki je k sebi stiskal punčko. Žalostno je božal njene laske. Zanimalo me je, za koga je ta punčka. Fantiček se je obrnil k starejši gospe, ki je stala ob njem: »Babi, si prepričana, da nimam dovolj denarja?« Ona je odvrnila: »Saj veš, da nimaš dovolj denarja za to punčko, otrok.« Naročila mu je, naj jo počaka tam, sama pa boše malo pogledala naokoli. Odhitela je stran. Fantiček je še vedno stiskal punčko h sebi. Odpravila sem se k njemu in ga povprašala, komu bi rad podaril to punčko. »Takšno punčko je imela sestra najrajši in si jo je želela za božič. Prepričana je bila, da jo bo Božiček letos pustil pod smrečico.«

Odgovorila sem mu, da ji jo bo Božiček morda kljub temu prinesel in naj ne bo tako zaskrbljen. Žalostno je odvrnil: »Tja, kjer je ona sedaj, ji Božiček ne more prinesiti punčke. Mamici jo moram dati. Samo ona ji lahko odnese to punčko.«

Njegove oči so bile prepolne žalosti, ko mi je povedal: »Moja sestra je odšla h Bogu v nebesa. Očka pravi, da bo tudi mamica kmalu odšla k njej, zato sem ji hotel dati to punčko, da jo odnese sestrici.«

Srce mi je skoraj zastalo. Fantek me je pogledal in dodal: »Očku sem naročil, naj ne pusti mamice oditi. Rekel sem mu, naj počaka, da se vrnem iz trgovine.« Potem mi je pokazal čudovito fotografijo, na kateri je bil nasmejan ter mi razložil: »Tudi to fotografijo bom dal mamici in želim si, da ji ne bi bilo treba oditi, toda očka pravi da mora iti k moji mali sestrici.«

Žalostno je pogledal punčko v svojem naročju. Hitro sem segla v denarnico in iz nje izvlekla nekaj bankovcev. Fantku sem predlagala, da bi še enkrat preštela njegove prihranke. Morda pa le ima dovolj.

»V redu,« je dejal, »upam, da imam res dovolj.« Neopazno sem svoje bankovce dodala njegovemu denarju, nato pa sem začela šteti. Zdaj je bilo več kot dovolj za punčko. Zahvalil se je Bogu za to, da ima zdaj dovolj denarja. Potem me je pogledal in rekel: »Včeraj zvečer, preden sem zaspal, sem molil, da bi mi Bog zagotovil dovolj denarja za sestričino punčko. Uslišal je to prošnjo. Želel sem si tudi, da bi mamici lahko kupil belo vrtnico, toda te prošnje si nisem upal vključiti v moje molitve. Zdaj pa imam dovolj za punčko in za belo vrtnico. Veš, moja mamica obožuje bele vrtnice.«

Kmalu zatem se je vrnila tista starejša gospa, jaz pa sem s svojim vozičkom odšla naprej. Po tem srečanju je bilo moje počutje bistveno drugačno kot tedaj, ko sem vstopila v trgovino.

Fantička si nisem mogla izbiti iz glave. Potem sem se spomnila novice, ki je bila pred dvema dnevoma objavljena v krajevnem časniku. Pijan tovornjakar se je zaletel v osebni avto, v katerem sta bili mlada žena in dekletce.

Deklica je na kraju nesreče umrla, mamo pa so pripeljali v bolnišnico v kritičnem stanju. Njeni so se morali odločiti, ali jo bodo odklopili z aparatom, ki jo ohranja pri življenju. Nikoli več naj se ne bi zbudila iz nezavesti. Dva dni po srečanju v blagovnici sem v časopisu prebrala, da je mlada ženska preminila. Kupila sem šopek belih vrtnic in se odpravila v mrliško vežo, kjer so se ljudje poslavljali od nje. Ležala je v krsti z belo vrtnico in fotografijo fantka v rokah, na njenih prsih je ležala punčka. V solzah sem zapustila vežico.

Polastil se me je občutek, da moje življenje ne bo nikoli več takšno kot prej. Še vedno si težko predstavljam, kako močna je bila fantkova ljubezen do mamice in sttrice. Samo delec sekunde je zadostoval, da mu je pijani voznik odvzel najpomembnejše na svetu.

Razlika ali kdo je res reven

Pred božičem je učiteljica vprašala otroke: »Kdo od vas je reven? Kdo bi moral dobiti darilo za božič?« Učenci, ki so se imeli za revne, so dvignili roke. Vas ni bila velika in vsi ljudje so se poznali med seboj. Pa ne samo po imenu, vedeli so tudi, kje kdo živi, kaj dela, kdo so njegovi starši in koliko denarja imajo.

Po pouku je učiteljica poklicala k sebi osemletnega Dana. Njegovi starši so pred kratkim prišli iz Afrike in vsi so vedeli, da je družina zelo revna.

Vprašala ga je, zakaj ni dvignil roke.

Dan je odgovoril: »Ker nisem reven.«

»Kdo pa je potem reven? Kaj misliš?«

»Otroci, ki nimajo staršev.«

Učiteljico je odgovor zmedel, da dečku ni znala odgovoriti in ga je poslala domov.

Naslednji dan je Danov oče prišel domov ves nasmejan. Povedal je, da ga je učiteljica obiskala na delu. »Ponosni moramo biti na našega Dana,« je dejal in povedal, kaj mu je rekla učiteljica.

Za božič se je Dan razveselil darila. V njem sta bila dva para novih športnih copat: en par zanj, drugi pa za sestrico. Nikoli še nista imela novih čevljev.

Pa tudi, če ne bi dobila darila, bi Dan vedel, da je njegova družina bogata, ker imajo očeta in mamo.

*Božo Rustja,
Zgodbe za advent in božič*

Nekaj ti moram povedat

(Poslanica ob Tednu otroka® 2015)

Za vsakogar mora obstajat nekdo,
kateremu tako zaupa,
da se mu lahko zaupa,
ko mu je težko.

Za vsakogar mora obstajat nekdo,
ki ga razume in poslušaj,
ko mu je zmrznjena duša
in mu je v srcu slabo.

Nekdo, kateremu lahko zaupa tudi tiste težave,
ki bi jih najrajši izbrisal iz glave,
in mu lahko pove tudi to,
kar ni povedat lahko.

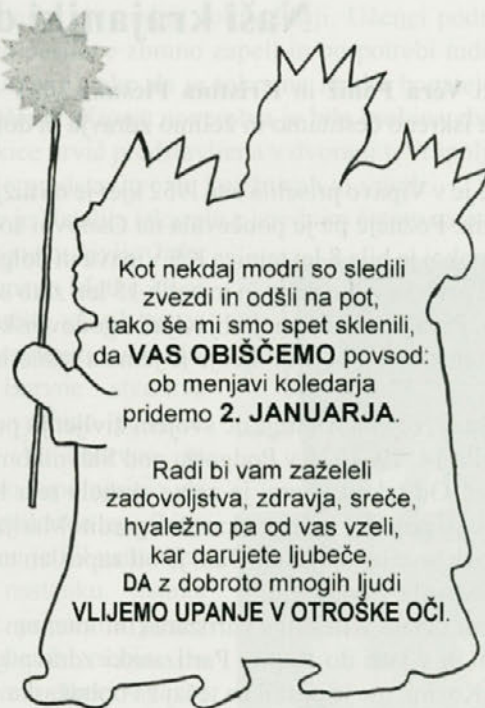
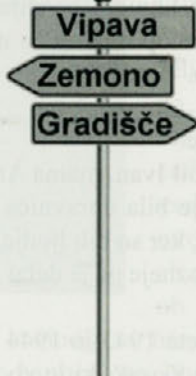
A pogovarjanje je za človeka
še bolj pomembno kot obleka
in hkrati danes redka stvar
za katero ni potreben denar.

Pogovarjanje ni le za zabavo,
zdravilno je tudi, ko imamo težavo
in se v lastnih mislih dušimo,
dokler jih še z nekom ne delimo.

Pogovarjanje je bližina in toplina,
s pogovarjanjem smo družina in skupina.
S pogovarjanjem se človek s človekom prepleta,
s pogovarjanjem smo mreža tudi zunaj interneta.

Andrej Rozman Roza

TRIKRALJEVSKA AKCIJA 2. januarja 2016 dopoldne

Iskrice

»Živi, kot da je jutri tvoj zadnji dan, uči se, kot da boš živel večno.« (Gandhi)

»Ne primerjajte svojega življenja z življenji drugih. Ne poznate njegovega poslanstva.« (Regina Brett)

»Daj vsakemu dnevu priložnost, da bo najlepši v tvojem življenju!« (Mark Twain)

»Če bi lahko še enkrat odživel svoje življenje, bi se potrudil narediti več napak. Veliko bolj bi se sprostil. Bil bi veliko bolj igriv, kot sem bil v tem življenju. Zdaj se spomnim zelo malo stvari, ki bi jih bilo potrebno jemati resno. Veliko več bi potoval. Preplezal bi več gora in se okopal v več rekah. Pojedel bi več sladoleda in manj špinacije. Imel bi nekaj dejanskih težav in mnogo manj namišljenih težav.« (Don Herold)

»V življenju je vedno tako, da ko se ena vrata zaprejo, se odprejo druga. Toda ljudje pogosto z obžalovanjem strmimo v zaprta vrata tako dolgo, da novih odprtih vrat ne opazimo.« (Graham Bell)

»Nikoli ne pusti spominom, da so veličastnejši od tvojih sanj in prihodnosti.« (Doug Ivester)

»Življenje je darilo. Nikoli ne pozabite uživati v njem.« (ljudski pregovor)

»Šele ko se zares zavemo in doumemo, da nam je na zemlji namenjen le določen čas, bomo začeli polno živeti vsak dan posebej, kot da bi bil edini, ki nam je na voljo.« (Elisabeth Kubler Ross)

»Življenje lahko doživljaš na dva načina. Tako, da se ti nič ne zdi čudežno, ali pa, kot da je vse čudež.« (Albert Einstein)

»Eno mojih najbolj tragičnih spoznanj o človeški naravi je to, da vsi preradi odlašamo z življenjem. Vsi sanjarimo o čudežnem rožnem vrtu tam za obzorjem - namesto da bi uživali v vrtnicah, ki danes cvetijo pod oknom.« (Dale Carnegie)

»V življenju ne dobiš vedno tistega, kar si želiš, vendar vedno dobiš tisto, kar potrebuješ.« (neznan avtor)

»Življenje je res preprosto; Zakaj bi se vedno znova potrudili, da ga zakompliciramo?« (Konfucij)

»Če se začneš v življenju zavedati, da imaš vsega ravno dovolj, postaneš resnično bogat.« (zekovski rek)

Naši krajanjki dočakali 90 let

Naša krajanki **Vera Poniž** in **Kristina Plešnar** sta v oktobru dočakali častitljivo starost 90 let. Ob tem prazniku jima iskreno čestitamo in želimo zdravja in dobrega počutja.

Vera Poniž se je v Vipavo priselila leta 1952 kjer je na nižji gimnaziji v Vipavi poučevala zgodovino, zemljepis in nemški jezik. Pozneje pa je poučevala na Osnovni šoli v Vipavi. Tu se je poročila in si ustvarila družino. Po odhodu v pokoj je bila 8 let tajnica KS Vipava in dolgoletna turistična vodnica. Pri glasilu Vipavski glas je sodelovala od prve številke dalje in to celih 15 let, zato se ji ob 30. letnici izhajanja našega glasila še posebej zahvaljujemo. Prva je začela vanj objavljati zgodovinske članke in opozarjala na naše pomembne osebnosti iz vipavske preteklosti. Svoje življenje je jemala resno in delavno.

Kristina Plešnar, rojena Andrejasič svojem življenju pripoveduje:

Rojena sem bila 14. 10. 1925 v Podgorju pod Slavnikom. Oče je bil Ivan, mama Ana, ki mi je umrla, ko sem dopolnila 6 let. Od takrat naprej je zame skrbela teta Ivana, ki je bila upravnica pošte. Podgorje je imelo veliko železniško postajo, ki jo je ukazala zgraditi Marija Terezija, ker so bili ljudje delovni, pošteni in so vse obveznosti do države izpolnjevali. Tam je bil zaposlen tudi oče, pozneje pa je delal v ladjedelnici San Marco. Šolo sem obiskovala v Podgorju.

Med vojno sem delala v ilegali s partizanskim imenom Tamara leta 1943 in 1944 v Brkinih in na Krasu do meje s Trstom in v Istri do Kopra. Partizanski zdravnik Miklavž Kozak, ki je vodil partizansko bolnišnico pod Beko pri Kozini, me je poslal na tečaj za bolničarko v Črnomelj. O tej bolnišnici nekdanji pacient Slavko Zupančič pripoveduje takole: *»Bolniška baraka je bila v zelo zaraščenem gozdu in dobro zamaskirana. Prebivalci Beke so z veliko iznajdljivostjo in pogumom skrbeli za našo prehrano in varnost. Mladinke so nam večkrat dnevno prinašale toplo hrano in nam posredovale novice, ki smo jih bili, če so bile ugodne, bolj veseli kot hrane. Bolničarke so nas skrbno in z občutkom negovale in nam tako lajšale bolečine. Posebno vljudna in nežna pa je bila Tamara, ki je bila zelo prikupna in nam je vsako jutro prinesla na mizo v skromni vazi svež šopek cvetic, da je prijetno dišalo po baraki.«*

Med vojno so nam velikokrat Nemci ali fašisti požigali hiše, ljudje pa so bežali na Slavnik. Nemci so prisilno odvedli dekleta in mlade fante, med njimi je bil Nemeč, ki jih je opozoril, da jih Nemci opazujejo in vejo, da delajo za partizane. Mojega očeta in brata – 14-letnega Sebastjana – so aretirali doma in odpeljali na železniško postajo, kjer so ju pretepali in mučili, kasneje pa odpeljali v taborišče – brata v Mauthausen, očeta v Dachau. Oče je v Dachau umrl, brata pa so rešili Anglo-Američani, vendar je bil hudo bolan in je pozneje umrl. Brat Franc pa je naletel na nemško patroljo in so ga 23-letnega ustrelili. Imela sem še dve sestri, Ano in Marijo, ki pa sta tudi že umrli.

Po vojni sem se leta 1945 preselila v Vipavo, kjer sem dobila službo v takratni splošni bolnici. Po prihodu sem opravila tečaj in strokovni izpit za delo v pisarni. Delala sem pisarniška dela in obračunavala plače zaposlenih (ok. 100). Hodila sem peš v Ajdovščino na banko, ker ni bilo prevoza. Zdravniki so bili izredno požrtvovalni: primarij dr. Peršič, dr. Rozman – internist, dr. Šubic Branko in dr. Šubic Ile. V ambulanti v Vipavi pa je delala dr. Miklavčičeva, ki je ob vsakem klicu na pomoč hodila na pregled bolnikov tudi v snegu, dežju, ponoči in tudi peš na Nanos ji ni bilo hudo iti. V bolnici sem spoznala svojega moža, ki je bil doma iz Idrije in je vozil rešilni avto.

V družini sta se nama rodila dva otroka, sin Erik in hčerka Sabina. Mož mi je umrl leta 1982.

Bolnica se je preselila v Šempeter pri Novi Gorici leta 1960, jaz pa sem sprejela delo na matičnem uradu v Vipavi, kjer sem leta 1981 dočkala upokojitev.

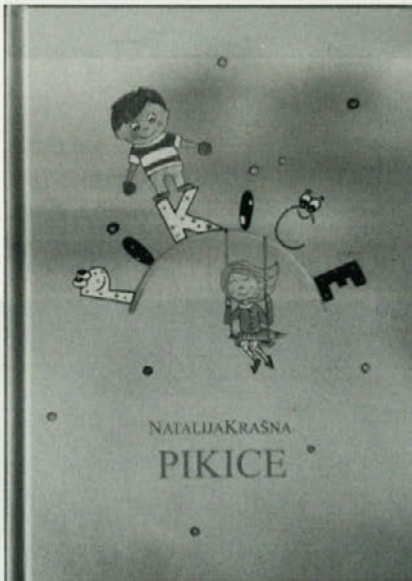
Sedaj živim v Vipavi, kjer me razveseljujejo vnuki Janez, Maja, Peter, Mojca in Tina ter pravnuk Matjaž.

Uredniški odbor VG

* * *

Nataljine Pikice v zbirki

Pred dvema letoma je izpod peresa naše vzgojiteljice Natalije Krašna izšla prva pesniška zbirka in je po nekaj mesecih tudi popolnoma pošla. Sprejetost vsebin med najmlajšimi je avtorici predstavljalo potrdilo za delo in obenem dalo zagon, s katerim so kaj kmalu nastajale nove rime, tudi tokrat primerne otrokom do sedmega leta starosti. K sodelovanju je pritegnila utečeno ekipo in tako je nastala nova zbirka pesmi. Pri nastajanju likovne podobe je tudi tokrat pristopila Maja Štefin, glasbeno vsebino pa je dodala Stanka Močnik, Nataljina

profesorica glasbe na srednji šoli v Idriji. Učenci podružnične šole iz Vrhpolja so pesmice zbrano zapeli in po potrebi tudi spremljali z malimi instrumenti, tako da je tokratna zbirka bogatejša za zvočno sliko na zgoščenki. Konec novembra je bila vsebina zbirke pesmic z naslovom *Pikice* prvič predstavljena v dvorani v Vrhpolju, v teh dneh pa še potekajo predstavitve po knjižnicah in vrtcih.

Tudi tokrat se je Natalija izkazala z izrednim čutom za otroško čutnost sveta. V tem svetu živijo Jaše, Lije, Joni, Hane in Metke, tu se želijo kaj naučiti, včasih pa ga želijo tudi spremeniti – seveda, po svoje. Barvne stvaritve Maje Štefin vsebino pesmice nadgrajujejo, ter barvno in vsebinsko tako dopolnjujejo, da otroku živo pričarajo zgodnico ali nauk, ki mu je bil namenjen ob njenem nastanku. Stanka

Močnik je v ustvarjanju melodij za osem pesmic pripravila pester izbor ritmično pestrih in harmonično bogatih glasbenih vsebin. Po prvi predstavitvi je gospa Stanka napisala tole: »Žareči otroci - pevci in recitatorji, goreče vzgojiteljice in učiteljice, sijoči starši, navdušeni poslušalci in med njimi ti (Natalija), ki si bila tako lepa in prav tako polna sijočega pričakovanja in skromnega ponosa ...«.

Z novim šolskim letom je Natalija v eni izmed skupin v vipavskem oddelku vrtca in prav mogoče je, da ji pesniška duša ne bo dala miru ob srečanju z našimi otroki, da ji bodo tudi naši Mihci in Monike odprli »ventilčke«, zaradi katerih bo dan zagledala še kakšna rima. Nataliji ob izidu druge zbirke čestitamo in želimo, da bi ji ustvarjalnost med nami stkala nova krila.

Nadja Rodman Koradin

Odmevi

Ob rob 114. številki VG

Članku Renata Podberšiča lahko dodam še to: Mož mi je pripovedoval, da je v juliju 1945. leta srečal enega tržana (imena so zoprna), ki je peljal na štangi kolesa nekega možakarja, in mu povedal: »Peljem ga ustrelit.« Tržan ni bil niti mobiliziran niti v službi, preprost kmet je bil. Da se mu ni lagal, vem, ker je čez nekaj let prišel k meni, da bi mu pisala za neko penzijo, in mi je povedal, da je peljal nekoga ustrelit. Tega seveda v prošnjo nisem dala, kakšen uspeh je bil, se ne spominjam.

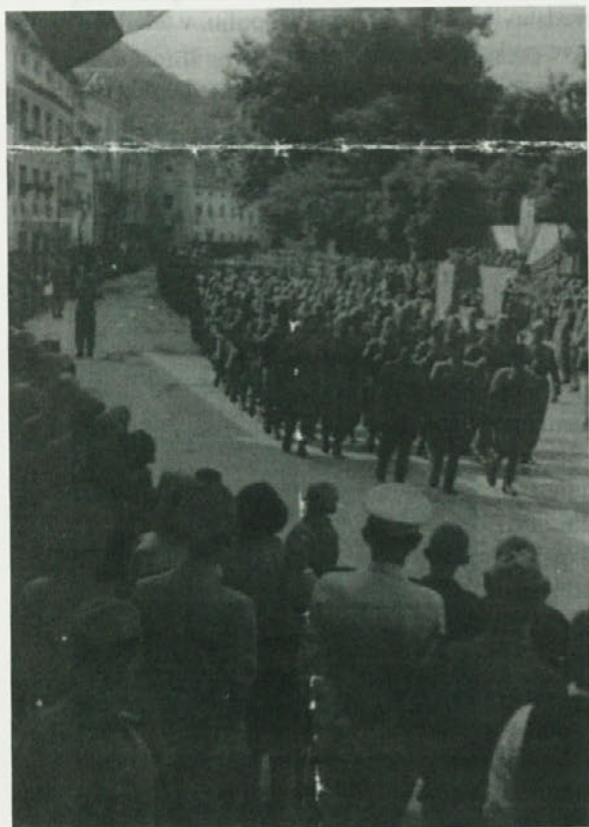
Kar zadeva procesijo Rešnjega telesa, mi je mož pravil, da so verjetno 1947. leta za »nebom« prvi korakali člani KLO-ja. Miličniki pa so po hišah delili sveče, ker se jih ni dobilo.

No, za procesijo Rešnjega telesa smo vedno na okno postavljali rože. Procesija je bila ponavadi v soboto zvečer, praznovalo se je v nedeljo. Nekoč so ravno to nedeljo bile volitve. Drejc Žigonov je prišel k meni v soboto popoldne in odločno zahteval, naj mu dam rože za volišče v stari šoli – procesija bo itak šla mimo. Neka oficirska žena, ki je bila z njim, je dejala: »Pustite ljudima njihove običaje. Mi moramo ionako čuvati birališče do deset uvečer. Neka posle donesu cveče.« Vsi smo bili nad njenimi besedami tako navdušeni, da nobeno volišče ni bilo tako polno rož kot naše v stari šoli.

Šele pred kratkim sem izvedela, da je v Domu starostnikov v Medvodah 2010. leta umrla Marjana Skala, vnukinja legendarnega vodja Skala. Živel je vrsto let v Švici in stanovala in delala skupaj z mojo sestro. Večkrat me je obiskala v Vipavi. Dobivala je tudi Vipavski glas v času, ko je izhajala v njem šolska kronika. Bila je hči Ivana Skala. Hotela je na jesen življenja nazaj v Slovenijo in si je prizadevala dobiti slovensko državljanstvo, zato sem celo šla iskat nekaj podatkov k pok. g. Pivku. Uspelo ji ni. Naselila se je v Domu v Medvodah in sem imela zvezo z njo, dokler nisem šla v Dom.

*Nada Kostanjevic,
Dom starejših, Ajdovščina*

Stare fotografije

Vojaška parada v Vipavi leta 1953

Vojaška parada v Vipavi leta 1952

Oranje spomladi v Srednjem polju, 18. 3. 1954. Na traktorju Lino Rondič, za plugom pa Slavko Prelec.

Rehar Alojz (1905 -1995) fotografiran 1994 v Vipavi pred staro šolo, ko so snemali Kosmačevega Tantadruja.

ZA RAZVEDRILO

KRIŽANKA

ORGANIZATOR VIPAVSKIH PLESNIH VEČEROV IZ GRA.	URADNA POTRDIŠTEV RESNIČNOSTI ČESA, ZAPISNIKA	IME IN PRIM. VIPAVSKEGA DIPLOMATA, MOSKOVSKI ZAPISI	BOG VETROV IN VIBARJEV V GRŠKI MITOLOGIJI	SESTAVIL VLADIMIR ANŽEL		GROZLJIVA, STRAH VZBUJAJOČA PRIKAZEN	MESTEČE V BIH, ŽELEZNIŠKA PROGA ... BANOVČI		KRATICA ZA NAJVEČJO ŠPORTNO PRIREDITEV	OGABA, GNUS	VISOK VOJAŠKI ALI CIVILNI OBLASTNIK V TURČIJI
VIPAVSKI LJUBITELJSKI FOTOGRAF, AVTOR NAJSTAREJŠIH VIPAVSKIH FOTOGRAFIJ, IVAN	PRI VIPAVI, JURIJ			KONEC KONJA	KEM. ZNAK ZA SVINEC			KRAJ V SLOV. PRIMORJU			
LETALO					POT NEBESN. TELESA			BARVA ZA LES			
PROSTOR ZA KEGLJANJE					ŠPANSKO ŽENSKO IME				MAJHEN ZAJEDALEC		
BREZ-ALKOHOLNA PIJACA				CELOTNO ŠTEV. IZVODOV TISKANEGA DELA					NAJVEČJA ARTERIJA		
ČUT ZA ZAZNAVANJE VONJA			DRŽAVA V JUŽ. AFRIKI							KESANJE	SKRAJŠANO IME ARTUR
NAJVIŠJA GORA NA SVETU, MOUNT ...			RADO URŠIČ					KIT UBDJALEC			
BEL. KOSMIČAST. ZELO VISOK OBLAK					MINISTRSTVO ZA ... IN PROSTOR	POMEMBNA TIPKA NA TIP		RAZSTRELIVO			
	TATJANA BATAGELJ		KRAJ NA GORI			VOJAŠKA ENOTA			NEMŠ. FILOZ. GEORG		
	NIKALNICA		ZNAKI ZA TONE						VRSTA GLASBILA		
LASTNOST NEENAKEGA									STAROGRŠKI JUNAK PO KATEREM SE IMENUJEJO VISOKE ŠOLE	VELIK TROPSKI KUŠČAR	DOLGOREPA PAPIGA
NAŠ DENAR				EKSPEDICIJA							
				ŽRTVENIK							
	DRUŽBA ZA UPRAVO AVTOCEST REPUBLIKE SLOVENIJE	KOS POHIŠTVA				VODITELJICA VIPAVSKIH TAMBURJAŠ., VLASTA ... LAVRENCIČ					
SLADEK SADEŽ PALME		CESTNO VOZILO				JUHI PODOBNA JED IZ MESA IN ZELENJAVE					
STARORIMSKI POZDRAV			KEM. ZNAK ZA TELUR			GRADBENI DELAVEC					
			KEM. ZNAK ZA NATRIJ			MARIJA DURN					
ODEBELJEN DEL DEBLA NAD PANJEM, RITINA					LASTNICA VIP. KNJIGOVODSKEGA SERVISIA, ... LIČEN						
NAPRAVA ZA MERJENJE VODNE GLOBINE					SKEPSA						

Rešitev iz 114. številke VG

Vodoravno: PL, Spa, Rea, tir, **čevljar**, pesa, oralo, polotok, bc, Er, stečaj, uho, Kovk, abdomen, opiat, Rado, ja, vetrolov, tlak, Si, Vodovnik, VT, loterija, enter, tiranka, lero, NK, alt, brineta, OI, **caffè**, PV, **u trgi**, ona, Li, narek, ikravost, nagrada.

Navpično: Pskov, velb, Oto Pestner, Leviti, tri, **Počkar**, Leon, četa, tovor, ecu, presoja, lot, Tatlin, levak, brodet, Afrika, Al, Davorin, FG, RG, Job, od, Virk, Einar, **Starc**, motnja, Ava, pira, ue, liana, porod, ar, lehnjak, klovnesa, oro, AK, ati, akt.

**Vsem svojim strankam želijo vesel božič in
srečno novo leto 2016**

**Vesel Božič
in srečno
novo leto!**

JASMIN

Trgovina s cvetjem - Vipava

040 575 662

V CENTRU FAMA VIPAVA

»Pravila za srečo
nekaj, kar lahko počnes
nekdo, ki ga ljubiš
nekaj, po čemer hrepeniš.«
(Immanuel Kant)

Mnogo sreče,
zdravja in miru Vam želimo!

Učenci in zaposleni
v OS Draga Bajca Vipava

Sto dvajset let

se spreminja vse, še kamen,
izvirajo drugačne zamisli,
iskrijo se nove želje ...

Sto dvajseto leto

bomo z vami, trdno, kot doslej.
Naj novo leto uresniči želje,
naj bo uspešno.

Srečno 2016.

**PRIMORSKA
HRANILNICA VIPAVA**

Trdnost, že od leta 1896.

TOPLO

MODNO

UGODNO

NIKA

TEKSTIL – VIPAVA
GLAVNI TRG 16C

ODPRTO PON-PET 8-12 IN 14-18 SOB 8-12 NED ZAPRTO

-JAKNE TOPLE	-MAJICE	-JEANS		
-POLOVERJI	-HLAČE	-OTROŠKA OBLAČILA		
-ŠALI	-KAPE	-ŠIVILJSKI PRIBOR	-DEŽNIKI	
-PIŽAME	-PERILO	-NOGAVICE	-DENARNICE	-TORBICE

NAHAJAMO SE MED NKBM IN POŠTO SLOVENIJE. POSKRBLJENO ZA PARKIRIŠČE, PESTRO PONUDBO IN NIZKE CENE MED DOBRIMI. POGLEJTE PRI NAS, POTRUDILI SE BOMO ZA VAS!

ŽELIMO VAM MIRNO IN SREČNO LETO 2016, TER OBILO ZDRAVJA. KOLEKTIV TRGOVINE NIKA.

SSP

Stainless Steel Products Ltd.
Edelstahlprodukte GmbH

OBILO USPEHOV,

ZDRAVJA

IN SREČNO

**PREVOŽENIH
KILOMETROV**

V NOVEM LETU 2016

vam želi

GOLOB

STORITVE Simon Golob s.p

Goriška cesta 6, 5271 VIPAVA

GSM: 031 544 594 info@golobstoritve.eu

www.golobstoritve.eu

TOPLO božično veselje
MODNO novo leto 2016
srečno novo leto 2016

Prezračevalne, odsesovalne in klimatske naprave
Vodovodne in plinske instalacije
Centralna ogrevanja
Strešno kleparstvo

INSTALATERSTVO - KLEPARSTVO
SIMON KODELJA S.P.
Na Produ 17, 5271 Vipava
tel.: 05 994 55 06
fax: 05 366 54 03
gsm: 041 429 724
e-mail: simon.kodelja@siol.com

Čeprav gremo vsak po svoji stezi, lahko skupaj ustvarimo široko pot. Radostne božične praznike, v novem letu pa obilo osebnih zadovoljstev in poslovnih dosežkov!

VIES d.o.o. VIPAVA, Goriška cesta 54
5270 Ajdovščina
Računovodstvo in davčno svetovanje
za varno poslovanje
info@viesfin.s
05 36 44 084, 041 448 218

Danes z vami za včeraj in jutri!

Vesel božič in vse dobro v letu 2016 !

S peninami kleti VIPAVA 1894 v najboljši družbi v prazničnih dneh.

Vipava 1894

cvetličarna
tadej

Blagoslovljen Božič in srečno novo leto 2016

Tadej Fabčić s.p.
Glavni trg 16, 5271 Vipava

05/36-65-025 | 031/665-990

HYUNDAI

- Official Partner -

FIFA WORLD CUP
BRASIL

*Naj božični dan Vam prinese veliko sreče
in lepih sanj*

in novo leto naj zaživi brez solz in skrbi.

Vesel božič in srečno v novo leto 2016

želi kolektiv

Avto Ukmar.

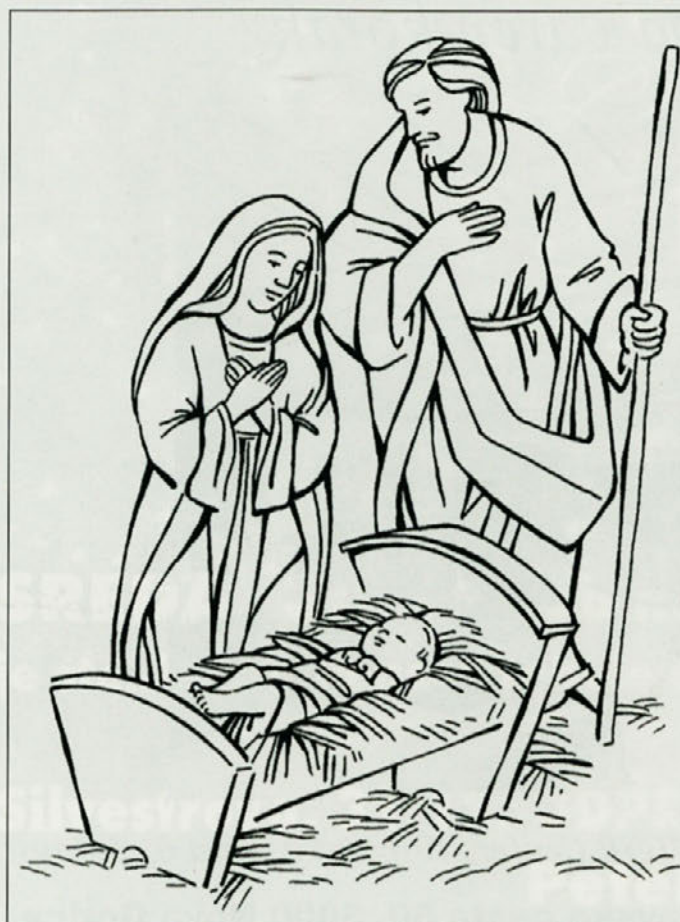
Avto Ukmar - Igor Ukmar s.p.

Gradiška cesta 3, 5271 Vipava

T 05 368 70 10, F 05 368 70 11

G 031 619 759

avtoukmar@siol.net, www.avtoukmar.si

Vesele božične
praznike
in srečno v
novem letu.

Knjigarna in papirnica Črtica

Magdalena Kobal s. p.

Glavni trg 15

5271 Vipava

Tel: 05 36 850 86

ARS[®]
modna obutev

Tovarniška cesta 4a, Ajdovščina

*Želimo vam vesel božič,
v novem letu veliko sreče, zdravja in uspehov,
predvsem pa varen korak.*

PAMI[®]

MERCATOR Center - Vipavska cesta 6, Ajdovščina

PAMI d.o.o. Nova Gorica, Vipavska cesta 50, 5000 Nova Gorica

MARKETI FAMA VIPAVA

*Vesele
Božične
praznike!*

SREDA, 23.12.

ob nakupu nad 20 €

je vrečka 2 kg pomaranč

SAMO 1 CENT

Božič, 25.12. ZAPRTO

Sobota, 26.12. od 7.30 do 13.00

*Srečno
Novo leto!*

**SREDA, 30.12. ob nakupu nad 40 €
je steklenica Peneče rebule Brda SAMO 1 CENT**

Silvestrovo, 31.12. ODPRTO od 7.00 do 17.00

Petek, 01.01. ZAPRTO

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 1.10.2015 DO 31.12.2015

Benčina Barbara	Avstralija	40 €
Bizjak Marija	Gradišče	20 €
Clemenž Majda	Ljubljana	10 €
Ferjančič Genovefa	Goče	20 €
Hrovatin Angel	Ljubljana	20 €
Kranjc Majda	Vinarska 1	15 €
Lavrenčič Ana	Opčine	20 €
Lavrenčič Miro	Ljubljana	20 €
Mahnič Štefanija	Sežana	30 €
Pižent Suhadolc Zenja	Ljubljana	15 €
Premrn Janez	Gregorčičeva 1	20 €
Rijavec Nevenka	Ljubljana	20 €
Rodman Jurij	Koper	20 €
Sancin Lejla	Trst	20 €
Semiz Vida	Goče	20 €
Štefin Majda	Ul. V. Reharja	20 €
Štekar Marija	Slap	10 €
Štrancar Jožko	Ajdovščina	15 €
Vidrih Peter	Slap	10 €
Vies Ild	Gradiška c. 4	50 €

Skupaj		415 €

Našim zvestim donatorjem, ki podpirate izdajanje glasila VG, se najlepše zahvaljujemo in želimo vesel božič in vse dobro v novem letu.

Stroški izdaje revije VG znašajo 5€. Vsi, ki želite pomagati pri izhajanju revije, nakažite svoje prispevke na TRR Vipava 01336-6450860755 s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

Naslednja številka bo predvidoma izšla marca 2016. Vljudno prosimo vse, ki bi radi kaj zapisali za naše glasilo, da svoje prispevke pošljete najkasneje do 10. februarja 2016 na elektronski naslov vipavski.glas@vipava.si

Vse informacije sprejemamo na elektronski naslov ks.vipava@vipava.si ali na telefon 041 615 167 (Peter)

**VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
DECEMBER 2015
700 izvodov**

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vladimir Anžel, Peter Skapin in Polona Puc - lektorica

Tisk: Papirna galanterija Sedmak Ajdovščina

VSEBINA

30 let Vipavskega glasa	stran 1
<i>Iz naše preteklosti</i>	
Vipavski portali – dvajset let kasneje	stran 3
Najpomembnejši nagrobnik na vipavskem pokopališču	stran 14
<i>Spomini</i>	
Moja deveta zgodba	stran 15
Bab'ca Vida pri petnajstih letih	stran 19
Kvas	stran 20
Trst, Gorica, naša je pravica	stran 21
<i>Iz naše KS</i>	
Iz dela KS Vipava	stran 21
Vipava tava v temi	stran 23
Nekaj pripomb in predlogov o delu Krajevne skupnosti Vipava	stran 23
Obvestilo	stran 24
<i>Iz naše Občine</i>	
Voščilo	stran 24
<i>Iz Zavoda za turizem TRG Vipava</i>	
Glasujmo za Vipavo	stran 25
Pogovor z brigadnim generalom in polkovnikom	stran 25
<i>Iz ustanov in društev</i>	
<i>Iz ŠGV</i>	
Čas mednarodnih izmenjav in tekmovanj na Škofijski gimnaziji Vipava	stran 26
<i>Iz OŠ</i>	
Martinov pohod z lučkami	stran 29
Naše zvezde in zvezdice	stran 30
Nagrada z Japonskega	stran 31
<i>Iz CIRIUS-a</i>	
Teden otroka v CIRIUS Vipava	stran 31
<i>Iz Otroškega vrtca</i>	
Predpraznični čas v vrtcu	stran 31
Faksimile »Gratae posteritati«	stran 32
Prostovoljno gasilsko društvo Vipava v letu 2015	stran 34
Društvo upokojencev Vipava	stran 35
<i>Iz društva Razmetano podstrešje</i>	
Adventna delavnica	stran 37
Miklavž je spekel - medenjake	stran 37
Miklavžev obisk Vipave	stran 38
<i>In memoriam</i>	
Bredi v slovo	stran 39
<i>Iz naše župnije</i>	
Vipavski zakonski jubilarji leta 2015	stran 40
Sveta vrata v Logu	stran 41
<i>Za dom in družino</i>	
Svetonočna skrivnost	stran 43
Božična zgodba, ki pa nisamo božična	stran 43
Razlika ali kdo je res reven	stran 44
Trikraljevska akcija	stran 45
Naši krajanki dočakali 90 let	stran 46
Nataljine Pikice v zbirki	stran 46
Ob rob 114. številki VG	stran 47
Stare fotografije	stran 48
<i>Za razvedrilo</i>	
Križanka	stran 49
Voščila	stran 50

avričeva knjižnica Vipava
Beblerjeva 17

Ajdovščina
sp-dom 908(497.4)V
VIPAVSKI
2015

COBISS

